

خبرنامه‌ی فرعی آموزش و پژوهش یونسکو

سال ۲۰۲۰

شماره‌ی ویژه‌ی ۱-۲۰۲۰

حافظه‌ی جهانی

خبرنامه‌ی کمیته‌ی فرعی آموزش و پژوهش یونسکو

سال ۲۰۲۰

شماره‌ی ویژه‌ی ۱-۲۰۲۰

«حافظه‌ی جهانی»^۱

نخستین مجمع سیاست‌گذاری جهانی درباره‌ی حافظه‌ی جهانی^۲
مدیریت و کاهش خطر بلایا برای حفاظت پایدار از میراث مستند^۳

۱۱ دسامبر ۲۰۱۸، مقر اصلی یونسکو، پاریس

«نگاهی به گذشته»

ویراستاران: آکیرا ماتسودا^۴ و لوتار جُردن^۵
با همکاری فاکسون باند^۶ و کِنجی تامورا^۷

۱. Memory of the World؛ یونسکو برنامه‌ی حافظه‌ی جهانی را سال ۱۹۹۲ میلادی (۱۳۷۱ شمسی) با هدف افزایش آگاهی درباره‌ی وضع وخیم حفاظت از میراث مستند و بسترسازی مناسب برای دسترسی به آن در مناطق مختلف جهان راه‌اندازی کرد. - مترجم.

2. First Memory of the World Global Policy Forum

3. Disaster Risk Reduction and Management for Sustainable Preservation of Documentary Heritage

4. Akira Matsuda

5. Lothar Jordan

6. Fackson Banda

7. Kenji Tamura

ویراستاران این شماره

دکتر آکایرا ماتسودا، استادیار دانشگاه توکیو و عضو کمیته‌ی ملی ژاپن در برنامه‌ی حافظه‌ی جهانی یونسکو
پروفسور لوتار جُردن، رئیس کمیته‌ی فرعی آموزش و پژوهش یونسکو^۸ در برنامه‌ی حافظه‌ی جهانی یونسکو
دکتر فاکسون باندا، رئیس واحد میراث مستند یونسکو در برنامه‌ی حافظه‌ی جهانی یونسکو
دکتر کنجی تامورا، از واحد میراث مستند یونسکو در برنامه‌ی حافظه‌ی جهانی یونسکو

با تشکر ویژه‌ی ویراستاران از اوفیلی کوکانسامی لیگر^۹ و راسلین راسل^{۱۰} به پاس کمک‌هایشان در تهیه‌ی این شماره

تاریخ تحویل این شماره: ۵ سپتامبر ۲۰۲۰

خبرنامه‌ی کمیته‌ی فرعی آموزش و پژوهش یونسکو

ویراستاران: لوتار جُردن (ویراستار اصلی)، راسلین راسل، پاپا مومار دیوپ^{۱۱} (ویراستار متون فرانسه)

این خبرنامه بستر اطلاع‌رسانی کمیته‌ی فرعی آموزش و پژوهش یونسکو از کمیته‌ی مشورتی بین‌المللی^{۱۲} در برنامه‌ی حافظه‌ی جهانی یونسکو است.

8. SCEaR

9. Ophélie Kukansami-Léger

10. Roslyn Russell

11. Papa Momar Diop

12. International Advisory Committee (IAC)

فهرست

- ۶ کلام نخست ویراستار اصلی. _____
به قلم آکایرا ماتسودا _____
- ۸ سلام و تحیت. _____
فاکسون باندا _____
- ۱۰ سخنرانی افتتاحیه. _____
تاکیو کیتو _____
- ۱۲ سخنران اصلی. _____
عنوان سخنرانی: کاهش خطر بلایا برای حفاظت پایدار از میراث مستند. _____
کایرسی مادی _____
- ۱۷ نشست ۱: وضعیت کلی میراث مستند در زمان وقوع بلایا. _____
عنوان مقاله: نجات بخشی مستندات تاریخی و بازسازی جوامع: درس های فراگرفته شده پس از زلزله ی مهیب شرق ژاپن، سال ۲۰۱۱. _____
ارائه کنندگان: دایسوکو ساتو، جی. اف. موریس و ماچیکو کامیاما _____
- ۲۶ نشست ۲. پاسداری/نجات و احیای میراث مستند آسیب دیده. _____
عنوان مقاله: بلایا و احیا در شهر ساحلی که در مقابل طوفان های دریایی آسیب پذیر است. _____
ارائه کننده: اندی کاریگان _____
- ۳۳ نشست ۳. مستندسازی بلایا: زوایای پژوهشی، آگاهی بخشی و درگیر کردن جامعه. _____
الف. عنوان مقاله: سونامی؛ تجربه ی سریلانکا و آرشیو سونامی های اقیانوس هند: انگیزه و اهداف ثبت در فهرست ثبت بین المللی جهانی. _____
ارائه کننده: ساروجا ویتاسینگه _____
ب. عنوان مقاله: پیشنهاد استفاده از مستندات پیشینه ی موجود برای ایجاد حساسیت در خصوص بلایا. _____
ارائه کننده: لوتار جُردن _____
- نشست ۴. کاهش ریسک بحران: راهبردی برای رویکردهای حفاظت چندرشته ای در خصوص میراث مستند. _____
۴۶ _____

- الف. عنوان مقاله: شناسایی ریسک سیل برای حفاظت از میراث مستند. ۴۶ _____
ارائه‌کننده: ناؤکو ناگومو _____
- ب. عنوان مقاله: حفاظت، یادگیری و انتقال تجارب مربوط به زلزله‌ی توهوکو برای تقویت کاهش ریسک بحران. ۴۹ _____
ارائه‌کننده: سباستین پینملن بورت، آکهیرو شیبایاما، جولیا گریستر و فومیهیکو ایمامورا _____
- ج. عنوان مقاله: خطرهای بلایای مربوط به مجموعه‌های دیداری‌شنیداری. ۵۶ _____
ارائه‌کننده: دیتریخ شولر _____
- نشست ۵. به سمت تدوین سیاست‌ها و راهبردها در زمینه‌ی کاهش مخاطرات بلایا برای نهادهای حوزه‌ی حافظه‌ی میراث و میراث مستند. ۶۱ _____
- الف. عنوان مقاله: چالش‌ها و وضعیت کنونی در منطقه‌ی آسیا - اقیانوسیه. ۶۱ _____
ارائه‌کننده: کوویبای کیم _____
- ب. عنوان مقاله: رویکردهای منطقه‌ای به حفاظت میراث و احیا پس از بلایا در منطقه‌ی کارائیب. ۶۵ _____
ارائه‌کننده: ریتا تجین فوه _____
- ج. عنوان مقاله: ابتکارهایی درباره‌ی کاهش خطر بلایا برای کتابخانه‌ها. ۷۵ _____
ارائه‌کننده: سولیداد آبارکا _____

کلام نخست ویراستار اصلی

به قلم آکایرا ماتسودا

شماره‌ی اول خبرنامه‌ی ویژه‌ی کمیته‌ی فرعی آموزش و پژوهش یونسکو در سال ۲۰۲۰، ارائه‌کننده‌ی نگاهی است به برون‌داد «نخستین مجمع بین‌المللی سیاست‌گذاری جهانی یونسکو با موضوع مدیریت و کاهش خطر بلایا برای حفاظت پایدار از میراث مستند» که ۱۱ دسامبر ۲۰۱۸ در پاریس برگزار شد. ما از سخنرانان این مجمع دعوت کردیم در تدوین این شماره‌ی خبرنامه کمک کنند که نتیجه‌ی آن سیزده مقاله‌ی موجز شامل بخش‌های خوشامدگویی، سخنرانی افتتاحیه و سخنرانی اصلی مجمع شد.

سه بن‌مایه‌ی اصلی و پرتکرار که در این ویژه‌نامه‌ی نخست به آن‌ها پرداخته شده عبارت‌اند از: الف) نحوه‌ی احیا و نجات‌بخشی سریع و مؤثر میراث مستند آسیب‌دیده پس از وقوع بلایا؛ ب) نحوه‌ی آمادگی بهتر برای بلایا به‌منظور کاهش خسارت‌های بالقوه‌ی متوجه میراث مستند، به‌ویژه از طریق ایجاد شبکه‌های محلی از سازمان‌ها و کارشناسان مرتبط؛ و ج) چگونگی ثبت و آرشیو کردن خسارت‌های ناشی از بلایا در جوامع امروزی. این بن‌مایه‌ها آشکارا به یکدیگر مرتبط‌اند و به نظر می‌رسد مهم‌ترین خط رابط آن‌ها در ارتباطی است که موضوع سوم را به دو موضوع نخست متصل می‌کند. در واقع، چند مقاله‌ی محدود که در این شماره آورده‌ایم نمونه‌هایی را از سوانح/بلایای اخیر تشریح می‌کند و بیانگر این نکته است که خوراک دادن به حافظه‌مان درباره‌ی بلایای اخیر با تلاش‌های پس از سوانح به‌منظور احیای میراث مستند آسیب‌دیده و برنامه‌ریزی به‌منظور مدیریت و کاهش خطر بلایا اهمیت حیاتی دارد. به‌منظور نیل به این هدف، «تأمین خوراک با نگاه به آینده»، ضروری است راهی برای پویا کردن حافظه‌ی مرتبط با حوادث گذشته بیابیم و این کار را نه‌تنها از طریق درگیر کردن کارشناسان، بلکه از طریق مشارکت دادن عموم مردم انجام دهیم. هیدینوری واتانابه و آنجو نیواتا، که از سخنرانان مجمع مذکور بودند، با ارائه‌ی مقاله‌های خود در خصوص «راه‌اندازی مجدد حافظه^{۱۳}» — درس گرفتن از حوادث گذشته — از بلایای گذشته با استفاده از فناوری هوش مصنوعی و رنگی کردن عکس‌های سیاه‌وسفید، بر این نکته تأکید کردند.

قرار است شماره‌ی دوم خبرنامه‌ی ویژه‌ی کمیته‌ی فرعی آموزش و پژوهش یونسکو در سال ۲۰۲۰ کمی بعد منتشر شود و انتشار آن با دومین نشست مجمع سیاست‌گذاری جهانی همراه باشد. طبق برنامه‌ریزی‌های قبلی قرار بود این مجمع ۲۷ و ۲۸ اکتبر ۲۰۲۰ برگزار شود. ممکن است به‌دلیل وضعیت ناشی از بیماری کووید-۱۹ مجمع دوم به تعویق بیفتد؛ اما قصد داریم، در هر صورت، شماره‌ی دوم این ویژه‌نامه را پاییز ۲۰۲۰ منتشر کنیم. در ویژه‌نامه‌ی نخست به گذشته می‌نگریم و به مجمع نخست می‌پردازیم و با این رویکرد می‌کوشیم حافظه‌ی خود را درباره‌ی بحث‌های انجام‌شده در مجمع نخست، همانند حافظه‌ی رایانه، «مجدداً راه‌اندازی کنیم»؛ اما در شماره‌ی دوم این خبرنامه، نگاهی آینده‌نگرانه به مجمع دوم خواهیم کردیم که هدف آن خلق بحثی بهتر و توأم با آگاهی است.

با عنایت به اینکه این دو ویژه‌نامه با دو مجمع مذکور ارتباط تنگاتنگی دارند، پیش‌بینی می‌کنیم خوانندگان یکی از دو شماره‌ی این خبرنامه شماره‌ی دیگر را نیز بخوانند. به‌منظور تسهیل این خوانش، ساختار ویژه‌نامه‌ی دوم دقیقاً همچون ساختار شماره‌ی نخست خواهد بود؛ مطالب را با خوشامدگویی، سخنرانی افتتاحیه و سخنرانی اصلی آغاز می‌کنیم و در ادامه مقالات موجز سخنرانان مجمع دوم را می‌آوریم.

در پایان چند کلمه هم باید درباره‌ی کووید-۱۹ بیان کرد. این بیماری همه‌گیر را عموماً از نوع بلایا/سوانح تلقی نمی‌کنیم، زیرا بلایا به مختل شدن ناگهانی حیات اجتماعی در منطقه‌ی جغرافیایی نسبتاً محدودی اشاره دارند؛ اما بی‌تردید آثار سوء کووید-۱۹ با بلایا، اعم از طبیعی و بشرساخت، مقایسه‌شدنی است. از این رو، این موضوع می‌تواند به کار ما مرتبط باشد که بیندیشیم چگونه می‌توان مخاطراتی را کاهش داد که این بیماری همه‌گیر برای میراث مستند به وجود می‌آورد. یونسکو تا کنون چندین طرح ابتکاری به همین منظور شروع کرده است. امید داریم برنامه‌ی حافظه‌ی جهانی بیش از پیش توسعه یابد تا به ما در آمادگی بهتر به‌منظور پاسداری از میراث مستند در مقابل انواع بیماری‌های همه‌گیر در آینده یاری رساند.

سلام و تحیت

فاکسون باندا

در کنار عرض سلام و تحیت به خوانندگان این شماره‌ی ویژه‌ی خبرنامه، لازم است به مجمع سیاست‌گذاری جهانی^{۱۴} از منظر کلیه‌ی فعالیت‌های برنامه‌ی حافظه‌ی جهانی بنگریم و در چنین بافتی به آن توجه کنیم. ایده‌ی برگزاری این سری مجامع در دل پروژه‌ای سه‌ساله با موضوع «حفاظت از میراث مستند از طریق ظرفیت‌سازی و تدوین خط مشی‌ها»^{۱۵} گنجانده شده است. ژاپن حامی این پروژه است. در این پروژه تأکید بر ابعادی از ترویج سیاست‌گذاری در خصوص حفاظت و در دسترس بودن میراث مستند است که اهمیت راهبردی دارند. نخستین نشست مجمع سیاست‌گذاری جهانی، ۱۱ دسامبر ۲۰۱۸، در مقر اصلی یونسکو برگزار شد که کارشناسان در آن به کاهش خطر بلایا از منظر راهبردی حفاظتی یا پیشگیرانه برای میراث مستند پرداختند. در این رویداد بیش از شصت کارشناس از سراسر جهان گرد هم آمدند، از جمله از کشورهایی با کمترین توسعه‌یافتگی^{۱۶} و همچنین کشورهای در حال توسعه‌ی متشکل از جزایر کوچک^{۱۷}. برگزاری این مجمع توجه همگان را به چارچوب سندای برای کاهش خطر بلایا^{۱۸} جلب کرد و کارشناسان در آن بر سه بعد خاص از مفهوم سیاست‌گذاری، اجرا و ارزیابی تأکید کردند که عبارت‌اند از:

۱. پاسداری از میراث مستند آسیب‌دیده و نجات و احیای آن

۲. مستندسازی بلایا از طریق پژوهش، آگاهی‌بخشی به جامعه‌ی محلی و مشارکت دادن آن‌ها

۳. استقرار رویکردی میان‌رشته‌ای درباره‌ی تلاش‌های حفاظتی برای میراث مستند

گزارشی مختصر درباره‌ی نخستین مجمع سیاست‌گذاری جهانی در تارنمای برنامه‌ی حافظه‌ی جهانی یونسکو^{۱۹} موجود است. اعضای آن می‌کوشند مجمع در مقام محلی برای حفاظت پایدار از میراث مستند بستری باشد برای غنی کردن بحث‌های مربوط به لزوم چارچوب‌های سیاست‌گذاری ملی و بین‌المللی مؤثر با هدف کاهش ریسک بلایا.

یونسکو در پی موفقیت نخستین مجمع سیاست‌گذاری جهانی، در حال سازمان‌دهی اجلاس دوم مجمع سیاست‌گذاری جهانی برای حافظه‌ی جهانی^{۲۰} است. در نسخه‌ی پیش‌روی از خبرنامه‌ی مجمع سیاست‌گذاری جهانی به دنبال تقویت نتایج مجمع نخست به‌منظور تدوین چارچوب اقدامات مشخص برای مدیریت و کاهش خطر بلایا با هدف حفاظت پایدار میراث مستند از طریق تمرکز بر اجرای سیاست‌ها در سطح ملی و بررسی نحوه‌ی پشتیبانی از آن از طرف ذی‌نفعان مختلف منطقه‌ای و بین‌المللی است که در نشست آتی شرکت خواهند

14. Global Policy Forum (GPF)

15. https://en.unesco.org/sites/default/files/jfit_mow_project.pdf

16. Least Developed Countries (LDCs)

17. Small Island Developing States (SIDS)

18. https://www.unisdr.org/files/43291_sendaiframeworkfordrren.pdf

19. https://en.unesco.org/sites/default/files/1st_mow_global_policy_forum_-_final_report.pdf

20. <https://events.unesco.org/event?id=171204301&lang=1033>

کرد. انجام این کار مهم است؛ چراکه بیماری همه‌گیر کووید-۱۹ همه‌ی ما را وادار کرده است در مدیریت مخاطرات از نظر تأثیرات بحران‌های جهانی در حوزه‌ی سلامت عمومی بر میراث مستند و استفاده از آن توسط شهروندان، دولت‌ها و نهادهای فعال در حوزه‌ی حافظه‌ی میراثی تجدید نظر کنیم. گمان می‌کنم این کار سبب خواهد شد زمینه‌ای برای مجمع سیاست‌گذاری جهانی در قالب حافظه‌ی جهانی فراهم شود تا بتواند به مسائل دیگری نیز بپردازد که به همین اندازه مهم‌اند.

در پایان، مایلم از همه‌ی مقاله‌نویسان این شماره بابت تلاش‌های ارزشمندشان در تدوین این شماره‌ی ویژه از خبرنامه سپاسگزاری کنم.

سخنرانی افتتاحیه

تاکیو کاتو^{۲۱}

(رئیس آرشیو ملی ژاپن)

به همه صبح‌به‌خیر عرض می‌کنم و از آقای معز چک‌چوک^{۲۲}، دستیار مدیرکل یونسکو، بابت معرفی بنده سپاسگزارم. برای من مایه‌ی بسی مباهات است که فرصت دارم با شما کارشناسانِ گردهم‌آمده از سراسر جهان در مجمع سیاست‌گذاری جهانی برای حفاظت از میراث مستند به‌منظور مدیریت و کاهش خطر بلایا سخن بگویم. معتقدم این زمان که با هم هستیم از اهمیت زیادی برخوردار است.

همان‌طور که آقای چک‌چوک تشریح کردند این مجمع بخشی از برنامه‌ی حافظه‌ی جهانی یونسکو است. هدف این برنامه تقویت ملاحظات مطرح درباره‌ی نحوه‌ی حفاظت از میراث مستند است، به‌ویژه از منظر مدیریت خطر بلایا، از طریق گرد هم آوردن کارشناسان و نمایندگان مؤسسات پژوهشی، سازمان‌های فعال در حوزه‌ی مدیریت بحران و سازمان‌های مرتبط.

بیست و شش سال از زمان شروع به کار برنامه‌ی حافظه‌ی جهانی سپری می‌شود. در این مدت، اهمیت حفاظت از میراث مستند جایگزین‌ناپذیر در عرصه‌ی بین‌المللی بر همگان شناخته شده است. با وجود این، همچنان خطراتی مطرح است. تنها کسر کوچکی از آثار موجود در جهان از پشتیبانی کافی برای حفاظت برخوردارند. ما می‌توانیم توجه خود به لزوم وجود شبکه‌ای برای همکاری بین‌المللی نهادهای فعال در حوزه‌ی حافظه‌ی میراثی را ارتقا بخشیم و از تجارب موفق هم بیاموزیم، آن‌هم در حالی که به بررسی و تقویت راهبردها و خط مشی‌های حفاظت و دیجیتالی کردن مستندات می‌پردازیم.

همان‌طور که استحضار دارید ژاپن کانون بلایای طبیعی مکرر از قبیل سیل‌های ناشی از تغییرات اقلیمی اخیر، زمین‌لرزه‌های بی‌سابقه و سونامی‌های همراه با این زلزله‌هاست. تقریباً هر سال، آثار تاریخی کشورم ژاپن بر اثر وقوع بلایای طبیعی در معرض خطر قرار می‌گیرند و واقعاً هم آسیب می‌بینند.

پس از وقوع زلزله‌ی مهیب سال ۲۰۱۱، که سبب بی‌خانمان شدن و مرگ بیش از بیست هزار نفر شد، ما به‌صورت ویژه درباره‌ی نحوه‌ی پرداختن به موضوع حفاظت از میراث وارد عمل شدیم. در فاجعه‌ی مذکور، به لطف طرح‌های ابتکاری دولت و وجود شبکه‌های مرتبط مردمی، افزون بر فعالیت‌های امدادی برای کمک به مردم، آثار ارزشمندی نیز در مکان‌های مختلف نجات یافت. جوانان به‌صورت خاص برای انجام وظیفه در نقش امدادگر داوطلب شدند و به‌گونه‌ای باورنکردنی هم موفق بودند.

فارغ از اینکه آثار مد نظر در اختیار دولت یا سازمان‌های خصوصی باشد، طرح‌های ابتکاری حفاظت سبب ارتقای فناوری‌های حفاظت، دیجیتالی کردن و پیشگیری از بلایا شده است. در عین حال، انبوهی از حمایت‌ها از خارج روانه‌ی ژاپن شد و ما دریافت‌کننده‌ی کمک‌های مهربانانه‌ی مؤسساتی از قبیل مؤسسه‌ی رایسچائر

21. Takeo Kato

22. Moez Chakchouk

مطالعات ژاپن^{۲۳} در دانشگاه هاروارد بودیم. این مؤسسه بلافاصله پس از زلزله‌ی ۲۰۱۱ همکاری‌هایی را با ما به‌منظور آرشیو کردن ارتباطات الکترونیک مرتبط با این فاجعه شروع کرد. ما از این تلاش‌ها درس آموختیم و با حضور کارشناسان و به‌منظور تقویت پاسخ در صورت وقوع بلایا در موزه‌ها، کتابخانه‌ها و آرشیوها شبکه‌ای با هدف همکاری ایجاد کردیم.

توصیه‌نامه‌ی یونسکو درباره‌ی حفاظت از میراث مستند و دسترسی به آن از جمله به‌شکل دیجیتالی در نوامبر ۲۰۱۵ در ژاپن به کار گرفته شد. یونسکو در این توصیه‌نامه به‌صراحت گفته است میراث مستند شامل مستنداتی است با ارزشی مهم و مانا برای جامعه و فرهنگ یک کشور یا کل بشریت که افول یا نابودی این میراث می‌تواند محرومیتی زیان‌بار باشد. میراث مستند جهانی باید برای همگان کاملاً حفظ و حفاظت شود و باید بی‌هیچ مانعی به‌صورت دائمی در دسترس و قابل استفاده‌ی مکرر باشد.

میراث مستند مدرکی دال بر همه‌ی فعالیت‌های انسانی در سطح فردی یا ملی است. به‌منظور ترویج احترام جهان‌شمول به آزادی و حقوق بشر با هدف خلق جامعه‌ی جهانی فراگیر، عادلانه و مسالمت‌آمیز ضروری است از میراث گذشته‌ای درس بگیریم که طی زمانی بسیار طولانی انباشته شده است. محافظت از این میراث مستند برای بشریت به‌منظور ساختن آینده‌ای روشن‌تر بر اساس شناخت شواهد و مدارک منعکس‌کننده‌ی گذشته ضروری است.

ما امروز دور هم جمع شده‌ایم تا حکمتی را با هم به اشتراک بگذاریم که از طریق همه‌ی تجاربمان به دست آمده است. بسیاری از درس‌های آموخته‌شده از تجاربمان نتیجه‌ی بلایای فاجعه‌بار و بیرحمانه بوده است. متأسفانه این مصیبت‌ها در آینده‌ای نه‌چندان دور قطعاً بار دیگر رخ خواهند داد. اما می‌توانیم از تجارب گذشته درس بگیریم. از این رو، برگزاری این مجمع گامی حیاتی در مسیر جلوگیری از نابودی میراث مستند جایگزین‌ناپذیر بشری است و ما باید تا حد ممکن این حکمت را به اشتراک بگذاریم و از آن حفاظت کنیم. در پایان اجازه می‌خواهم مراتب تشکر و قدردانی خود را ابراز کنم نسبت به همه‌ی کسانی که مسئول کارهای دشوار برنامه‌ی حافظه‌ی جهانی یونسکو بوده‌اند. در این برنامه، پروژه‌های عمیقاً معناداری را اجرا می‌کنیم. رجای واثق دارم که این مجمع بسیار موفق خواهد بود. از همه‌ی شما سپاسگزارم.

سخنران اصلی

عنوان سخنرانی: کاهش خطر بلایا برای حفاظت پایدار از میراث مستند

کایرسی مادی^{۲۴}

از دفتر سازمان ملل متحد برای کاهش خطر بلایا^{۲۵}

بند ۵، چارچوب سندای برای کاهش خطر بلایا

پیش‌بینی و برنامه‌ریزی به‌منظور مواجهه و کاهش خطر بلایا برای محافظت مؤثرتر از افراد، جوامع و ک‌شورها و معیشت مردم و سلامت آن‌ها و همچنین سرمایه‌های اجتماعی اقتصادی و میراث فرهنگی آن‌ها و زیست‌بوم‌ها امری فوری و حیاتی است تا از این طریق تاب‌آوری جوامع تقویت شود.

حفظ میراث مستند به‌منظور حصول اطمینان از حفظ موجودیت آثار تاریخی برای نسل‌های حال و آینده امری حیاتی است. متأسفانه، تأثیرات فزاینده‌ی تغییرات اقلیمی، مخاطرات طبیعی و بشرساخت و همچنین خطرات و مخاطرات زیستی، زیست‌محیطی و فناورانه‌ی مرتبط سبب ناپدید شدن بخش قابل توجهی از میراث مشترکمان شده است. برای نمونه، سیل ناشی از طغیان رود آرنو^{۲۶} در سال ۱۹۶۶ سبب نابودی یا وارد شدن خسارت به سه تا چهار میلیون نسخه‌ی خطی یا کتاب نایاب و همچنین چهارده هزار اثر هنری شد. سونامی سال ۲۰۰۴ در اقیانوس هند نیز به سبب کتابخانه در سواحل شرقی سریلانکا و استان آچه در شمال اندونزی و در منطقه‌ی سوماترا خسارت‌های شدیدی وارد کرد و سبب نابودی یک میلیون و دویست هزار جلد کتاب شد. این حوادث فقط دو مورد از موارد متعدد این‌چنینی است که گویای لزوم یکپارچه‌سازی موضوع کاهش مخاطرات بلایا با راهبردهای مطرح برای حفاظت پایدار از مستندات میراثی است و بر این نکته تأکید می‌کند.

حفظ میراث مستند از طریق کاهش خطر بلایا

هدف کاهش خطر بلایا عبارت است از جلوگیری یا کاهش امکان بروز خطر سوانح/بلایای موجود یا جدید و مدیریت ریسک باقی‌مانده. همه‌ی این اقدامات سبب تقویت تاب‌آوری می‌شود و از این رو به تحقق توسعه‌ی پایدار کمک می‌کند. کشورهای عضو سازمان ملل، به‌منظور کاهش مخاطرات موجود، جلوگیری از شکل‌گیری خطرات جدید و ایجاد تاب‌آوری، در کنفرانس جهانی کاهش خطر بلایا در سال ۲۰۱۵ در شهر سندای با تصویب چارچوب سندای برای کاهش خطر بلایا در دوره‌ی ۲۰۱۵ تا ۲۰۳۰ موافقت کردند. چارچوب سندای توافق‌نامه‌ای غیرالزام‌آور است که در آن تصریح شده است دولت‌ها در کاهش خطر بلایا نقش اصلی را ایفا می‌کنند؛ اما دیگر

24. Kirsi Madi

25. United Nations Office for Disaster Risk Reduction (UNDRR)

۲۶. Arno: رودخانه‌ای در ایتالیا.

ذی‌نفعان از جمله دولت‌های محلی، بخش خصوصی و دیگران نیز باید در این ایفای نقش سهیم باشند. دفتر سازمان ملل متحد برای کاهش خطر بلایا بر اجرای این سند نظارت دارد.

در چارچوب سندای بر حفاظت از نهادهایی از قبیل موزه‌ها، بنیادها و محوطه‌های دارای اهمیت تاریخی، فرهنگی و دینی در مقابل مخاطرات تأکید شده است. چارچوب سندای به‌منزله‌ی سازوکاری توانمندساز برای دولت‌ها و نهادهای فعال در حوزه‌ی حافظه‌ی میراث است تا آن‌ها بتوانند الف) اقدامات و خط‌مشی‌های پیشگیرانه را در حوزه‌ی میراث مستند در سطح ملی و بین‌المللی تدوین کنند؛ و ب) رویکردهایی برای حفاظت از میراث مستند به‌صورت تلاشی میان‌رشته‌ای قالب‌بندی کنند و این رویکردها نیز بر دانش اخذشده از رشته‌های مختلف مبتنی باشد.

افزون بر این، در چارچوب سندای اولویت‌ها و اقدامات توصیه‌شده برای حفاظت از میراث مستند ذیل هر حوزه مشخص است که در ادامه آن‌ها را ذکر می‌کنم:

اولویت ۱ چارچوب سندای: شناخت خطر بلایا به‌منظور اجرای بهتر کارهای ارزیابی، جلوگیری، کاهش، آمادگی و اقدام در مقابل مخاطرات.

در خصوص این اولویت به اقدامات ذیل می‌شود اشاره کرد:

▪ ارزیابی، ثبت، به‌اشتراک‌گذاری و توضیح عام و نظام‌مند خسارت‌های ناشی از بلایا و شناخت آثار آن در حوزه‌های اقتصادی، اجتماعی، سلامت، آموزش، محیط زیست و میراث فرهنگی به‌گونه‌ای مناسب و با عنایت به اطلاعات مربوط به آسیب‌پذیری و در معرض مخاطره قرار گرفتن، آن‌هم به صورتی که برای هر رویداد، خاص باشد

▪ شناسایی و تحلیل خطر مربوط به مخاطرات طبیعی و بشرساخت که متوجه میراث مستند است

▪ به‌اشتراک‌گذاری دانش از طریق تسهیم تجارب، درس‌آموخته‌ها، تجارب موفق و آموزش دادن درباره‌ی کاهش خطر بلایا

▪ به راه انداختن پویش‌های اجتماعی به‌منظور افزایش آگاهی در شبکه‌های موجود میراث مستند

اولویت ۲ چارچوب سندای: تقویت حکمرانی در حوزه‌ی خطر بحران/بلایا به‌منظور مدیریت ریسک آن‌ها در سطح ملی، منطقه‌ای و جهانی با هدف مدیریت خطر بلایا از طریق همکاری و مشارکت

▪ به‌اشتراک‌گذاری اطلاعات و دانش بر اساس تجارب خوب سیاست‌گذاری در زمینه‌ی پاسداری از میراث مستند

▪ تدوین رهنمودهایی در خصوص گنجاندن ملاحظات کاهش خطر بلایا در فرایندهای برنامه‌ریزی و کسب‌وکار

اولویت ۳ چارچوب سندای: سرمایه‌گذاری در حوزه‌ی کاهش خطر بلایا برای افزایش تاب‌آوری سلامت افراد، جوامع و کشورها و همچنین تاب‌آوری فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی آن‌ها و سرمایه‌هایشان و همچنین افزایش تاب‌آوری محیط زیست

- محافظت یا پشتیبانی از محافظت از مراکز فرهنگی و دیگر محوطه‌های دارای اهمیت از نظر میراث تاریخی، فرهنگی و دینی
- تخصیص منابع لازم از جمله پشتیبانی‌های مالی و لجستیک به منظور حصول اطمینان از گنجانده شدن رهنمودهای کاهش خطر بلایا در سیاست‌ها، برنامه‌ها و رویه‌های مرتبط با میراث مستند
- سرمایه‌گذاری در زمینه‌ی ظرفیت‌سازی، مشارکت و پژوهش به منظور تقویت سازوکار کاهش خطر بلایای مرتبط با میراث فرهنگی

اولویت ۴ چارچوب سندای: تقویت آمادگی در مقابل بلایا برای پاسخ مؤثر و ارتقای توان «بازگشت به گونه‌ای بهتر از گذشته»^{۲۷} در زمینه‌ی احیا، بازتوانی و بازسازی از طریق صورت دادن اقداماتی با پیش‌بینی رویدادها و حصول اطمینان از موجود بودن ظرفیت‌ها برای احیا و پاسخ مؤثر در همه‌ی سطوح، از جمله گنجانده شدن موضوع کاهش خطر بلایا در اقدامات توسعه‌ای

- تدوین/بازنگری و به‌روز کردن ادواری برنامه‌ها، طرح‌ها و سیاست‌های حوزه‌ی آمادگی و اقدامات احتیاطی با مشارکت نهادهای مرتبط
- حصول اطمینان از این مسئله که هشدارهای اولیه دریافت می‌شود و همه‌ی افراد و شبکه‌ها از نحوه‌ی آمادگی و واکنش در صورت وقوع بلایا آگاهی دارند

با عنایت به نکات فوق درمی‌یابیم در چارچوب سندای زمینه‌ی شناسایی اقدامات برای سیاست‌گذاری با نگاه پایداری فراهم شده است که سبب حفظ سرمایه‌های میراثی از قبیل کتابخانه‌ها، موزه‌ها، آرشیوها و نهادهای فعال در حوزه‌ی حافظه‌ی میراثی و سازمان‌های آموزشی و پژوهشی می‌شود و این کار با پشتیبانی از «توصیه‌های مربوط به حفاظت از میراث مستند و دسترسی به آن از جمله به شکل دیجیتال» صورت می‌گیرد که در کنفرانس عمومی یونسکو در نوامبر ۲۰۱۵ تصویب شد.

مشارکت برای میراث مستند و فرهنگی

در چارچوب سندای^{۲۸} و دیگر توافقات نه تنها به صرف ارزش حفظ میراث فرهنگی توجه می‌شود، بلکه تأثیر این کار بر توسعه‌ی اجتماعی اقتصادی نیز مد نظر قرار می‌گیرد. دفتر سازمان ملل برای کاهش خطر بلایا نیز به نوبه خود، فعالانه، در پی یافتن ذی‌نفعان و شرکای مرتبط و همکاری با آنهاست، بدین منظور: انجام ارزیابی ریسک و نظام‌مند کردن رویه‌های خوب مرتبط با کاهش خطر بلایا و میراث مستند و همچنین تسهیل تبادل دانش درباره‌ی خطر بلایای مرتبط با میراث مستند، ظرفیت‌سازی در زمینه‌ی کاهش خطر بلایا در نهادهای حوزه‌ی حافظه‌ی میراثی و تقویت آمادگی در مقابل بحران/بلایا.

27. Building Back Better

28. Chart of the Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015-2030. Available through: https://www.preventionweb.net/files/44983_sendaiframeworksimplifiedchart.pdf.

برای نمونه، نشست اختصاصی مربوط به میراث فرهنگی هم‌زمان با مجمع اروپایی برای کاهش خطر بلایا^{۲۹} در سال ۲۰۱۸ برگزار شد. در این نشست بر لزوم تقویت ارزیابی خسارت‌ها و به‌کارگیری تدابیر مد نظر دفتر سازمان ملل برای کاهش خطر بلایا به‌منظور کاهش در معرض خطر قرار گرفتن سرمایه‌های فرهنگی تأکید شد. در سندهای خروجی این نشست، «ارزش بنیادی میراث فرهنگی برای تاب‌آوری جمعی» تبیین شده و بر لزوم «ارزیابی‌های خطر بلایا در حکم پیش‌نیازی برای حفاظت از میراث فرهنگی» تأکید شده بود.

در عین حال، دفتر سازمان ملل برای کاهش خطر بلایا در اجرای پروژه‌ای برای افزایش تاب‌آوری میراث فرهنگی موسوم به «فرهنگ تاب‌آور»^{۳۰} درگیر شد که این پروژه در زمان برگزاری مجمع اروپایی برای کاهش خطر بلایا در سال ۲۰۱۸ شروع شد. این پروژه همسو با چارچوب سندای، توافق‌نامه‌ی تغییرات اقلیمی پاریس و دستور کار توسعه‌ی پایدار ۲۰۳۰ یک پایگاه داده‌ای فرامرزی به‌منظور شناخت خطرات پیش روی سرمایه‌های فرهنگی و نیز ابزاری برای پشتیبانی از تصمیمات حساس حوزه‌ی مخاطرات ایجاد کرد تا به‌هنگام تدوین یا اجرای راهبردهای کاهش خطر بلایا و شناخت اقداماتی بومی‌شده و سرمایه‌گذاری برای ظرفیت‌های پیشگیری و تاب‌آوری از این ابزار استفاده شود.

همان‌طور که تا کنون به‌صورت مستند ذکر کردیم، مشارکت‌سازی با شرکای موجود و شناسایی ذی‌نفعان و شرکای مرتبطی مهم است که بتوانند آمادگی در مقابل بلایا را برای نیل به هدف مشترک در حوزه‌ی میراث مستند و فرهنگی تقویت کنند. افزون بر این، دفتر سازمان ملل برای کاهش خطر بلایا اقداماتی را پیشنهاد می‌کند که سبب تسریع بحث بر سر کاهش خطر بلایا و میراث مستند می‌شود. برخی از این اقدامات عبارت‌اند از:

- نظام‌مند کردن رویه‌های موفق درباره‌ی کاهش خطر بلایا و میراث مستند، از قبیل کدگذاری برای ساختمان‌ها، به‌منظور حصول اطمینان از اینکه ساختمان‌ها در مقابل زلزله مقاوم‌اند و برنامه‌ریزی مناسب برای کاربری زمین مبتنی بر تحلیل ریسک انجام می‌شود تا اطمینان حاصل شود کتابخانه‌ها یا موزه‌ها در نواحی مستعد وقوع زلزله احداث نشوند
- تسهیل تبادل دانش و ظرفیت‌سازی در زمینه‌ی کاهش مخاطرات برای نهادهای فعال در حوزه‌ی حافظه‌ی میراثی با اقداماتی از قبیل برنامه‌ریزی‌های احتیاطی
- تقویت شناخت ریسک با انجام ارزیابی‌های ریسک به‌منظور آگاهانه شدن فرایندهای تصمیم‌گیری

ضروری است دولت‌ها، در کنار نهادهای فعال در حوزه‌ی حافظه‌ی میراثی و دیگر شرکا و ذی‌نفعان، خط مشی‌ها و راهبردهایی تصویب کنند که به‌گونه‌ای مؤثر در پاسخ به بلایای مرتبط با میراث مستند باشند و از وقوع چنین بلایی در آینده پیشگیری کنند. دفتر سازمان ملل برای کاهش خطر بلایا کاملاً متعهد است که از همه‌ی ذی‌نفعان در این تلاش فوق‌العاده مهم پشتیبانی کند.

29. European Forum for Disaster Risk Reduction (EFDRR)

30. ResCULT

معرفی ارائه‌کننده:

خانم کایرسی مادی در زمان ایراد این سخنرانی رئیس دفتر سازمان ملل برای کاهش خطر بلایا بود که مقر آن در شهر ژنو سوئیس است. نقش دفتر سازمان ملل برای کاهش خطر بلایا پشتیبانی از کشورها، سازمان‌های وابسته به سازمان ملل متحد و ذی‌نفعان در روند اجرای چارچوب سندای برای کاهش خطر بلایا (۲۰۱۵-۲۰۳۰) است. خانم مادی پیش از ورود به فعالیت حرفه‌ای خود در زمینه‌های مختلف کاری سازمان ملل، که از سال ۱۹۹۱ شروع شد، در وزارت امور خارجه‌ی کشور خود یعنی فنلاند کار می‌کرد.

نشست ۱: وضعیت کلی میراث مستند در زمان وقوع بلایا

عنوان مقاله: نجات بخشی مستندات تاریخی و بازسازی جوامع: درس های فراگرفته شده

پس از زلزله ی مهیب شرق ژاپن، سال ۲۰۱۱

ارائه کنندگان: دایسوکو ساتو، جی. اف. موریس و ماچیکو کامیاما^{۳۱}

سازمان موسوم به شبکه ی میاگی شیریو^{۳۲} پس از وقوع چند زمین لرزه در ۲۶ ژوئیه ی ۲۰۰۳ در ناحیه ی میاگی در بخش شمال شرقی جزیره ی هونشو^{۳۳} بنیان گذاشته شد. در آن زمان، ما می کوشیدیم از اسناد تاریخی و دیگر میراث موجود در مقابل خطر نابودی ناشی از بلایای طبیعی و عوامل دیگر محافظت کنیم. بخش مهمی از کارهای ما بر شبکه سازی با دولت های محلی و ساکنان منطقه و ترویج استفاده از میراث تاریخی در ساخت و بازسازی جوامع محلی متمرکز بود.

مایلیم وضعیت اقدامات نجات بخشی خود را پس از سونامی و زلزله ی مارس ۲۰۱۱ و نیز مشکلات پیش روی امروزین خود را برای شما تشریح کنیم. افزون بر این، می خواهیم درباره ی چند کشف هیجان انگیز جدید صحبت کنیم، مبنی بر اینکه نجات و احیای میراث چگونه ممکن است به مردم و جوامع در بازیابی وضعیت قبلی پس از سانحه ای بزرگ کمک کند.

۱. میراث تاریخی در سراسر ژاپن و مدیریت بلایا

در سراسر ژاپن، تعداد بی شماری اسناد تاریخی در دست افراد خصوصی است، به ویژه انبوهی از مستندات تاریخی متعلق به دوره ی ایدو^{۳۴} در فاصله ی قرن های شانزدهم تا نوزدهم که تعداد آنها بسیار زیاد است.

31. Daisuke Sato, J. F. Morris, Machiko Kamiyama

32. Miyagi Shiryō Network

33. Honshū

34. Edo Period

اسناد تاریخی انبارشده در انباری قدیمی. عکس: نویسنده‌ی مقاله

بر اساس محاسبه‌ای، تعداد چنین اسنادی احتمالاً حدود دویست میلیون باشد. با این اوصاف، میانگین این اقلام در هریک از استان‌های ژاپن بیش از چهل و دو میلیون مورد است. با وجود این، تعداد اسناد تاریخی نگهداری‌شده در آرشیوهای دولتی در استان میاگی^{۳۵} فقط حدود دویست هزار مورد است. دولت‌های محلی پول کافی یا نیروی کاری حرفه‌ای کافی برای مراقبت از این حجم از اسناد را ندارند و اکثر اسناد تاریخی از محافظت دولتی برخوردار نمی‌شوند.

بلایای بزرگ‌مقیاس، به‌صورت ناگهانی سبب بدتر شدن اوضاع می‌شوند. در بلایا، خود اسناد تاریخی و ساختمان‌هایی که در آنجا نگهداری می‌شوند آسیب می‌بینند و در بسیاری از موارد مالکان و جامعه‌ی محلی ظرفیت خود را برای محافظت از این اسناد از دست می‌دهند. در نتیجه، همه‌ی سوابق تاریخی مناطق آسیب‌دیده به یک‌باره از دست می‌رود. پس از زلزله‌ی بزرگ کوبه^{۳۶}، در سال ۱۹۹۵، این مشکل بر همگان عیان شد. پس از این زمین‌لرزه، مورخان در سراسر ژاپن با دولت‌ها و شهروندان محلی دست به دست هم دادند تا «شبکه‌های نجات‌بخشی میراث»، به‌منظور محافظت از میراث تاریخی محلی در معرض خطر نابودی، سازمان یابند و بسیج عمومی پس از بلایا برای نجات‌بخشی میراث به‌خطرافتاده محقق شود.

۲. عملیات نجات‌بخشی تاریخی پس از زلزله‌ی بزرگ شرق ژاپن در سال ۲۰۱۱: مشکلات و شرایط جاری

۲.۱. کلیاتی از عملیات نجات‌بخشی

استان میاگی در سونامی ۱۱ مارس ۲۰۱۱ بیشترین خسارت را متحمل شد. سونامی نه‌تنها از نظر انسانی و مادی تلفات و خسارت‌های زیادی به همراه داشت، بلکه بخش زیادی از چشم‌انداز آشنا و مستندات تاریخی

35. Miyagi

36. Kōbe

منحصربه‌فردی را نابود کرد که بخش‌هایی از تاریخ مناطق آسیب‌دیده را در خود ثبت کرده بود. به هیچ طریق ممکن نیست ارزیابی کنیم در این سونامی چند مجموعه از مستندات از بین رفت. مجموعه‌ی مستندات خاندان ناگانوما^{۳۷} موردی استثنایی بود که در اینجا به آن می‌پردازیم. در فاصله‌ی سال‌های ۱۹۹۹ تا ۲۰۱۰ گروهی از مورخان - از جمله خود بنده - به بررسی اسنادی پرداختند که در مجموعه‌های خصوصی در بخشی از شهر ایشی نو ماک^{۳۸} نگهداری می‌شد. در مجموع، ما مجموعه‌ای از اسناد را یافتیم که هفت خانواده‌ی مختلف از آن‌ها نگهداری می‌کردند و مجموع آن‌ها پانزده هزار سند بود. این اسناد در انباری نگهداری می‌شد. خود انبار در سونامی سال ۲۰۱۱ کاملاً زیر آب رفت؛ اما عکس‌های اسناد اصلی که پیش از وقوع این بلای طبیعی گرفته بودیم باقی‌ماندند. عکس‌های ذیل، شاهد مدعایی مهم و در عین حال ناراحت‌کننده‌ی درباره‌ی اهمیت کارهای حفاظت اسناد است که پیش از نابودی آن مجموعه انجام شد بود.

انبار ناگانوما، مارس ۲۰۱۱. عکس: نویسنده‌ی مقاله

37. Naganuma

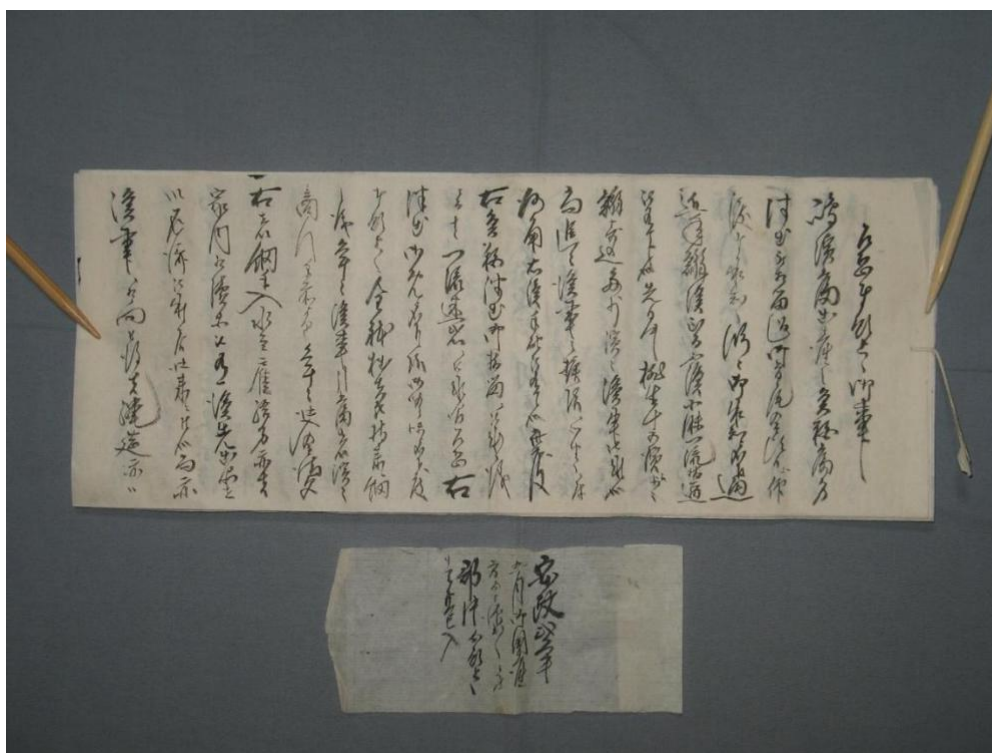
38. Ishi-no-maki

اسناد نگهداری شده داخل کارتن‌ها در انبار ناگانوما، سپتامبر ۲۰۰۹. عکس: نویسنده‌ی مقاله

انبار و اسناد داخل آن با سونامی ۳,۱۱ متری نابود شد. عکس: یوئچی ابینا، دانشگاه توهوکو

اطلاعات اسناد ناگانوما در کامپیوتر دایسوکو ساتو. عکس: نویسنده‌ی مقاله

همچنین بسیاری از اسناد اصلی باقی ماندند، با آنکه بر اثر سونامی و زلزله آسیب دیده بودند. برای نمونه، ۸ آوریل ۲۰۱۱ عملیات نجات بخشی را در انبار خاندان هونما^{۳۹} در شهر ایشینوماکی^{۴۰} انجام دادیم. این منطقه به ساحل نزدیک بود و از سونامی خسارت‌های جدی متحمل شده بود. همه‌ی خانه‌ها به آوار تبدیل شده بودند؛ اما انباری که در عکس فوق می‌بینید باقی مانده بود. همه‌ی اسناد قدیمی نگه‌داشته شده در انبار را به محلی امن منتقل کردیم و عملیات پاک‌سازی و شست‌وشوی پایه را روی اسناد انجام دادیم تا از آسیب‌های بیشتر به آن‌ها جلوگیری شود. بعدها، کمک‌های خیریه از سراسر ژاپن جمع‌آوری کردیم و این انبار را از تخریب در فرایند پاک‌سازی و بازسازی نجات دادیم.

پس از فاجعه‌ی ۲۰۱۱، شبکه‌ی میاگی شیرینو بیش از صد عملیات نجات بخشی به انجام رساند و حدود صد هزار سند را نجات داد. در حال حاضر، ما این اسناد را به صورت موقت نگهداری می‌کنیم.

۲.۲. مشکلات جاری

هفت سال^{۴۱} از زمان فاجعه‌ی ۲۰۱۱ سپری می‌شود اما هنوز هم هیچ پایانی بر فعالیت‌های ما متصور نیست. همچنین باید توجه داشت برای استفاده‌ی مؤثر از اسناد قدیمی در بازسازی پس از این مصیبت، مشکلات زیادی پیش روی ما قرار دارد.

39. Honma

40. Ishinomaki

۴۱. باتوجه به زمان نگارش مقاله

مشکل نخست این است که ما همچنان در استان میاگی درخواست‌های کمک دریافت می‌کنیم و در استان فوکوشیما نیز عملیات نجات‌بخشی در داخل مناطق آسیب‌دیده از فاجعه‌ی راکتور هسته‌ای به‌تازگی شروع شده است.

مشکل دوم اینکه در یافتن مخزن امن میان‌مدت تا بلندمدت برای اسنادی که آن‌ها را نجات داده‌ایم مشکل داریم. حدود صد هزار سند را نجات داده و مرمت کرده‌ایم، اما اکثر این اسناد در مخزن‌های موقت‌اند. در بسیاری از موارد، مالکان اصلی این اسناد نمی‌توانند فضای مخزنی جدید و امن برای اسناد مجموعه‌هایشان فراهم کنند. مشکل سوم اینکه فعالیت‌های حفاظتی انجام‌شده روی اکثر اسناد صرفاً عملیات کمک‌های اولیه‌ی اضطراری بوده است. برای حفظ این اسناد در وضعیت باثبات، ضروری است کار تعمیرات تمام‌عیار روی این اسناد انجام شود و این کار مستلزم پول بسیار است.

مشکل چهارم و آخر عبارت است از نحوه‌ی استفاده از اسناد نجات‌بخشی‌شده در فرایند بازسازی پس از این فاجعه. برای انجام این کار، لازم است این اسناد مطالعه و طبقه‌بندی شوند. مشکل موجود نبود افراد کافی با مهارت‌های لازم است.

۳. دستاوردها و احتمالات آتی

در ادامه مایلیم بخشی کوچک از آموخته‌های خود را از اقدامات نجات‌بخشی درباره‌ی میراث تاریخی پس از این فاجعه‌ی کلان با شما به اشتراک بگذاریم و تبیین کنیم که ممکن است در آینده چه وضعی پیش روی ما قرار گیرد.

۳.۱. بازآفرینی بلایای گذشته

می‌توانیم از اسناد قدیمی اطلاعات مهمی به دست آوریم و از آن‌ها برای مطالعه‌ی فرایند مربوط به بلایای گذشته استفاده کنیم. با کنار هم نهادن محتوای اسناد موجود در سراسر ژاپن، می‌توانیم زمین‌لرزه‌ها، سونامی‌ها و مسیر طوفان‌های دریایی و سیل‌های گذشته را بازسازی کنیم. این کار به دانشمندان کمک می‌کند محیط طبیعی گذشته را بازآفرینی کنند.

۳.۲. خلق فرصت برای افراد مسن تا بتوانند نقش آفرین باشند

فعالیت‌های ما به حمایت شهروندان داوطلب بستگی دارد. فعالیت‌های جاری ما، به‌ویژه پاک‌سازی، مرمت و دسته‌بندی اسناد نجات‌یافته، کاملاً به نیروهای داوطلبی بستگی دارد که اکثر آن‌ها افراد بازنشسته و مسن‌اند. پس از وقوع این فاجعه‌ی عظیم، افراد مسن می‌خواستند کمک کنند؛ اما نمی‌توانستند کارهای سنگین بدنی را از قبیل پاک‌سازی آوار انجام دهند. کمک این افراد در پاک‌سازی و مرمت اسناد تاریخی به نوعی به آن‌ها این حس را منتقل می‌کند که در فرایند کلی بازسازی پس از این فاجعه مشارکت دارند. در عین حال، این امر به آن‌ها حس تعلق به مکان یا گروه را می‌بخشد که خود سبب ایجاد نوعی حمایت روانی از این افراد می‌شود. در عین حال، داوطلبانی که به فعالیت‌های خود ادامه می‌دهند به‌تدریج به محتوای اسنادی که آن‌ها را پاک می‌کنند علاقه‌مند می‌شوند. در بسیاری‌شان علائق جدیدی به تاریخ منطقه‌ی خودشان به وجود آمده است و

برخی‌شان حتی مهارت‌های تخصصی لازم برای خواندن و تفسیر این اسناد را کسب کرده‌اند. این داوطلبان می‌توانند هسته‌هایی از شهروندان تشکیل دهند که قادر باشند میراث تاریخی مهم را در بلایای آتی، جایابی و شناسایی کنند و برای حفاظت از آن‌ها دست به اقدام زنند.

۳.۳. آموزش‌های عملی و میدانی برای دانش‌آموزان

درگیر کردن دانش‌آموزان در فرایند نجات میراث و آموختن نحوه‌ی نجات‌بخشی به جامعه‌ی محلی می‌تواند از نظر تحصیل و انتخاب حرفه‌شان برای آن‌ها بسیار مهم باشد.

۳.۴. حفاظت از اسناد و بازسازی جوامع در مناطق فاجعه‌دیده

مهم‌ترین پیامی که می‌خواهیم به شما برسانیم به اهمیت حفاظت از میراث تاریخی برای جوامع و مردمان تأثیرپذیرفته از بحران مربوط است. برای نمونه، می‌شود به مخزن خاندان هونما در ایشینوماکی اشاره کرد. شبکه‌ی میاگی شیربو به نجات این مخزن از تخریب کمک کرد و حالا این انبار به کانون توجه جامعه‌ی محلی برای برگزاری رویدادهایی از قبیل مراسم عروسی تبدیل شده است. اسناد نگهداری‌شده در موزه‌ی کوچک داخل این انبار به بازدیدکنندگان و محلی‌ها داستان این جامعه‌ی محلی را قبل از مصیبت بازگو می‌کند. در فاصله‌ی سه سال از گشایش این موزه حدود دو هزار نفر از آن دیدن کردند.

عملیات نجات‌بخشی در انبار خانواده‌ی هونما. ۱۱ آوریل ۲۰۱۱. عکس: سایتو شوئیچی

مراسم عروسی برگزار شده در مقابل این انبار. ۲۰ آوریل ۲۰۱۴. عکس: هونما ایچی

این انبار مرمت و به موزه‌ای کوچک تبدیل شد. ۲۶ آوریل ۲۰۱۶. عکس: نویسنده

شبکه‌ی میاگی شیرویو با گروهی از روان‌شناسان برای ارزیابی نحوه‌ی کمک ما به صاحبان مجموعه‌های میراث تاریخی در زمینه‌ی بازیابی پس از این فاجعه همکاری می‌کند. روان‌شناسان مذکور در بررسی‌های خود متوجه شدند در بسیاری از موارد، مرمت تاریخ و میراث افراد به آن‌ها کمک کرده است هویت و هدف زندگی‌شان را بازیابند و بازسازی جوامع درهم‌خردشده‌ی خود را بپذیرند، با آن همراهی کنند، و این کارها را انجام دهند. گاهی این کار به افرادی کمک می‌کند که خویشاوندان و همه‌ی داشته‌های مادی و علقه‌های خود را به جامعه‌ی محلی از دست داده‌اند. فعالیت‌های فوق به این افراد کمک می‌کند بتوانند به بازیابی خود بپردازند، زندگی کنند و ارتباطات خود را با اعضای زنده‌مانده‌ی خانواده‌هایشان و با جامعه‌ی محلی خود بازسازی کنند. نجات میراث تاریخی می‌تواند شکلی مؤثر و ارزشمند از پشتیبانی روان‌شناختی برای افراد و جوامع باشد؛ درست به همان صورت که در رهنمودهای کمیته‌ی دائمی فراسازمانی سازمان جهانی بهداشت در خصوص سلامت روان^{۴۲} و چارچوب سندای برای کاهش خطر بلایا (۲۰۱۵) تعریف شده است.

نتیجه‌گیری

هفت سال و نه ماه (در زمان ایراد این سخنرانی) از وقوع مصیبت عظیم مارس ۲۰۱۱ سپری می‌شود. هنوز کار پاک‌سازی، مرمت و دسته‌بندی همه‌ی مجموعه‌های اسنادی که از آن موقع نجات داده‌ایم پایان نیافته است. ما با چالش‌های جدی متعددی مواجهیم. بزرگ‌ترین مشکل پیش روی ما فهماندن این موضوع به مردم است که حفاظت از اسناد تاریخی مهم است. انجام این کار کلید حل همه‌ی مشکلات ما با مردم است. اگر بتوانیم به مردم نشان دهیم اسناد تاریخی چگونه به ترویج تاب‌آوری کمک می‌کنند و به مردم و جوامع محلی در بازیابی و بازسازی پس از بحران مساعدت می‌رسانند، نیمی از راه حل مشکلات دیگر را پیموده‌ایم.

معرفی ارائه‌کنندگان:

دایسوکو ستو استادیار مؤسسه‌ی پژوهش‌های بین‌المللی بلایا در دانشگاه توهوکو است. زمینه‌ی تخصصی وی تاریخ ژاپن با تمرکز ویژه بر دوره‌ی ایدو است. وی فعالانه در زمینه‌ی حفاظت از اسناد تاریخی نیز مشغول است. وی در ادامه‌ی فعالیت‌های پژوهشی خود در منطقه‌ی میاگی، که تحت تأثیر بلایای طبیعی به‌ویژه سونامی و زمین‌لرزه‌ی بزرگ شرق ژاپن در سال ۲۰۱۱ قرار گرفته بود، به بررسی ارتباط بین جامعه‌ی مدرن، بلایای طبیعی و حفاظت از میراث فرهنگی مشغول است.

جی. اف. موریس استاد مدعو دانشگاه توهوکو است که با حکم مأموریت خاصی برای حضور در مؤسسه‌ی پژوهش‌های بین‌المللی بلایا منصوب شده است.

ماچیکو کامیاما استاد مدعو در دانشگاه توهوکو است که با مأموریت خاصی برای حضور در مؤسسه‌ی پژوهش‌های بین‌المللی بلایا منصوب شده است.

نشست ۲. پاسداری/نجات و احیای میراث مستند آسیب دیده

عنوان مقاله: بلایا و احیا در شهر ساحلی که در مقابل طوفان های دریایی آسیب پذیر است

ارائه کننده: اندی کاریگان^{۴۳}

در این سخنرانی به موضوع برنامه ریزی برای بحران از زاویه ی نگرش حاصل از طریق کمک به هماهنگی عملیات نجات بخشی و احیا در دانشگاه تولان^{۴۴}، در شهر نیواورلئانز^{۴۵}، پس از طوفان کاترینا می پردازیم. شهر نیواورلئانز در ایالات متحده ی امریکا و نزدیک دهانه ی رود می سی سی پی واقع شده است. ارتفاع پایین تر از سطح دریا و مجاورت زیاد به خلیج مکزیک سبب شده است این شهر در مقابل جاری شدن سیل آسیب پذیر باشد. دانشگاه تولان یک دانشگاه پژوهشی خصوصی است که سال ۱۸۳۴ تأسیس شد. این دانشگاه بزرگ ترین کارفرمای بخش خصوصی در نیواورلئانز و اصلی ترین پاسدار حافظه ی تاریخی این منطقه است. کتابخانه ی این دانشگاه بزرگ ترین کتابخانه در ناحیه ی مرکزی واقع در امتداد خلیج مکزیک است. در این کتابخانه حدود چهار و نیم میلیون کتاب و مجموعه های عظیمی از مطالب پژوهشی آرشیوی قرار دارد. مجموعه های بی همتای این کتابخانه بر مطالعات مرتبط به ناحیه ی اطراف کتابخانه و به صورت گسترده تر بر منطقه ی امریکای لاتین و حوزه ی دریای کارائیب تمرکز دارد.

از سال ۲۰۰۰ دست کم بیست و سه گردباد، از جمله حدود ده طوفان دریایی، این ناحیه ی جغرافیایی را تحت تأثیر خود قرار داده است. مهم ترین طوفان دریایی از این میان طوفان دریایی کاترینا بود که ۲۹ اوت ۲۰۰۵ به دهانه ی رودخانه ی می سی سی پی نزدیک شد که درست پایین شهر نیواورلئانز واقع شده است. این طوفان با وزش بادهایی با سرعت بیش از دویست و شصت کیلومتر در ساعت همراه بود. بر اثر این طوفان و حوادث بلافاصله ی پس از آن، بیش از هزار و صد نفر در منطقه ی نیواورلئانز جان باختند. تشدید طوفان سبب شد دیوار کانال های زهکشی منتهی به خارج از شهر فروبریزد و در پی آن حدود هشتاد درصد شهر همچون کاسه ای مملو از آب شود. هنوز هم طوفان کاترینا را پرهزینه ترین بلای طبیعی تاریخ امریکا قلمداد می کنند. این طوفان دریایی بیش از صد و شصت میلیارد دلار خسارت به بار آورد. حدود یک میلیون و هفتصد هزار نفر از این منطقه تخلیه شدند و طی حدوداً یک هفته نیواورلئانز عملاً خالی از سکنه شد. نیروهای نظامی برای نگهداری از این منطقه وارد عمل شدند، آن هم در حالی که عملیات امداد در مناطق سیل زده ی این محدوده در جریان بود.

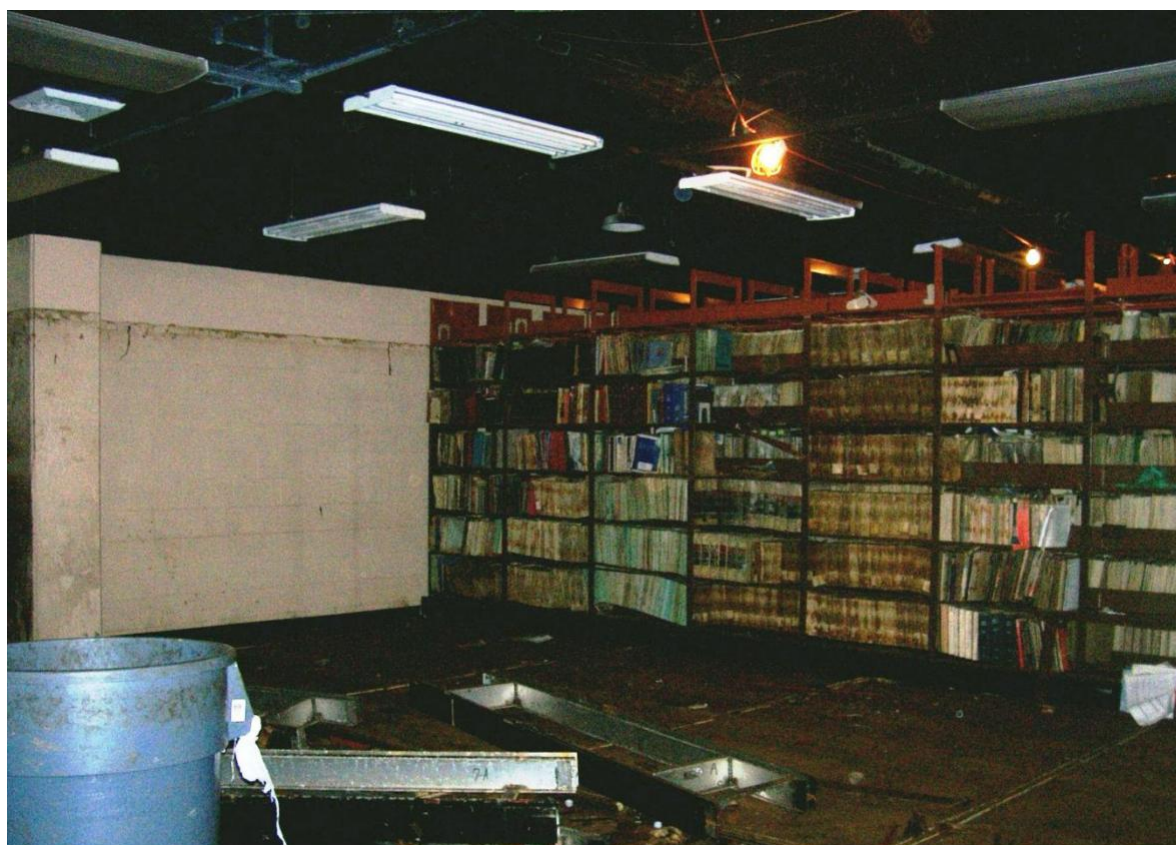
43. Andy Corrigan

44. Tulane

45. New Orleans

پس از طوفان، سطح زمین کتابخانه‌ی اصلی دانشگاه تولان موسوم به کتابخانه‌ی یادبود هوارد-تیلتون^{۴۶} با بیش از دویست و چهل سانتی‌متر آب پر شد. در این کتابخانه مجموعه‌هایی بزرگ از کتاب‌ها، نشریات، مستندات ضبط‌شده، اسناد دولتی، روزنامه‌ها و میکروفیلم‌ها نگهداری می‌شد. کتابخانه‌ی دیگر نیز در این مجموعه وجود دارد که ساختمانی قدیمی‌تر و نزدیک کتابخانه‌ی اصلی است و مجموعه‌های ویژه‌ی آرشیوی کتابخانه در آنجا نگهداری می‌شود. سطح زمین این ساختمان نیز با آب پر شد و مجموعه‌های نسخه‌های خطی تاریخی و آثار موقت آن زیر سیلاب رفت.

طی بیش از سه هفته، حدود یک و نیم میلیون کتاب و پوشه از نسخه‌های خطی این کتابخانه زیر سیل رفته و کاملاً غرق آب شده بود. تعداد این کتاب‌ها و پوشه‌ها تقریباً با تعداد آثار کوچک از قبیل نوارهای میکروفیلم و فیش‌های کوچک کتابخانه‌ای برابر بود.

آثار نجات‌یافته در کتابخانه‌ی یادبود هووارد - تیلتون در سپتامبر ۲۰۰۵. (همه‌ی عکس‌های این بخش را اندی کاریگان تهیه کرده است).

در آن زمان، یک برنامه‌ی مفصل بحران برای این کتابخانه آماده شده بود؛ اما وقتی بحرانی در مقیاس بزرگ رخ نمایاند، مشخص شد این برنامه بسیار کم‌فایده است. در این برنامه، رهنمودهایی برای سازماندهی کارکنان کتابخانه به‌منظور رسیدگی به آثار بلایا در محل تدوین کرده بودند؛ اما در این بحران، کارکنان از قبل تخلیه شده بودند و اکثرشان نمی‌توانستند به محل بازگردند. در برنامه‌ی مذکور به‌اشتباه این پیش‌فرض را مد نظر قرار داده بودند که خسارت‌ها عمدتاً مجموعه‌ها را درگیر خواهد کرد. در نتیجه، با این برنامه نتوانستند به ابعاد حیاتی

تأثیرات بحران بر شرایط بنا به‌پردازند، حال آنکه همین شرایط برای حفظ و نگهداری مجموعه‌ها و فعالیت کتابخانه ضروری بود. مجموعاً در این طرح ابعاد بالقوه‌ی بحرانی واقعی را پیش‌بینی نکرده بود؛ ابعادی که ممکن بود تأثیراتی فاجعه‌بار و فراتر از گستره‌ی محدود و منفرد مربوط به خود کتابخانه به همراه داشته باشد.

برنامه‌ی بحران این کتابخانه، در حال حاضر، عمدتاً یک برنامه‌ی اطلاع‌رسانی است که اطلاعات تماس اضطراری برای نیروهای کلیدی و نیروهای پشتیبان را در صورت عدم امکان دسترسی به آن‌ها در خود گنجانده است. نکته‌ی مهم اینکه این طرح شامل تشکیلات قابل سطح‌بندی فرماندهی سانحه^{۴۷} است. این تشکیلات نیز به‌نوبه خود بخشی از تشکیلات هماهنگ فرماندهی سانحه است که دانشگاه از آن پشتیبانی و نگهداری می‌کند. این تشکیلات به شرکای داخلی و خارجی مرتبط است تا پاسخی هماهنگ به انواع بحران‌ها داده شود.

تشکیلات فرماندهی سانحه یکی از اصول اصلی ساختار ملی مدیریت سانحه^{۴۸} در دولت ایالات متحده است. دانشگاه تولان این اصول را برای هماهنگ‌سازی آمادگی در برابر بحران و پاسخ به آن با مسئولان شهر نیواورلئانز ایالت لوئیزیانا، سازمان‌های دولت فدرال و کنشگران بالقوه‌ی دیگر، از جمله شرکت‌های واجد صلاحیت در حوزه‌ی مدیریت بحران، تطبیق داده است.

تشکیلات فرماندهی سانحه‌ی این دانشگاه یک فرمانده سانحه^{۴۹} تعیین کرده است که مسئولیت او پاسخ به سانحه در محل و هماهنگ کردن گروه‌های کنشگران اولیه‌ی دانشگاهی و همچنین نیروهای سازمان آتش‌نشانی محلی و پلیس یا منابع دیگری است که ممکن است نیازمند دسترسی به ساختمان‌ها و محوطه‌ی دانشگاه باشند. گروه عملیات اضطرار^{۵۰}، که جایگاهی برابر با شورای اداری دانشگاه دارد، بزرگ‌ترین بخش این تشکیلات را تشکیل می‌دهد و گروه مشارکتی اصلی برای اقدام است. این گروه در مواقع بحرانی در جایگاه کانون اصلی جریان اطلاعات فعال می‌شود و عملیات خود را با سازمان‌های محلی و منطقه‌ای هماهنگ می‌کند. کتابخانه‌ی مذکور در این گروه قرار دارد.

یک گروه سیاست‌گذاری اجرایی^{۵۱} شامل رئیس دانشگاه و افرادی دیگر وجود دارد که مسئولیت آن نظارت در سطح کلان است. این گروه در جایگاه گروه اصلی تصمیم‌گیر برای رسیدگی به اقدامات پیشنهادی گروه عملیات اضطراری ایفای نقش می‌کند. یک گروه استمرار کارها^{۵۲} بر روند گذار به عملیات عادی یا تعدیل‌شده پس از رویدادها نظارت می‌کند. یک گروه امور دانشجویی^{۵۳} نیز اقدامات ایمنی مربوط به دانشجویان را هماهنگ می‌کند که ممکن است شامل انتقال دانشجویان به مکانی امن باشد. اولویت‌های اساسی تشکیلات فرماندهی سانحه در دانشگاه عبارت‌اند از:

▪ حصول اطمینان از ایمنی جان افراد

47. Incident Command System

48. National Incident Management System

49. Incident Commander

50. Emergency Operations Group

51. Executive Policy Group

52. Business Continuity Group

53. Student Affairs Group

- حفاظت از سرمایه‌های دانشگاه
- اطلاع‌رسانی
- پاسداری از محیط زیست
- حفظ استمرار برنامه‌های دانشگاه
- بازیابی، مرمت و ازسرگیری فعالیت‌ها

تشکیلات داخلی فرماندهی سانحه در کتابخانه، از نظر تهیه‌ی فهرست اطلاعات تماس اصلی به‌منظور شروع پاسخ قابل سطح‌بندی، شبیه تشکیلات دانشگاه است. هر رابطی در این تشکیلات آن دست اطلاعات تماس را حفظ می‌کند که می‌تواند از آن‌ها هنگام رسیدگی به شرایط پیش‌بینی‌ناپذیر در هر رویداد استفاده کند. برای نمونه، در صورت بروز خسارت‌های ناشی از سیل، هماهنگ‌کننده‌ی عملیات نجات‌بخشی مجموعه‌ها به‌منظور کمک به هماهنگ‌کننده‌های دانشگاه برای عرضه‌ی خدمات تأسیساتی یا کمک‌های دولتی متناسب با نیاز آماده خواهد بود و به‌صورت مستقیم از پیمانکاران کارشناس و ازپیش‌شناسایی‌شده‌ای کمک خواهد خواست که می‌توانند خدمات بازیابی و نجات‌بخشی ویژه‌ی مجموعه‌ها را عرضه کنند.

بازیابی بحرانی عظیم ممکن است سال‌های سال طول بکشد. در ماجرای کتابخانه‌ی یادبود هووارد-تیلتون بیش از ده سال زمان لازم بود تا این کتابخانه را از طوفان دریایی کترینا بازیابی کنند. ایجاد ساختار عملیات بازیابی قابل سطح‌بندی، از طریق شبکه‌ی تماس‌های هماهنگ‌شده، در مراحل بعدی بازیابی به این کتابخانه کمک شایانی کرد.

بنا و تثبیت فضای داخلی

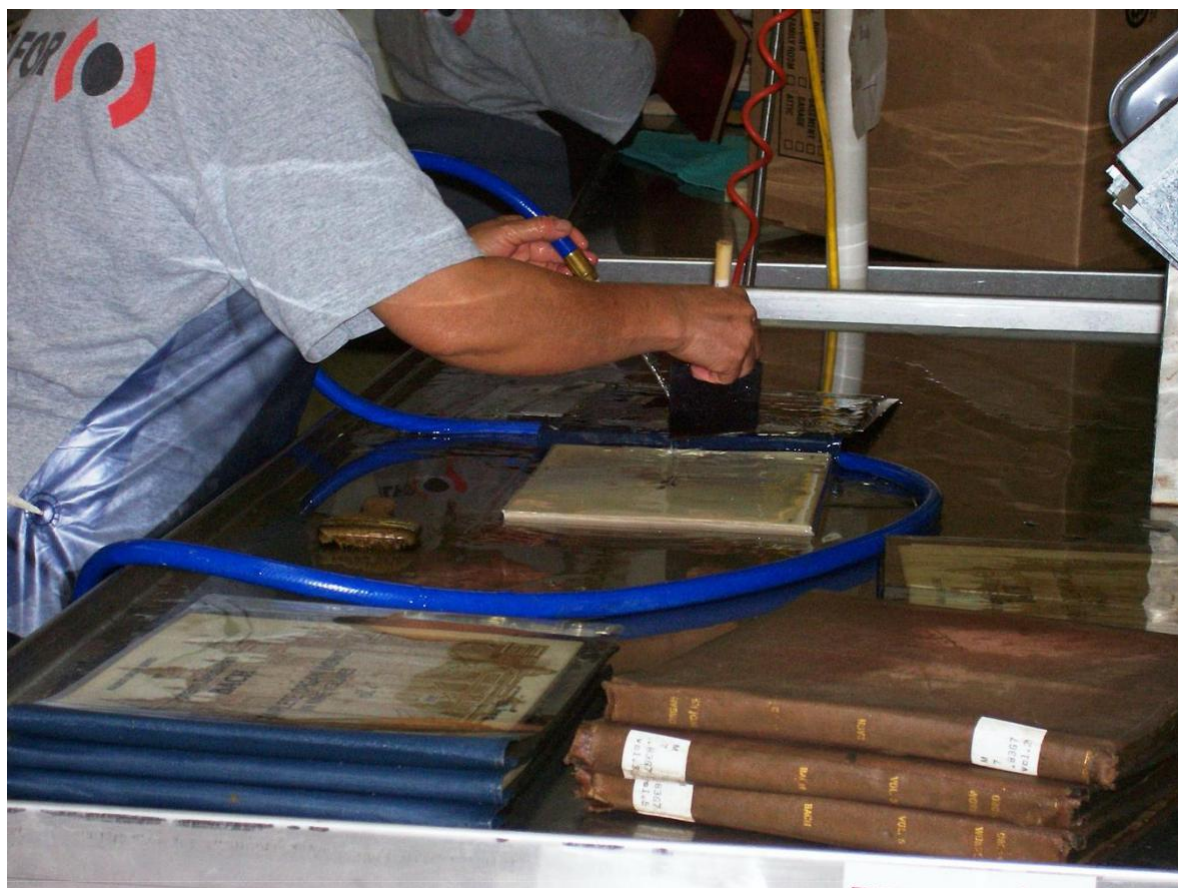
پس از طوفان کترینا، مهندسان حوزه‌ی بازیابی و نیروهای اقدام پس از بحران بسیج شدند تا فضاهای زیر سیلاب رفته‌ی کتابخانه را زهکشی و فضای داخلی آن‌ها را تثبیت کنند. تثبیت فضای ۶۷,۵۰۰ متر مربعی ساختمان اصلی کتابخانه مستلزم نصب موتور برق و سامانه‌ی موقت گرمایشی و تهویه‌ی هوای نصب در خارج بود که با استفاده از برج‌های موقتی، هوای گرم یا خنک را در همه‌ی پنج طبقه‌ی ساختمان بدمد. این برج‌ها به پنجره‌های پشتی ساختمان متصل می‌شدند. از این سامانه مدت یازده سال استفاده شد تا اینکه مرمت دائمی بنا تنظیم و تکمیل شد.

نجات‌بخشی مجموعه‌ها

آثار زیر سیل رفته برای عملیات نجات‌بخشی در قالب عملیاتی انتخاب شدند که در قالب آن، آثار خیس نجات‌یافته در کامیون‌های یخچال‌دار در محل منجمد می‌شدند. همه‌ی آثار بی‌همتا یا کمیاب که تحت تأثیر سیل قرار گرفته بودند، برای مرمت، نجات یافتند. انتخاب آثار نیز تحت نظارت گروه کوچکی از نمایندگان کتابخانه‌ها بود که می‌توانستند وارد شهر شوند. کار نجات‌بخشی را همان مهندسان حوزه‌ی بازیابی و نیروهای کنشگر بحران انجام دادند که پیش‌تر ذکر شد.

مرمت و بازسازی مجموعه‌ها

فرایند مرمت آثار در کارگاه مرمتی انجام شد که در فاصله‌ی هشتصد و هشتاد و پنج کیلومتری در شهر فورت نورث^{۵۴} ایالت تگزاس واقع بود. آثار نجات‌یافته را تمیز و سپس در اتاقک‌های خلأ خشک می‌کردند تا از وارفتن یا چروک شدن کاغذها جلوگیری شود. مسئولان کتابخانه مستندات عملیات امدادی کشف و فهرست‌بندی این آثار را با مکان‌های زیر سیل رفته‌ی داخل ساختمان‌ها مرتبط کردند و سپس این مستندات را با اقلام مرمت‌شده و سیاه‌برداری‌شده مطابقت دادند تا خسارت‌ها را مشخص کنند.

مرمت آثار در شهر فورت ورث در ایالت تگزاس. نوامبر ۲۰۰۵

پردازش آثار بازیابی‌شده یا جابجاشده

مسئولان کتابخانه برای ساخت مرکز بازیابی در داخل فضای مخزن و جذب نیرو به آن به‌منظور مرتب کردن، پردازش کردن و جا دادن موقت به بیش از یک میلیون اثر مرمت‌شده یا جابجاشده، که قرار بود آن‌ها را در آینده به مجموعه‌های کتابخانه بازگردانند، از مقامات دولت فدرال کمک خواستند.

کاهش مخاطرات و مرمت بنا، کتابخانه‌ی یادبود هووارد. تیلتون، سپتامبر ۲۰۱۴

مرمت بنا و کاهش مخاطرات

در آخرین مرحله، مسئولان کتابخانه برای بازسازی فضاهای کتابخانه و شبکه‌های مکانیکی تخریب‌شده‌ی آن، به‌نحوی که از بروز مشکلات در صورت وقوع سیل در آینده جلوگیری کند، به مساعدت نهادهای دولت فدرال نیاز داشتند. این کار با جایگزینی فضاهای نابودشده بر اثر سیل در طبقه‌ی پایین با سازه‌ای دوطبقه‌ای به مساحت بیست و یک هزار متر مربع در قسمت فوقانی بنای اصلی کتابخانه انجام شد. افزودن این قسمت جدید به بنا در سال ۲۰۱۶ تکمیل شد.

منابع:

- Laska, Shirley (ed.) (2020) *Louisiana's Response to Extreme Weather*, 2020. SpringerOpen. Retrieved from <http://library.oapen.org/bitstream/handle/20.500.12657/22944/1007217.pdf>
- Knabb, Richard D., et al. (2005, 2011). *Tropical Cyclone Report: Hurricane Katrina*. United States National Oceanic and Atmospheric Administration's National Weather Service. Retrieved from https://www.nhc.noaa.gov/data/tcr/AL122005_Katrina.pdf
- Federal Emergency Management Agency (2020). *National Incident Management System*. United States Department of Homeland Security. Retrieved from <https://www.fema.gov/national-incident-management-system>
- Corrigan, Andy (2016). *Hurricane Katrina and the Library*. Howard-Tilton Memorial Library, Tulane University. Retrieved from <https://library.tulane.edu/about/collections/hurricane-katrina-and-libraries-collections>
- Corrigan, Andy (2016). *Tulane Libraries Recovery Center*. Howard-Tilton Memorial Library, Tulane University. Retrieved from <https://library.tulane.edu/about/collections/tulane-libraries-recovery-center>

Corrigan, Andy (2016). *Howard-Tilton Memorial Library Build-back and Hazard Mitigation Project: New 5th and 6th Floor Construction*. Howard-Tilton Memorial Library, Tulane University. Retrieved from <http://h-tml-addition.blogspot.com>

معرفی نویسنده:

اندی کاریگان معاون کتابخانه‌ها و رئیس مجموعه‌ها در دانشگاه تولان در شهر نیواورلئانز ایالت لوئیزیانا در ایالات متحده‌ی امریکا است. دکتر کاریگان از سال ۱۹۹۴ در این دانشگاه حضور دارد. پس از وقوع طوفان کاترینا در سال ۲۰۰۵، وی یک سری طرح ابتکاری مرتبط در زمینه‌ی بازیابی کتابخانه را برنامه‌ریزی و بر اجرای آن‌ها نظارت کرد. او مدرک دکتری خود را در رشته‌ی مدیریت آموزشی از دانشگاه وست ویرجینیا^{۵۵} و مدرک کارشناسی ارشد خود را در رشته‌ی مطالعات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌ای از دانشگاه رد آیلند^{۵۶} دریافت کرده است.

55. West Virginia University

56. University of Rhode Island

نشست ۳. مستندسازی بلایا: زوایای پژوهشی، آگاهی‌بخشی، و درگیر کردن جامعه

الف. عنوان مقاله: سونامی؛ تجربه‌ی سریلانکا و آرشیو سونامی‌های اقیانوس هند:

انگیزه و اهداف ثبت در فهرست ثبت بین‌المللی جهانی

ارائه‌کننده: ساروجا ویتاسینگه^{۵۷}

۱. مقدمه

بنگلادش، اندونزی، هند، مالزی، میانمار، سومالی، آفریقای جنوبی، سریلانکا، تایلند، مالدیو، ماداگسکار، کنیا، تانزانیا و جزایر سیشیل در اقیانوس هند تحت تأثیر سونامی ۲۰۰۴ قرار گرفتند. این رویداد تجربه‌ای جدید برای نسل آن زمان بود.

۲. سونامی

موجی به ارتفاع شش متر بیش از نهصد و شصت کیلومتر از ساحل سریلانکا را درنوردید و در منطقه‌ای به عمق حدود پنج کیلومتر در خاک کشور با سرعت به پیش رفت و همه‌چیز را در مسیر خود محو و نابود کرد. همان‌طور که ذکر کردیم، بسیاری از کشورهایی که تحت تأثیر سونامی قرار گرفته بودند با تجارب مشابهی مواجه شدند: شمار زیادی جان باختند و خسارت‌های مادی زیادی به بار آمد.

کشور	شمار جان‌باختگان	شمار بی‌خانمان‌ها
اندونزی	۱۶۷,۵۴۰	۵۶۶,۸۹۸
سریلانکا	۳۵,۳۲۲	۵۱۹,۰۶۳
هند	۱۶,۲۶۹	۶۴۷,۵۹۹
تایلند	۸,۲۱۲	موجود نبود
کشورهای دیگر (ده کشور)	۵۵۵	۳۴,۷۰۰
مجموع کل	۲۲۷,۸۹۸	۱,۷۶۸,۲۶۰

• برخی از ارقام تقریبی‌اند.

۳. میراث مستند تحت تأثیر قرار گرفته از سونامی در سریلانکا

با آنکه نهادهای فعال در حوزه‌ی حافظه‌ی میراث از قبیل آرشیوهای ملی، کتابخانه‌ی ملی و هیئت خدمات مستندسازی، و موزه‌ی ملی به‌علت واقع بودن در منطقه‌ای دور از دریا و داخل کشور تحت تأثیر سونامی قرار نگرفتند، بسیاری از ادارات دولتی و کتابخانه‌ها در مناطق ساحلی گرفتار سونامی شدند.

اسناد دولتی در بیست و پنج سازمان دولتی در استان جنوبی سریلانکا تحت تأثیر سونامی قرار گرفت. بایگانی‌های انتخابات، طرح‌های پیمایش و دیگر اسناد سازمان پیمایش، اسناد زمین در سازمان ثبت املاک و گواهی‌های تولد و ازدواج و فوت در اداره‌ی ثبت احوال از جمله اسنادی بودند که به‌صورت کامل یا نسبی نابود شدند.

هفتاد و پنج کتابخانه‌ی معابد با نسخه‌های خطی ارزشمند در رشته‌های مختلف از جمله پزشکی بومی به‌صورت کامل یا نسبی نابود شد. افزون بر این، صد و هشتاد و دو کتابخانه، شصت و دو کتابخانه‌ی دولتی و چهل کتابخانه‌ی محلی نیز به‌صورت کامل یا نسبی تحت تأثیر سونامی قرار گرفتند.

۴. گام‌های برداشته شده برای محافظت و حفاظت از میراث مستندی که تحت تأثیر سونامی قرار گرفتند

۴.۱. تشکیل کارگروه‌ها

هیئت خدمات مستندسازی و کتابخانه‌ی ملی سریلانکا، اتحادیه‌ی کتابخانه‌ی سریلانکا و آرشیو ملی سریلانکا با همکاری هم چندین کارگروه به‌منظور مدیریت میراث مستندی تشکیل دادند که تحت تأثیر سونامی قرار گرفته بود. این کارگروه‌ها عبارت بودند از: کارگروه امداد موقت، کارگروه لوازم و ساختمان کتابخانه‌ها، کارگروه کتابخانه‌های مدارس، کارگروه کتابخانه‌های عمومی، کارگروه کتابخانه‌های دیگر، کارگروه برنامه‌ریزی، کارگروه حفاظت و محافظت، کارگروه تطبیق و انطباق، کارگروه آموزش، و کارگروه اطلاع‌رسانی، هماهنگی با مرکز عملیات ملی^{۵۸} و دیگر سازمان‌ها. هریک از این کارگروه یک رئیس، یک دبیر و پنج تا هفت عضو با وظایف مشخص داشت. مواردی از وظایف کارگروه حفاظت و محافظت عبارت بودند از:

- شناسایی خسارت‌های وارد شده به اسناد دولتی و آثار کتابخانه‌ای
- تدوین برنامه‌ی اقدام کوتاه‌مدت و بلندمدت
- همکاری فشرده با مرکز عملیات ملی، وزارتخانه‌های مرتبط و دیگر سازمان‌ها
- همکاری نزدیک با دیگر کارگروه‌های مرتبط
- تدوین نمونه‌ای از برنامه‌ی آرشیوی برای سازمان‌های دولتی و سازمان‌های دیگر
- تدوین برنامه‌ی حفاظت برای کتابخانه‌ها
- آماده‌سازی فهرستی از اقلام و تجهیزات لازم برای واحد/واحد‌های حفاظت
- شناسایی دشواری‌های پیش‌روی کتابخانه‌ها و سازمان‌های دولتی در حفاظت از اسناد
- پیشنهاد اقدامات ترمیمی مناسب برای فائق آمدن بر اوضاع

▪ هرگونه فعالیت ضروری دیگر برای اجرای پروژه

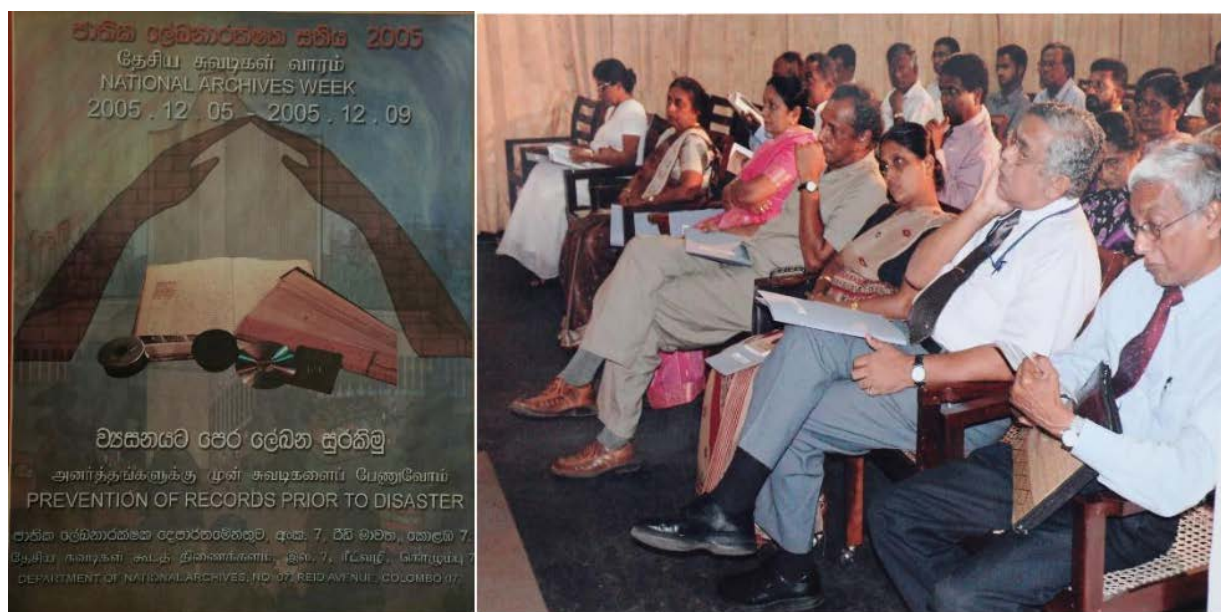
۴.۲. آموزش دادن در زمینه‌ی مرمت مستندات آسیب‌دیده از سونامی

آرشیو ملی سریلانکا چندین برنامه‌ی آموزشی در نهادهای دولتی به‌منظور آماده کردن کارشناسان در سازمان‌های متبوع برای آغاز عملیات محافظت و حفاظت از اسناد آسیب‌دیده از سونامی برگزار کرد. در مواردی که شمار زیادی سند وجود داشت، سازمان‌های مذکور توانستند از خدمات فارغ‌التحصیلان دانشگاه‌ها در پاک‌سازی و خشک کردن اسناد آسیب‌دیده بهره‌برند، البته پس از دادن آموزش‌های بسیار کامل به آن‌ها که شامل آموزش کمک‌های اولیه و کارهای مرمت بود.

علاوه بر این، هیئت خدمات مستندسازی و کتابخانه‌ی ملی سریلانکا بازتوانی کتابخانه‌های آسیب‌دیده از سونامی را در کشور شروع کرد. این کار افزون بر مرمت کتاب‌های کمیابی بود که از سونامی آسیب دیده بودند.

۴.۳. برنامه‌ی افزایش آگاهی و آموزش درباره‌ی کاهش بلایا و حفظ و حفاظت اسناد

با تجربه‌ی به‌دست‌آمده از سونامی مقرر شد روز حفاظت در هفته‌ی ملی آرشیو در سال ۲۰۰۵ گرمی داشته شود. در این روز، سمینار و نمایشگاهی در خصوص محافظت و حفاظت از اسناد با موضوع نمایش عملی اقدامات برای نجات‌بخشی اسناد آسیب‌دیده از آب برگزار شد. به این دلیل که رسانه‌ها برای این رویداد تبلیغ کردند، نه‌تنها مسئولان دولتی، بلکه دانشجویان و مردم عادی نیز در آن شرکت جستند.

پوستر و سمینار در هفته‌ی آرشیوهای ملی در سال ۲۰۰۵ (این عکس‌ها با کسب اجازه از آرشیوهای ملی سریلانکا درج شده است).

هیئت خدمات مستندسازی و کتابخانه‌ی ملی در سال ۲۰۰۵، یک کارگاه مدیریت بحران بود. بسیاری از مسئولان و کارکنان کتابخانه‌ها در این رویداد شرکت کردند و متخصصی آلمانی این کارگاه را با کمک مرکز فرهنگی آلمان در سریلانکا برگزار کرد.

کارگاه مدیریت بحران در کتابخانه‌ی ملی (این عکس با کسب اجازه از هیئت خدمات مستندسازی و کتابخانه‌ی ملی سریلانکا آورده شده است).

علاوه بر مقالات و مطالب مکتوبی که آرشیو ملی، هیئت خدمات مستندسازی و کتابخانه‌ی ملی و اتحادیه‌ی کتابخانه‌های سریلانکا درباره‌ی این موضوع منتشر کردند، از طریق مصاحبه‌های رادیو تلویزیونی نیز در خصوص کاهش بحران و مرمت اسناد آسیب‌دیده به مردم اطلاعاتی رسانی شد.

۵. آرشیوهای سونامی اقیانوس هند

با آنکه چهارده کشور تحت تأثیر سونامی قرار گرفتند، فقط دو کشور اندونزی و سریلانکا، مشترکاً، ثبت آرشیو سونامی اقیانوس هند را در فهرست ثبت بین‌المللی حافظه‌ی جهانی خواستار شدند. آرشیو مذکور شامل اسناد مربوط به سونامی، فاجعه‌ی مرگبار سونامی و اقدامات پس از بحران در واکنش به این رویداد و بازتوانی و بازسازی‌ها در سریلانکا و اندونزی بود. در اندونزی این اسناد در کتابخانه‌ی ملی جمهوری اندونزی و مرکز آرشیوهای سونامی استان آچه نگهداری می‌شود.

در سریلانکا همه‌ی چند آرشیو بسیار محدود این کشور در حوزه‌ی سونامی در آرشیو ملی قرار دارند. برخی از اسنادی که در معرض فاجعه‌ی سونامی قرار گرفته و در نهادهای دولتی بودند، همان‌طور که ذکر کردیم، با مساعدت آرشیو ملی مرمت شدند و در همان سازمان‌های دولتی که خالق این اسناد بودند باقی ماندند.

در آرشیو ملی اندونزی، نه هزار و سیصد و یازده متر آرشیو متنی، پانصد قطعه عکس، صد و نه و شش عدد نوار صوتی، هزار و دویست و سی قطعه سی‌دی/دی‌وی‌دی و سیزده ویدئوی مغناطیسی درباره‌ی سونامی وجود دارد. این در حالی است که در آرشیو ملی سریلانکا مستندات مرتبط با تحقیق و تفحص از بحران قطار سونامی ۲۰۰۴ (ثبت‌شده با شماره آرچی ۵۵۰) عبارت است از هفتاد فایل و بیست و سه نوار صوتی. کمیسیون

تشکیل شده در ریاست جمهوری سریلانکا برای تحقیق و تفحص درباره‌ی بحران ملی سونامی ۲۶ دسامبر ۲۰۰۴ اعلام کرد اسناد موجود در این حوزه (و ثبت شده با شماره آرچی ۵۴۳) عبارت است از بیست و یک فایل، صد و بیست و یک نوار صوتی، بیست و چهار سی دی الکترونیک، مجموعه‌ی عکس‌های سونامی (هفتاد و پنج عکس) و دو ویدئو ساخت شرکت لانکا روپاواهینی^{۵۹}.

۶. انگیزه برای ثبت آرشیوها در فهرست ثبت بین‌المللی حافظه‌ی جهانی

سونامی رویدادی مهم و از بزرگ‌ترین بلایای طبیعی در سال‌های اخیر بود. سونامی به تلاش‌های بشردوستانه‌ی درخشانی منجر شد که منعکس‌کننده‌ی روح وحدت و همبستگی میان ملت‌های جهان بود. این رویداد از منظر دیگر هم بسیار برجسته بود؛ زیرا بزرگ‌ترین تلاش جامعه‌ی بین‌المللی برای امداد رسانی بود. با تجارب کسب شده در زمینه‌ی بازتوانی از طریق بازسازی، امکان ارتقای کاهش خطر بحران نیز عیان شد. از این رو، مستندات مربوط به همه‌ی این فعالیت‌ها برای آینده، از منظر تاریخی و از منظر منابع دانشی، بی‌همتا و پویاست.

۷. اهداف ثبت در فهرست ثبت بین‌المللی حافظه‌ی جهانی

ثبت در فهرست ثبت بین‌المللی حافظه‌ی جهانی سبب افزایش آگاهی جوامع سراسر جهان از مجموعه‌ی آرشیوهای سونامی می‌شود. افزون بر این، این کار از طریق اقدامات ویژه‌ای که صورت می‌پذیرد سبب حفظ حافظه‌ی این تجربه‌ی بی‌همتا و محافظت از حقوق بشر می‌شود. علاوه بر این، می‌توان کاهش خطر بحران را با تجربه‌ی به‌دست‌آمده در زمینه‌ی احیا و بازتوانی پس از بحران انجام داد.

۸. نتیجه‌گیری

حافظه‌ی مربوط به فاجعه‌ی سونامی و تجربه‌ی بازتوانی آن سبب خلق میراث مستند بسیار مهمی شد که نشان‌دهنده‌ی حفاظت از حقوق بشر و وحدت و همبستگی جامعه‌ی بین‌المللی است و این حافظه باید حفظ شود. ثبت آرشیوهای سونامی در فهرست ثبت بین‌المللی حافظه‌ی جهانی به این مجموعه‌ها قوت و اعتبار بخشیده است. تجربه‌ی کسب شده از سونامی به ما در کاهش خطر بحران‌ها و مدیریت مناسب خطر بحران کمک می‌کند.

معرفی نویسنده:

ساروجا ویتاسینگه دارای مدرک کارشناسی ارشد در رشته‌ی شیمی از دانشگاه پنجاب هند و مدرک دکتری در علوم آرشیوی از دانشگاه لندن است. او سال ۱۹۸۳ در سمت دستیار کارشناس آرشیو به سازمان آرشیو ملی سریلانکا پیوست و سال ۲۰۱۷ وقتی مدیرکل آرشیو ملی سریلانکا بود بازنشسته شد. ویتاسینگه عضو کمیته‌ی فرعی فناوری در برنامه‌ی حافظه‌ی جهانی یونسکو و عضو گروه کارشناسی محیط زیست و بناهای

آرشیوی در شورای بین‌المللی آرشیوها^{۶۰} بود. او در حال حاضر، عضو کمیسیون ارزیابی در شورای بین‌المللی آرشیوها و عضو کمیته ملی برنامه‌ی حافظه‌ی جهانی سریلانکا است.

60. International Council on Archives (ICA)

ب. عنوان مقاله: پیشنهاد استفاده از مستندات پیشینه‌ی موجود برای ایجاد حساسیت

در خصوص بلایا

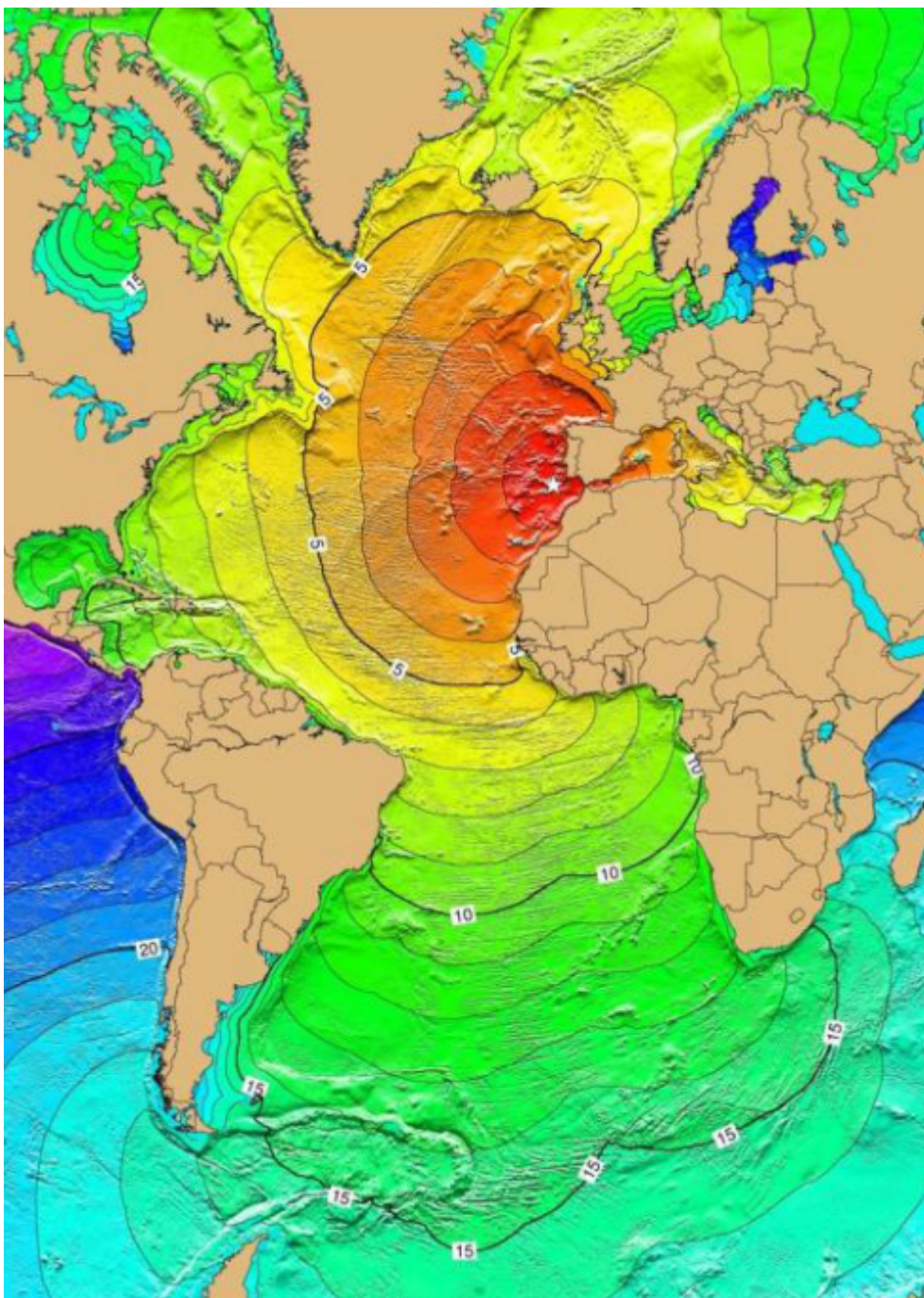
ارائه‌کننده: لوتار جُردن

این مقاله مبتنی است بر سخنرانی بنده در «مجمع سیاسی اول»^{۶۱} در سال ۲۰۱۸ که با عنوان «بلایا و حافظه: برخی از چشم‌اندازهای آموزش و پژوهش در بافت حافظه‌ی جهانی» ایراد شد. با عنایت به اینکه پیشگیری از وقوع بلایا و افزایش آگاهی از خطرات آن برای پروژه‌ی میراث مستند، در حوزه‌ی حافظه‌ی جهانی، موضوعی با اهمیت روزافزون است، قصد دارم در مقاله‌ی پیش‌روی از پیشینه‌ی تحقیق در این عرصه نمونه‌ای به دست دهم و به تبیین این نکته پردازم که چگونه می‌توانیم جوانان را نسبت به این مسئله‌ی دارای اهمیت فزاینده حساس کنیم.^{۶۲}

زلزله‌ی لیسبون در سال ۱۷۵۵ نقطه‌ی عطفی در تاریخ بلایای طبیعی بود؛ زیرا به‌خوبی مستند شد، سبب بروز واکنش‌هایی در پیشینه‌ی تحقیق این حوزه و همچنین در حوزه‌ی هنری و دانشگاهی شد. این فاجعه شامل دو پدیده‌ی سونامی و زلزله به‌صورت هم‌زمان بود که در اروپای غربی، شمال آفریقا و جزایر حوزه‌ی دریای کارائیب حس شد و سی هزار تا صد هزار نفر تلفات در منطقه‌ی لیسبون به همراه داشت و تلفات بسیار زیادی هم در شمال آفریقا بر جای گذاشت.

61. First Political Forum

۶۲. قرار است این مقاله در یکی از زیرمجموعه‌های یکی از بخش‌های فرعی کتابچه‌ی حافظه‌ی مدرسه‌ی جهانی: راهنمای معلمان چاپ شود. پیش‌نویس نهایی این کتابچه که آن را کارگروه مدارس در کمیته‌ی فرعی علمی، آموزشی و پژوهشی یونسکو تهیه کرده است در سال ۲۰۱۹ به یونسکو ارائه شد. از یونسکو تشکر می‌کنم که اجازه داده است یک نسخه‌ی بیش‌وکم‌اصلاح‌شده از آن مقاله را در این خبرنامه منتشر کنم.

عکس: مرکز ملی داده‌های ژئوفیزیک وابسته به سازمان ملی محیط زیست و اقیانوس‌ها در آمریکا

http://www.ngdc.noaa.gov/hazard/icons/1755_1101.jpg

ویرانی و خسارتی که از این سونامی و زلزله به بار آمد شامل تخریب چندین کلیسا و کتابخانه‌ی ملی بود. بلافاصله پس از وقوع این زلزله، پژوهش در خصوص شرایط و جزئیات پیامدهای چنین بحران‌هایی با نیت به حداقل رساندن خسارت‌های ناشی از این رویدادها در آینده شروع شد.

در عین حال، زلزله‌ی لیسبون بر گفتمان‌های فکری (در حوزه‌های فلسفه، ادبیات، خدانشناسی و علوم) در اروپا نیز تأثیر شگرفی بر جای گذاشت. نخستین نویسنده‌ای که به این رویداد واکنش نشان داد ولتر^{۶۳}، فیلسوف

63. Voltaire

و اندیشمند فرانسوی بود که در سال ۱۷۵۶ شعری درباره‌ی فاجعه‌ی لیسبون^{۶۴} سرود. دغدغه‌ی ولتر این بود که در قرن هجدهم در اروپا و تا قبل از زلزله‌ی ۱۷۵۵ نویسندگان و اندیشمندان به روشن‌بینی‌رسیده، از جمله لایب نیتز^{۶۵} (فیلسوف آلمانی) و پاپ، عموماً تمایل داشتند پیش‌فرض‌های خوش‌بینانه‌ای درباره‌ی جهان طرح کنند از این قبیل که این دنیا بهترین دنیاست، و نوعی پیشرفت مستمر بشریت از طریق فلسفه، آموزش و علم وجود دارد. زلزله‌ی لیسبون این جهان‌بینی را تضعیف کرد. همچنین ولتر نمی‌توانست نگرش برخی از مسئولان کلیساها و دیگران را بپذیرد که می‌گفتند این مصیبت مجازاتی خدایی است (انعکاس این نگرش را می‌توان در نقاشی جی. جی. اشتروبرل^{۶۶} در آن زمان مشاهده کرد^{۶۷}).

یوهان ولفگانگ فون گوته^{۶۸}، نویسنده‌ی آلمانی، در شش‌سالگی این زلزله را با شوک تجربه کرد. وی در زندگی‌نامه‌ی خودنوشتش با عنوان *شعر و حقیقت*^{۶۹} (منتشرشده در سال ۱۸۱۱) درباره‌ی این زلزله می‌نویسد:

اما رویدادی غیر عادی آرامش ذهنی این پسرچه را برای نخستین بار به‌شدت بر هم زد. اول نوامبر سال ۱۷۵۵، زلزله‌ای در لیسبون به وقوع پیوست و هشدار عظیم را برای همه‌ی جهان‌بینی منتشر کرد که مدت‌ها به صلح و سکوت خو گرفته بودند. لیسبون، پایتختی باشکوه و با عظمت، که در عین پایتخت بودن شهری تجاری و بازرگانی بود، با دهشتناک‌ترین فاجعه، آن‌هم بدون هیچ هشدار با خاک یکسان شد. زمین لرزید و ریشه‌ای زد، دریا غریب، کشتی‌ها با هم به‌یک‌باره پیش رانده شدند، خانه‌ها فرو ریخت و کلیساها و برج‌ها هم روی خانه‌ها فرو افتاد، کاخ‌های شاهنشاهی در زیر آب بلعیده شدند و گویی زمین پریهاو آتش استفرغ می‌کرد؛ چراکه آتش و دود همه‌جا در میان خرابه‌ها دیده می‌شد. شصت هزار نفر که لحظه‌ای پیش در آسایش و آرامش بودند، به‌یک‌باره، در خاک غلطیدند و این پسرچه که سرنوشت او را خوش‌شانس‌ترین فرد کرده بود تا زنده بماند دیگر نمی‌توانست به چیزی به‌جز این فاجعه بیندیشد یا چیزی غیر از آن را حس کند. شعله‌ها زبانه می‌کشیدند و فوجی از جان‌گذشتگان، با غضب، در مقابل دیدگان نهان می‌شدند یا با این رویداد محو می‌گشتند. بازماندگان نگون‌بخت نیز در معرض تاراج، کشتار گسترده و انواع طغیان‌ها قرار گرفتند. از این رو، طبیعت در همه‌ی وجوه خود هوس‌بازی‌های بی‌حدومرز خود را با تحکم نشان می‌داد.

رعب و وحشت ناشی از این رویداد، سریع‌تر از گزارش‌های واقعی، در سراسر مناطقی گسترده پخش شده بود. تکان‌های خفیفی در بسیاری از مکان‌ها حس شده بود. در بسیاری از چشمه‌ها، به‌ویژه چشمه‌های طبیعی معدنی، سطح آب به‌گونه‌ای غیر عادی و محسوس فرونشسته بود. به همین سیاق، گفته‌های مربوط به زلزله تأثیری به مراتب بزرگ‌تر از خود این رویداد داشت. این مطالب به‌سرعت پخش می‌شد که در ابتدا به‌شکل کلی‌گویی بود، اما در نهایت با بیان جزئیات دهشتناک! از آن پس، مذهبی‌ها دیگر در تعمقات خود دعا نمی‌کردند، فلاسفه در اعماق دلخوشی‌ها خود فرو نمی‌رفتند و روحانیون نیز دیگر به هشدار به مردم مشغول نبودند. این رویداد به‌حدی پیچیده بود که توجه جهان‌بینان را مدتی طولانی به خود معطوف داشت و هرچه گزارش‌های بیشتر با جزئیات بیشتر از تأثیرات گسترده‌ی این انفجار از گوشه‌گوشه‌ی جهان می‌آمد، به همان نسبت، ذهن‌هایی که تا پیش از این نیز به‌علت بدبختی‌های ناشی از کارهای

64. Poème sur le désastre de Lisbonne

65. Leibniz

66. J. G. Ströberle

67. [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:O_Terramoto_de_1755_\(1756-92\)_-_Jo%C3%A3o_Glama_\(MNA\).png](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:O_Terramoto_de_1755_(1756-92)_-_Jo%C3%A3o_Glama_(MNA).png)

68. Johann Wolfgang von Goethe

69. *Dichtung und Wahrheit*

بیگانگان بیدار شده بودند به تدریج بیشتر و بیشتر نگران خود و دوستان خود می‌شدند. شاید اهریمن وحشت شدید هرگز تا این اندازه، با سرعت و با قدرت، وحشت شدید خودش را روی زمین پخش نکرده بود.

این پسر بچه که به تحمل رویدادهای مکرر دنیای مادی محکوم شده بود موجود بهت‌زده‌ی کوچکی نبود. او می‌دید خداوند خالق و حافظ آسمان و زمین، که در مقاله‌ی نخست کتابش درباره‌ی حرص و طمع، آن را وجودی حکیم و خیر توصیف می‌کند، خودش را در این فاجعه دیگر به هیچ وجه در قالب شخصیت پدران‌اش نشان نداده است. ذهن جوان گوته در تقلایی پوچ و بیهوده می‌کوشید تا در مقابل این احساسات مقاومت کند، اما مقاومت در مقابل چنین احساساتی ناممکن بود؛ زیرا خداوندی که در کتاب مقدس او را وجودی حکیم ترسیم کرده بودند نمی‌توانست با عنایت به پدیده‌ای که به وقوع پیوسته بود این‌گونه قلمداد شود.

خودزیست‌نامه‌ی گوته با عنوان *دیوان شعر و حقیقت: از زندگی خودم* (نگارش: سال ۱۸۱۱)، ترجمه به انگلیسی: جی آکسنفورد^{۷۰}، لندن، انتشارات اچ جی بوهن^{۷۱}، سال ۱۸۴۸، صص ۱۸ و ۱۹^{۷۲}

حال می‌شود داستانی را بیان کنیم که باید برای جلب توجه دانش آموزان مناسب باشد. وقتی گوته این قسمت از زندگی‌نامه‌ی خودنوشتنش را آماده می‌کرد به کتابخانه‌ی شهر وایمار^{۷۳} رفت تا کهن‌ترین منبع موجود درباره‌ی موضوع مطرح را پیدا کند و به پیشینه‌ی کتاب‌های موجود آن زمان بنگرد یعنی وقتی که بچه‌ای شش‌ساله بود تا بتواند با خواندن آن‌ها درباره‌ی اخبار زلزله‌ی لیسبون درس بیاموزد. توجه به این نکته مهم است که گوته در زمان نگارش کتابش نه تنها شاعر و نویسنده‌ای شهیر، بلکه یکی از دو کتابخانه‌دار بزرگ وایمار بود. شاید این نکته برای دانش‌آموزان تعجب‌آور باشد؛ زیرا نگرش کلیشه‌ای بسیار گسترش یافته به آن‌ها اجازه نمی‌دهد انتظار داشته باشند شاعری در مقام کتابخانه‌دار کار کند. اما گوته این کار را می‌کرد. او گمان می‌کرد توسعه‌ی کتابخانه به توسعه‌ی شهری که در آنجا کار می‌کرد کمک می‌کند. همین واقعیت می‌تواند به تأکید بر اهمیت نهادهای فعال در حوزه‌ی حافظه‌ی میراثی کمک کند که در این مورد، کتابخانه‌ی گوته چنین جایگاهی دارد. امروزه این کتابخانه به مجموعه‌ای از بناها تعلق دارد که در زمره‌ی محوطه‌های میراث فرهنگی جهانی یونسکو است (همین واقعیت، مسیر اندیشیدن به هم‌افزایی بین میراث جهانی، میراث طبیعی و حافظه‌ی جهانی را هموار می‌کند).

70. J. Oxenford

71. H.G. Bohn

72. <https://archive.org/details/autobiographyofg00goet/page/n3/mode/2up>

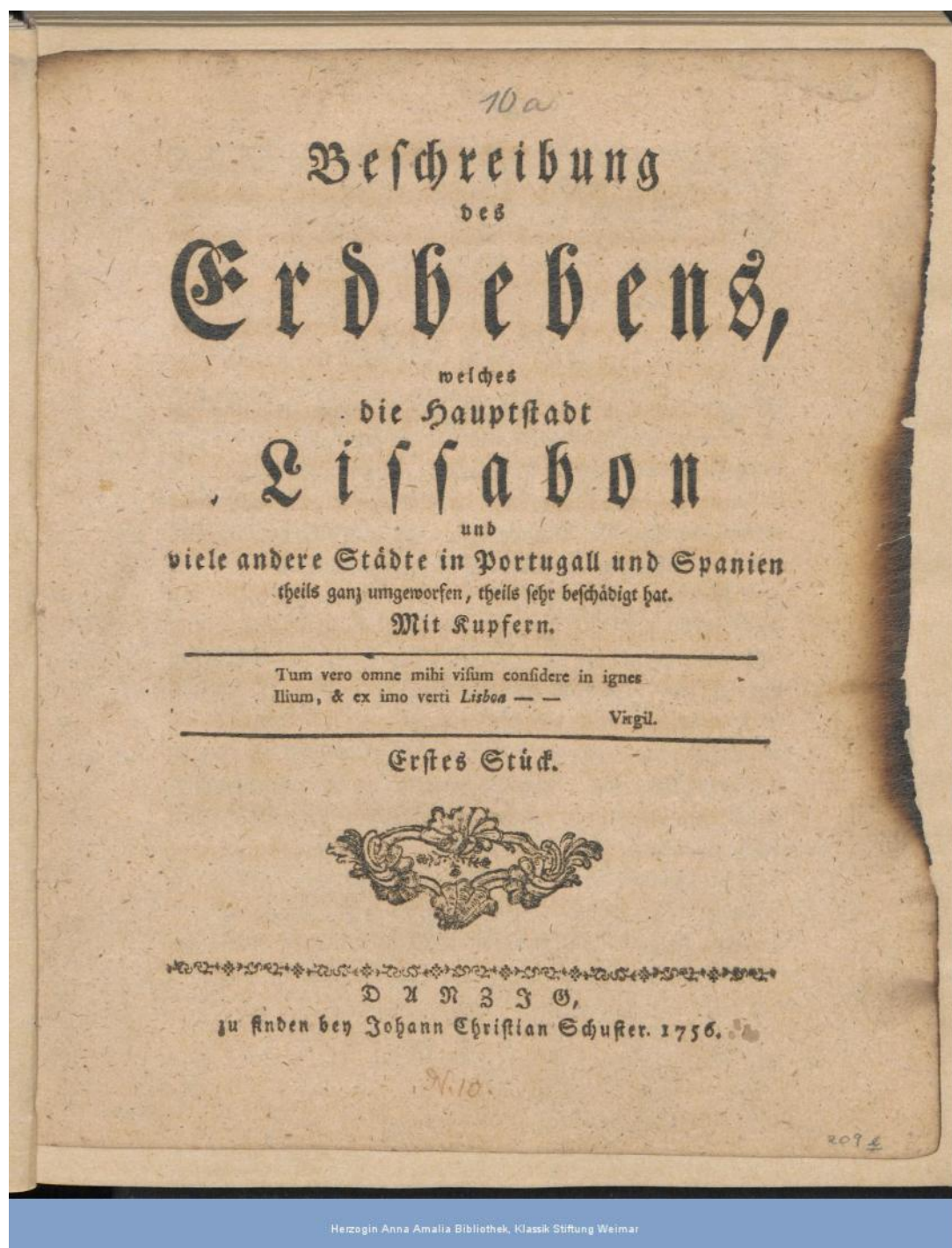
73. Weimar

کتابخانه‌ی دوک‌بانو آنا آمالیا (همسر دوک)، واقع در شهر وایمار، میراث فرهنگ جهانی یونسکو
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=42874816>

گوته (که عکس او را در قسمت پایین ستون این نقاشی می‌بینید) از همین کتابخانه کتابچه‌ای با خود به خانه برد (در واقع سه جزوه) که نشان‌دهنده‌ی نخستین کتاب موجود در آلمان درباره‌ی زمین‌لرزه‌ی لیسبون بود. او پس از استفاده از این منبع در نگارش خودزیست‌نامه‌اش کتاب را به کتابخانه بازگرداند. عکس ذیل صفحه‌ی عنوان این کتاب است.^{۷۴}

^{۷۴}. دانش‌آموزان می‌توانند از صفحه‌ی عنوان این کتاب نکات جالب توجه‌تری کشف کنند؛ مثلاً شعار درج‌شده روی آن. این شعار نقل‌قولی است از ویرژیل، شاعر معروفی روم باستان، که کمی تعدیل شده است: «تروا جای خود را به لیسبون داد» (Troja was changed to Lisboa)

عکس: کتابخانه‌ی آنا آمالیا، بنیاد آثار کلاسیک وایمار

وقتی کتابخانه‌ی آنا آمالیا در سال ۲۰۰۴ دچار حریق شد، ده‌ها هزار اثر موجود در آن نابود شدند یا خسارت دیدند. یکی از این آثار کتابچه‌ی مذکور بود. می‌شود آثار حریق را در سمت راست عکس فوق دید. این ماجرا داستانی ناراحت‌کننده اما جالب توجه است که برای حساس کردن دانش‌آموزان نسبت به بلایای تهدیدکننده‌ی میراث مستند مناسب است: کتابچه‌ای از سال ۱۷۵۶ درباره‌ی زلزله‌ای در سال ۱۷۵۵ که به منطقه‌ای خسارت زد و کتابخانه‌ی ملی آنجا را با حریق ناشی از زلزله نابود کرد و شاعری برای نگارش زندگی‌نامه‌ی خود در سال ۱۸۱۱ از این کتابچه بهره برد. حدود دویست سال بعد، درست همین نسخه از این کتاب، با حرقی آسیب دید

که به جان یک محوطه‌ی میراث جهانی افتاد؛ یعنی کتابخانه‌ی وایمار و اسناد نگهداری‌شده در آن. خوشبختانه این کتاب نجات یافت. این کتاب یادآور مصیبتی طبیعی در گذشته است و آثار آتش‌سوزی روی آن سبب افزایش آگاهی در خصوص لزوم توجه بهتر به پاسداری میراث می‌شود که در این مورد خاص عبارت است از میراث فرهنگی و میراث مستند دوران خودمان.

معرفی نویسنده:

دکتر فیل لوتار جُردن استاد ادبیات تطبیقی و ادبیات معاصر آلمان است. او در دانشگاه‌ها و موزه‌های مرتبط با ادبیات کار کرده و در حال حاضر بازنشسته است. جردن با ایکوم^{۷۵} همکاری داشته و از سال ۲۰۰۸ در برنامه‌ی حافظه‌ی جهانی یونسکو فعال بوده است. او در فاصله‌ی سال‌های ۲۰۱۳ تا ۲۰۱۷ معاون کمیته‌ی مشورتی بین‌المللی یونسکو بود و از سال ۲۰۱۳ نیز رئیس کمیته‌ی فرعی آموزش و پژوهش در یونسکو است. جردن اخیراً در کاری مشترک، کتابی با عنوان *برنامه‌ی حافظه‌ی جهانی یونسکو: ابعاد کلیدی و تحولات اخیر*^{۷۶} منتشر کرده است.

۷۵. کمیته‌ی بین‌المللی موزه‌ها

76. Cham/Switzerland: Springer, 2020

نشست ۴. کاهش ریسک بحران: راهبردی برای رویکردهای حفاظت چندرشته‌ای در خصوص میراث مستند

الف. عنوان مقاله: شناسایی ریسک سیل برای حفاظت از میراث مستند

ارائه‌کننده: ناوکو ناگومو^{۷۷}

مردمان سراسر جهان با بلایای مرتبط با آب از قبیل خشکسالی، سیل، رانش زمین، جریان نخاله‌ها، بالا آمدن آب بر اثر طوفان و سونامی دست‌به‌گریبان‌اند. سیلاب‌ها به صورت خاصی رایج‌اند و به دفعات در مناطق استوایی یا معتدل به راه می‌افتند. رودخانه‌ها و آب‌ها منابع حیاتی بشرند؛ در عین حال با جاری شدن سیل‌آسا معیشت مردم را هم تهدید می‌کنند. تقریباً هر سال در ژاپن، بلایای طبیعی از نوع سیل‌های جدی با خسارت‌های ویرانگر برای جوامع محلی رخ می‌دهند. این خسارت‌ها نه تنها بر اثر زیر آب رفتن شدید مناطق، بلکه بر اثر جریان نخاله و آوار و رسوب‌گذاری رسوبات ناشی از جریان شدید سیلاب است. باران‌های سیل‌آسا در ژوئیه ۲۰۱۸ یکی از این رویدادهای مخاطره‌آمیز در سال‌های اخیر بود که جان بیش از دویست نفر را در مناطق غربی ژاپن گرفت. یکی از مناطقی که به شدت تحت تأثیر سیل قرار گرفت بخشی از شهر کوچک مابی^{۷۸} در استان اوکایاما^{۷۹} بود (عکس شماره ۱). در این شهر، شکسته شدن یک آب‌بند سبب جاری شدن سیلی با عمق بیش از پنج متر شد که با توجه به ارتفاع استاندارد خانه‌ها در ژاپن ارتفاع آب به طبقه‌ی دوم خانه‌ها می‌رسید.

عکس شماره ۱. شکسته شدن آب‌بند و زیر آب رفتن شهرک مابی (عکس از ایچرام، ژوئیه ۲۰۱۸)

77. Naoko Nagumo

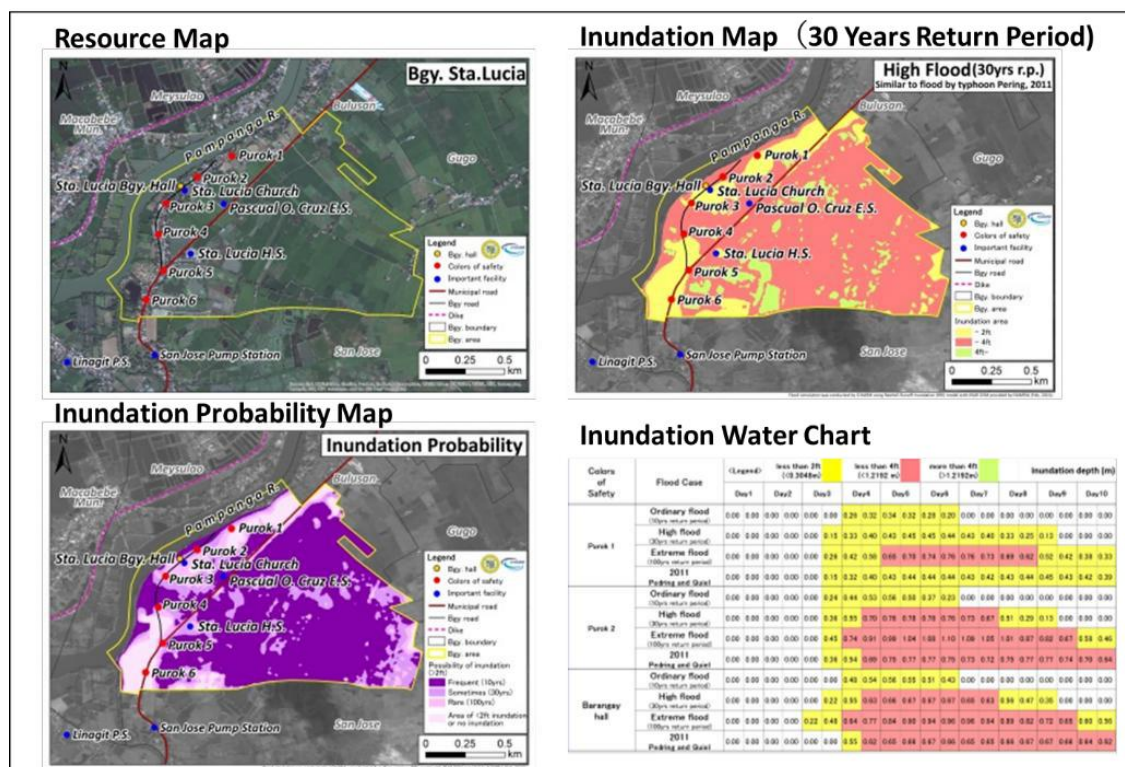
78. Mabi

79. Okayama

در زمان وقوع این بحران، اولویت اصلی نجات جان انسان‌ها بود. با توجه به اینکه در زمان بحران معمولاً هیچ فرصتی برای تخصیص به میراث مستند نیست، تقریباً ناممکن است که حتی مسئولان این حوزه برای محافظت از این میراث کاری انجام دهند. با وجود این، می‌شود مشخصات خطرات سیل و خسارت‌های ممکن برای این منطقه را قبل از وقوع آن‌ها تا حدودی مشخص کرد. برای نمونه، ویژگی‌های سیلاب سال ۲۰۱۸ در شهر مایی بسیار شبیه بود به مشخصات نمایش داده شده در نقشه‌ی مخاطرات سیل و نقشه‌ی طبقه‌بندی زمین و گزاری مربوط به سیلی در قرن نوزدهم که قبلاً منتشر شده بود. از این منظر، می‌شود مخاطراتی را شناسایی کرد که ممکن است میراث مستند در معرض آن‌ها قرار گیرد. شناسایی این مخاطرات ضروری است؛ زیرا شناخت این خطرات به برنامه‌ریزی برای کارهای لازم و اقدامات برای بهبود وضعیت محافظت از این آثار در مقابل بلایای شدید منجر می‌شود.

در ژاپن، دولت‌های محلی مسئول تهیه‌ی نقشه‌های مخاطرات در انواع گوناگون از قبیل سیل، فوران‌های آتشفشانی و سونامی‌اند. نقشه‌های مخاطرات اطلاعات خطر از قبیل عمق مورد انتظار سیلاب و گستردگی نواحی واقع در معرض خطر زیر آب رفتن و همچنین موقعیت مکانی مراکز تخلیه‌ی افراد را نشان می‌دهند. وزارت زمین، زیرساخت، حمل‌ونقل و گردشگری ژاپن درگاهی اینترنتی مخصوص نقشه‌ی مخاطرات دارد که برای سهولت جست‌وجو و دسترسی به نقشه‌ی مخاطراتی است که هریک از دولت‌های محلی منتشر می‌کنند. (آدرس این درگاه عبارت است از <https://disaportal.gsi.go.jp/>).

تارنمای فوق به کاربر امکان می‌دهد اطلاعات مخاطرات را بر انواع مختلف نقشه‌ها وارد کند؛ از این رو ابزاری کارآمد برای کمک به کاربران در شناخت مخاطرات اطرافشان است. یک سامانه‌ی تحلیل سیل موسوم به مدل بارش بارندگی - آب‌های سطحی - سیلاب^{۸۰} نیز وجود دارد. با اینکه این سامانه برای استفاده‌ی نسبتاً حرفه‌ای است، بستری برای شناخت بهتر مخاطرات سیل است. مرکز بین‌المللی مدیریت ریسک و مخاطرات آب مبتکر این مدل بوده که مدلی دوبعدی است. این مدل قادر است عوامل بارندگی - آب‌های سطحی و زیر آب رفتن ناشی از سیل را به صورت هم‌زمان شبیه‌سازی کند. این مدل در حوزه‌ی مدیریت بحران شناخته شده است و با برنامه‌های آموزشی که مرکز بین‌المللی مدیریت ریسک و مخاطرات آب برگزار کرده است در بسیاری از کشورها از آن استفاده می‌شود. همان‌طور که شکل ۲ نشان می‌دهد، برای شناسایی مخاطرات محلی سیلاب و آماده کردن نقشه‌های خطر با استفاده از نتایج شبیه‌سازی انجام شده با مدل آرآرای مطالعات بسیاری صورت گرفته است.

عکس شماره ۲. نمونه‌ای از تهیه‌ی عکس ریسک با استفاده از مدل آرآرای (عکس از ایچرام)

شناسایی مخاطرات در کشورهای سراسر جهان از نظر محافظت از میراث مستند جهان در مقابل بلایا مسئله‌ای حیاتی است. برای تدوین راهبردهای حفاظتی مؤثر و پایدار ضروری است ارتباطات میان جوامع بین‌المللی گسترش یابد تا روند به‌اشتراک‌گذاری دانش و تجارب بیش از پیش ترویج یابد و کارشناسان در زمینه‌های مختلف پژوهشی به همکاری با هم ترغیب شوند.

معرفی نویسنده:

دکتر نائوکو ناگومو متخصص پژوهش در مرکز بین‌المللی مدیریت ریسک و مخاطرات آب است. این مرکز مرکزی با طبقه‌بندی ۲ است که تحت نظارت یونسکو در ژاپن فعالیت می‌کند. او مدرک دکتری خود را سال ۲۰۱۱ در رشته‌ی مطالعات زیست‌محیطی از دانشگاه توکیو دریافت کرد و سال ۲۰۱۴ به ایچرام پیوست. دکتر ناگومو اکنون کارهای خود را بر شناخت سازوکار انتقال رسوبات و توسعه‌ی توپوگرافی رودخانه‌ها در کامبوج و میانمار متمرکز کرده است. او از منظر جغرافیایی، تحقیقاتی درباره‌ی سیلاب‌های مرتبط با رسوبات در ژاپن انجام داده است.

ب. عنوان مقاله: حفاظت، یادگیری و انتقال تجارب مربوط به زلزله‌ی توهوکو برای تقویت کاهش ریسک بحران

ارائه‌کننده: سباستین پینملن بورت، آکیه‌یرو شیبایاما، جولیا گرستر و فومی‌هی‌کو ایمامورا^{۸۱}

حافظه‌های مربوط به بحران نتیجه‌ی اقدامات هدمند و شوق انتقال دادن تجارب و درس‌ها به نسل‌های آینده است. همان‌طور که یوسف حییم یروشالمی در کتابش^{۸۲} می‌گوید: «حافظه‌ی جمعی استعاره نیست، بلکه واقعیتی اجتماعی است که از طریق تلاش‌های آگاهانه‌ی گروهی منتقل و حفظ می‌شود.» به بیان دیگر، حافظه‌ی جمعی درباره‌ی بلایا مسئله‌ای طبیعی نیست، بلکه سازه‌ای است که با ایده و منظور در دل جامعه ساخته می‌شود. همان‌طور که پییر نورا در کتاب *بین حافظه و تاریخ*^{۸۳} استدلال کرده است، حافظه‌ی جمعی در اطراف اشیا و رویدادها اعم از رویدادهای واقعی یا تخیلی و مکان‌هایی از قبیل موزه و آرشیو به‌گونه‌ای شفاف عیان می‌شود. وی از این مکان‌ها با عنوان «مکان‌های حافظه» یاد می‌کند. مکان این حافظه‌های مربوط به بلایا متغیر است و طیفی اعم از مستندات ثبت‌شده، موزه‌ها، مراسم یادبود، آثار و ابنیه، قصه‌گویی و آموزش را در بر می‌گیرد. از طریق همین «مکان‌های حافظه» است که جوامع فعالانه به حفظ، یادگیری و انتقال تجارب، اطلاعات و دانش خود درباره‌ی فاجعه‌ای مبادرت می‌کنند.

یکی از برجسته‌ترین تلاش‌ها برای ایجاد حافظه‌ی جمعی درباره‌ی بلایا بعد از وقوع زمین‌لرزه‌ی عظیم شرق ژاپن در سال ۲۰۱۱ و پس از آن انجام شد. روز ۱۱ مارس ۲۰۱۱ مردم مناطق شمال شرقی ژاپن زمین‌لرزه‌ای به شدت نه ریشتر حس کردند. مسئولان محلی در مناطق ساحلی، پس از دریافت هشدارهایی درباره‌ی شکل گرفتن امواج سونامی به ارتفاع چهل متر در برخی نواحی، به تخلیه‌ی مناطق ساحلی مبادرت کردند. برخلاف قربانیان سونامی سال ۲۰۰۴ در کشورهای واقع در حاشیه‌ی اقیانوس هند، مردم ژاپن شوق و ظرفیت فنی لازم را برای ضبط این رویداد در زمان وقوع آن داشتند. تلفن‌های همراه، رسانه‌های جمعی و فناوری ماهواره‌ای مفصل‌ترین روایت از رویدادهای مرتبط با خود زلزله و سونامی را ارائه می‌کردند. در عین حال، این فناوری‌ها خسارت‌های عظیم مادی و انسانی از جمله جان باختن بیست هزار نفر را ثبت می‌کردند. در بحبوحه‌ی این فاجعه‌ی تأسف‌آور، بازماندگان و دیگر شاهدان مستمراً تجارب خود را از طریق رسانه‌های اجتماعی، وبلاگ‌های شخصی و دیگر تارنماهای اینترنتی به اشتراک می‌گذاشتند.

حجم انبوه این مستندات دانشگاه‌ها، دولت‌ها، مسئولان جوامع محلی و سازمان‌های غیر دولتی را بر آن داشت تا به ایجاد ده‌ها آرشیو از این بحران مبادرت کنند. شرکت‌هایی از قبیل یاهو و گوگل در زمره‌ی نخستین کنگش‌رانی بودند که به این کار پرداختند (عکس شماره‌ی ۱). بلافاصله تلاش‌های ملی در شهرهای توهوکو و

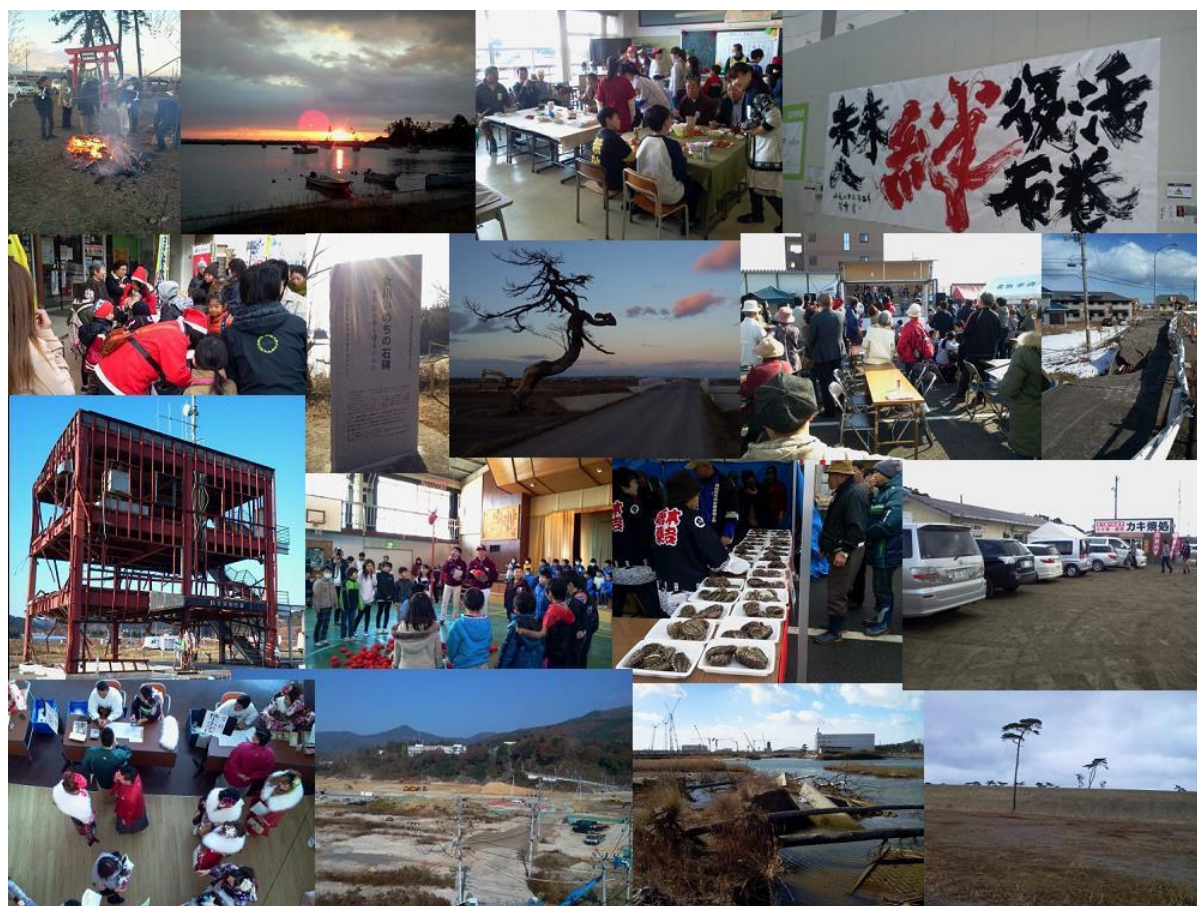
81. Sébastien Penmellen Boret, Akihiro Shibayama, Julia Gerster, Fumihiko Imamura

82. Yosef Hayim Yerushalmi, *Zakhor: Jewish History and Jewish Memory*. University of Washington Press, 1982, p. xxxiv.

83. Pierre Nora, *Between Memory and History: Les Lieux de Mémoire*. Representations 26 (1989), pp. 7-24.

توکیو شروع شد. از جمله این تلاش‌ها اقدام مؤسسه‌ی پژوهش‌های بین‌المللی بلایا در دانشگاه توهوکو به‌منظور تأسیس آرشیو دیجیتال آرشیو میچینوکو شینروکودن^{۸۴} بود.

از همان ابتدای امر، مأموریت آرشیو دیجیتال آرشیو میچینوکو شینروکودن کمک به کاهش خطر بلایا از طریق جمع‌آوری مستندات بلایا، یادگیری از آن‌ها و به‌اشتراک‌گذاری آن‌ها بود. طرح‌های ابتکاری این مرکز در زمینه‌ی کاهش خطر بلایا شامل طیفی از اقدامات است، از جمله پشتیبانی از بازیابی، مشارکت در اقدامات مربوط به مقابله با بحران، تدوین راه‌حل‌های فناورانه و همچنین انتقال درس‌ها و سنت‌ها. در حال حاضر، این آرشیو در آرزوی وضع استانداردهایی است که برای ایجاد شبکه‌ای فعال از آرشیو بلایا در ژاپن و خارج از این کشور ضروری است. این آرشیو با بازماندگان سونامی، دولت‌های محلی، سازمان‌های غیر انتفاعی و اعضای بخش خصوصی همکاری می‌کند که در مجموع تعداد این شرکا در داخل و خارج ژاپن به صد و بیست رسیده است.

عکس شماره‌ی ۱. صحنه‌هایی از زلزله‌ی عظیم شرق ژاپن، آرشیو میچینوکو شینروکودن، دانشگاه توهوکو (عکس با اجازه‌ی آرشیو دیجیتال میچینوکو شینروکودن، آکیهیرو شیبااما آورده شده است).

حفظ مستندات

یکی از ویژگی‌های خاص آرشیو دیجیتال میچینوکو شینروکودن شیوه‌ی جاری در آن برای جمع‌آوری اطلاعات بوده است. تیم‌های پیمایش‌کننده‌ی این آرشیو شامل بازماندگان و ساکنان مناطق بحران‌زده بودند. مشارکت

آن‌ها سبب شد نگاهی درباره‌ی اوضاع شکل بگیرد که متفاوت از نگاه رایج و معمول پژوهشگران بود. آن‌ها برای نیل به شناختی صمیمانه‌تر از وضعیت جمعیت متأثر از این فاجعه، دسترسی بهتری فراهم کردند. آن‌ها شاهد تغییرات ریز و روزمره‌ای بودند که مردمان محلی پشت سر گذاشته بودند. آرشیو میچینوکو شینروکودن از طریق شبکه‌ی پژوهشگران داده‌های فناورانه‌ای پیشرفته‌ای نیز تولید کرد، از قبیل نمای خیابان‌ها، تصویربرداری لیزری و تصویربرداری پهپادی در بسیاری از نواحی. این آرشیو در مدت تقریباً ده سال فعالیت خود بیش از صدهزار اثر را جمع‌آوری و آن‌ها را برای دسترسی مهیا کرد. این طیف وسیع از داده‌های دیجیتالی شامل عکس، فایل‌های صوتی ضبط‌شده، تصاویر ویدئویی، اسناد و گزارش‌هاست. این آرشیو، علاوه بر ذخیره‌سازی داده‌های خام، به تهیه‌ی اسناد دیجیتالی سه‌بعدی از بقایای این بحران از قبیل بناها، قایق‌ها و سازه‌های دیگری کمک می‌کند که به نظر می‌رسد برای تاریخچه، بازسازی و حفاظت جوامع بحران‌زده حیاتی باشند. در عین حال، آرشیو مذکور مخزنی برای شبیه‌سازی و مدل‌سازی کامپیوتری است. هدف در این مجموعه‌ی جامع داده‌ها فراهم کردن فرصت یادگیری و به‌اشتراک‌گذاری درس‌های آموخته‌شده از بازسازی در حوزه‌ی خطوط ساحلی است.

یادگیری از آرشیوهای مرتبط با بلایا

آرشیو دیجیتال میچینوکو شینروکودن در فرایند یادگیری و دانش‌افزایی از مستندات مربوط به بلایا نیز درگیر است. یکی از اولین فعالیت‌ها در این آرشیو، پایش روند بازیابی و بازسازی با مشارکت پژوهشگران، شرکت‌های خصوصی و دولت‌های محلی بوده است. آرشیو مذکور به اشتراک‌گذاری اطلاعات درباره‌ی راه‌حل‌ها و فناوری‌های جدید منتج از این فرایندها مبادرت کرد.

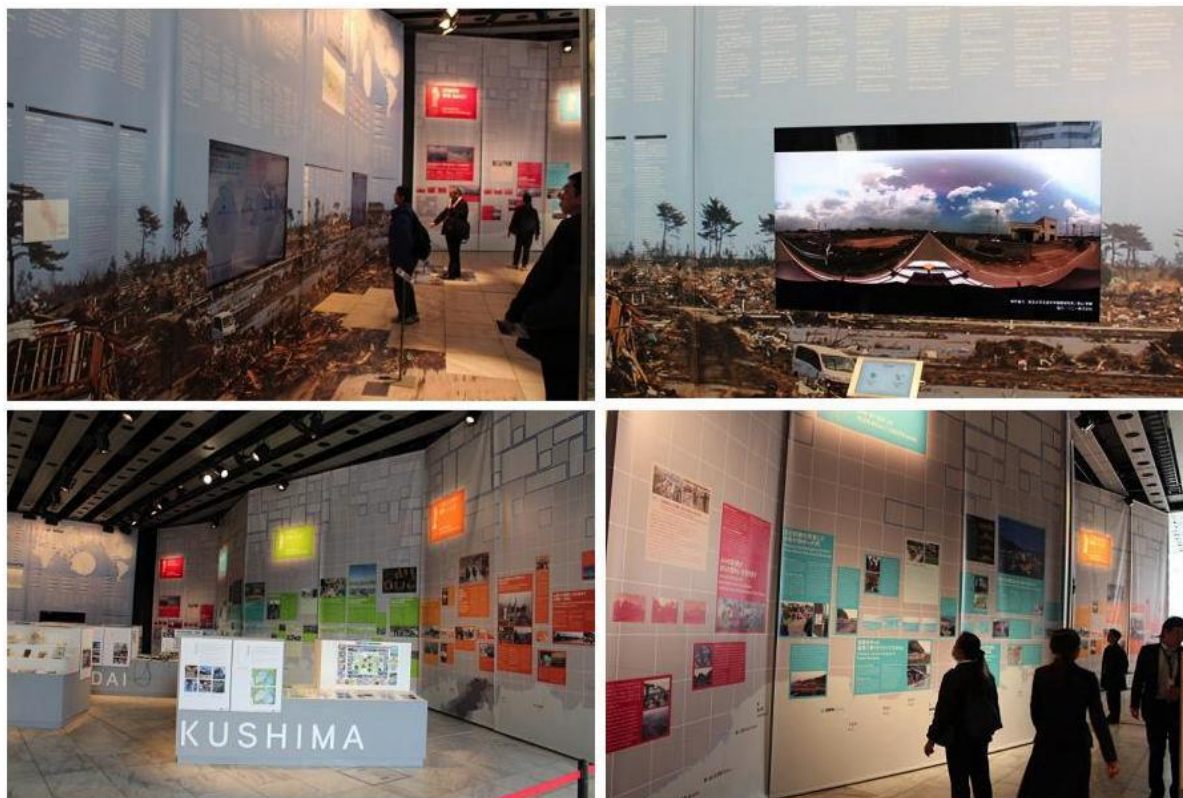
در عین حال، کارشناسان آرشیو مذکور از تجارب مشارکت با شرکا در داخل و خارج ژاپن نیز درس آموختند. این مرکز تلاش‌های خود را با مخازن دیگر، روزنامه‌های محلی و کتابخانه‌ی ملی ژاپن همگرا کرده و از این طریق توانسته است شبکه‌ای از آرشیوهای دیجیتال ایجاد کنند. شرکای مذکور با همکاری هم جشنواره‌ای سالیانه برگزار می‌کنند که در آن مدیران آرشیوهای مربوط به بلایا چالش‌ها و پیشرفت‌های خود را با هم به اشتراک می‌گذارند.

آرشیو دیجیتال میچینوکو شینروکودن تعهد خود را مبنی بر آموختن از آرشیوهای دیجیتال حوزه‌ی بلایا در مقاطع آموزشی ابتدایی و متوسطه گسترش داد و با همکاری مؤسسه‌ی رایسچاؤر مطالعات ژاپن^{۸۵} در دانشگاه هاروارد و مشارکت آرشیو بلایا در ژاپن^{۸۶} دست به ابتکاری زد. این نهادها با همکاری هم دسترسی خود به داده‌ها را گسترش دادند و همایش‌هایی برگزار کردند که در آن‌ها دانشجویان دانشگاه هاروارد و توهوکو درباره‌ی تجارب و تحقیقات خود در زمینه‌ی استفاده از آرشیوهای بلایا گزارش دادند. از سال ۲۰۰۹ آرشیو دیجیتال میچینوکو شینروکودن و آرشیو بلایا در ژاپن به‌منظور ارائه‌ی آثار آرشیوهای بلایا در کلاس‌های درس مدارس با یکدیگر همکاری داشته‌اند و همایش و دوره‌های آموزشی هم برای معلمان و هم برای دانش‌آموزان برگزار می‌کنند. چنین

85. Reischauer Institute of Japanese Studies

86. <https://jdarchive.org>

فعالیت‌هایی سبب ترویج استفاده از این آرشیوها در میان مردم عادی می‌شود و این کار یکی از اقدامات کلیدی برای پایداری جوامع محلی است.

عکس شماره ۲. خسارت‌ها و بازیابی، نمایشگاه میچینوکو شینروکودن، کنفرانس جهانی سازمان ملل درباره‌ی کاهش خطر بلایا در شهر سیندای میداتیکو ژاپن، ۱۵ مارس ۲۰۱۵. (عکس با اجازه‌ی آرشیو دیجیتال میچینوکو شینروکودن، آکیهیرو شیبایاما آورده شده است.)

انتقال درس‌آموخته‌های بلایا

بخش سوم این پروژه تهیه‌ی آرشیوی شامل انتقال اطلاعات و دانش و شاید هم درس‌های فراگرفته‌شده از آرشیوهای دیجیتال است. آرشیو میچینوکو شینروکودن به توسعه‌ی تأسیسات عمومی برای آموزش عمومی بحران و پیشگیری کمک کرده است. برای نمونه، این موزه به توسعه‌ی تأسیسات مربوط به حافظه‌ی میراثی و موزه‌های مربوط به بلایا که در مناطق آسیب‌دیده‌ی توهوکو واقع‌اند کمک کرده است. این مکان‌های مربوط به حافظه‌ی میراثی و انتقال آن (که به زبان ژاپنی آن‌ها را دنشو^{۸۷} می‌نامند) بخشی از طرح موسوم به جاده‌ی دنشو^{۸۸}، ۱۱ است. این مکان‌ها اطلاعاتی درباره‌ی حافظه‌ی نواحی و جوامعی می‌دهند که سونامی آن‌ها را شست و برد. این مراکز که با مشارکت آرشیو میچینوکو شینروکودن ایجاد شدند شناختی منحصربه‌فرد درباره‌ی کاهش بلایا و علوم مرتبط با آن به وجود می‌آورند. این مکان‌ها از تجارب مسئولان محلی و افرادی سخن می‌گویند که مسئول نجات و تخلیه‌ی مردم گیرافتاده در بحران بودند. آرشیو مذکور با انجام دادن این کارها تلاش می‌کند روایتی صحیح از توالی رویدادها ثبت و حفظ کند تا اطلاعات و درس‌هایی ارائه شود که داخل و خارج ژاپن قابل استفاده باشد.

87. densho

88. 3.11 Densho Road; www.311densho.or.jp

آرشیو مذکور علاوه بر پرداختن به موضوع کاهش بلایا و علوم مرتبط با آن، از سال ۲۰۱۳ به برگزاری یک جشنواره‌ی داستان‌گویی (نقالی) موسوم به کاتاریتسوگی^{۸۹} مشغول بوده است. هر سال، کارکنان این آرشیو داستان‌هایی را از بازماندگان منطقه‌ای خاص جمع‌آوری می‌کنند. سپس این داستان‌ها به صورت روایتی یکپارچه و در همایش بازخوانی عمومی بازنویسی می‌شود و این کار با همراهی اجراهای نمایشی توأم با موسیقی انجام می‌شود. برای نمونه، می‌شود به یکی از داستان‌های جشنواره‌ی ۲۰۱۳ اشاره کرد با عنوان *آوار زباله نیست!* این داستان بازگوکننده‌ی مرحله‌ی اول پس از ورود نیروهای داوطلب و حرفه‌ای برای پاک‌سازی نواحی سونامی‌زده از آوارِ برجامانده بود. در این داستان، نویسنده استنتاج می‌کند ساکنان محلی آوار را زباله تلقی نمی‌کنند، بلکه به آن به چشم مجموعه‌ای می‌نگرند که بازگوکننده‌ی زندگی، خاطرات و خسارت‌های آن‌هاست. در چنین رویدادهایی با این شیوه‌ها تلاش می‌کنند شکاف موجود بین مخاطبان و بازماندگان را پر کنند و دیدگاه‌های جدیدی درباره‌ی ماهیت تجربه‌ی بحران‌ها ارائه کنند.

چشم‌انداز مد نظر مسئولان آرشیو میچینوکو شینروکودن فراتر از ژاپن است تا مطالبشان به همه‌ی ذی‌نفعان حوزه‌ی مدیریت و کاهش بلایا برسد. برجسته‌ترین اقدام آن‌ها در این آرشیو تلاش برای شرکت در برگزاری کنفرانس جهانی سازمان ملل متحد درباره‌ی کاهش خطر بلایا با همکاری اعضای مؤسسه‌ی بین‌المللی پژوهش درباره‌ی بلایا در دانشگاه توهوکو^{۹۰} و کل مجموعه‌ی این دانشگاه بوده است. به همین منظور، کارشناسان آرشیو میچینوکو شینروکودن نمایشگاهی طراحی کردند که هدف آن گزارش خسارت‌ها و بازسازی همه‌ی مناطق آسیب‌دیده از بحران سال ۲۰۱۱ بود. مکان این نمایشگاه در مجتمع فرهنگی هنری واقع بود و هزاران بازدیدکننده را جلب خود کرد. در عین حال، مسئولان آرشیو میچینوکو شینروکودن کارگاهی بین‌المللی با موضوع «آرشیو و تبدیل کردن بلایا به حافظه‌ی میراثی» برگزار کردند. در این رویداد کارشناسان رشته‌های مردم‌شناسی، تاریخ و مهندسی از آمریکای شمالی، اروپا و جنوب شرق آسیا گرد هم آمدند. شرکت‌کنندگان در کارگاه به بررسی نقش بالقوه‌ی آرشیو و تبدیل کردن بلایا به حافظه‌ی میراثی پرداختند؛ چراکه این موضوع به اولویت سوم این پروژه، یعنی سرمایه‌گذاری در زمینه‌ی کاهش خطر بلایا برای تاب‌آوری، مربوط می‌شود که در چارچوب سندای برای کاهش خطر بلایا (۲۰۱۵-۲۰۳۰) آمده و مورد حمایت سازمان ملل متحد است. این کارگاه در زمان برگزاری جشنواره‌ی جهانی بوسای^{۹۱} نیز ادامه می‌یابد که هر دو سال یک بار در سندای برگزار می‌شود و هزاران ذی‌نفع از بخش دولتی، بخش خصوصی، دانشگاهیان و عموم مردم در آن شرکت می‌کنند و به بررسی راه‌های جدید کاهش خطر بلایا در سطح جهانی می‌پردازند.

89. Kataritsugi

90. International Research Institute of Disaster Science (IRIDeS)

91. World Bosai Forum؛ مجمعی بین‌المللی درباره‌ی کاهش خطر بلایا. نشانی وبسایت:

worldbosaiforum.com

عکس شماره ۲. داستان گویی، جشنواره ی کاتاریتسوچی، دانشگاه توهوگو، ۱ مارس ۲۰۱۳. (عکس با اجازه ی آرشیو دیجیتال میچینوکو شینروکودن، آکیهپرو شیبااما آورده شده است.)

پس از زلزله ی عظیم شرق ژاپن

از سال ۲۰۱۱، اسناد دیجیتالی مربوط به بلایا به بخشی اساسی از حافظه ی جمعی ژاپن تبدیل شده است. اقدامات مربوط به پاسداری از این اسناد در بازسازی فرهنگی و اجتماعی جوامع آسیب دیده یا نابود شده از سونامی امری ضروری است. بهره برداری از این اسناد به بازسازی اجتماعی، کاهش خطر بلایا و آموزش مربوط به کاهش بلایا در میان مردم معمولی، افراد حرفه ای و دانشگاهیان کمک می کند.

در حال حاضر، در آرشیو میچینوکو شینروکودن بر استفاده از دانش انباشته شده ی خود در طول سال ها تمرکز دارند، به منظور پشتیبانی از تدوین استانداردهای بین المللی و اجرای پروژه های بین المللی از قبیل آرشیو بلایای سونامی (۲۰۰۴) در آچه (اندونزی)^{۹۲} با همکاری دانشگاه سیاه کوآلا^{۹۳} و آرشیو زلزله ی کوماموتو^{۹۴} (۲۰۱۶) ژاپن و دیگر بلایای رخ داده در ژاپن. افزون بر این، مسئولان آرشیو مذکور تلاش های خود را به سمت یادگیری از دیگر کارشناسان در زمینه ی حافظه ی جمعی در مکان هایی از قبیل موزه ها، گنجینه های

92. Disaster Archive of Tsunami in Aceh (DATA)

93. Syiah Kuala

94. Kumamoto

دیجیتال و مؤسسات دیگر معطوف داشته‌اند. هدف مشترک همه‌ی این نهادها حفظ خاطره‌ای زنده از تألمات انسانی به امید کاهش آلام نسل‌های آتی است.

معرفی نویسندگان:

- سباستین پی بورت مردم‌شناس و استادیار مؤسسه‌ی پژوهش‌های بین‌المللی بلایا در دانشگاه توهوکو در ژاپن است. او در دانشکده‌ی تحصیلات تکمیلی علوم محیط زیست و مرکز مطالعات شرق آسیا^{۹۵} نیز مسئولیتی بر عهده دارد. بورت نویسنده‌ی کتاب *تدفین درخت ژاپنی: زیست‌بوم، قرابت و فرهنگ مرگ* و ویراستار کتاب *مرگ در اوایل قرن بیست و یکم: اقتدار، نوآوری و مناسک تدفین* است. زمینه‌های فعلی (۲۰۱۹-۲۲) تحقیقاتی او عبارت است از مدیریت وضعیت در زمان جان باختن شمار زیادی از مردم و سلامت عمومی جوامع پس از بحران. او سرگرم بررسی خط‌مشی‌ها و رویه‌های تدفین و دفن افراد در زمان فاجعه‌ی بزرگ ژاپن، سونامی ۲۰۰۴ آچه‌ی اندونزی و موج گرمای شدید ۲۰۰۳ اروپاست.
- آکهیرو شیبایاما استادیار است.
- جولیا گریستر استادیار دانشگاه است.
- فومیه‌یکو ایمامورا استاد و رئیس مؤسسه‌ی پژوهش‌های بین‌المللی بلایا در دانشگاه توهوکو است.

ج. عنوان مقاله: خطرهای بلایای مربوط به مجموعه‌های دیداری شنیداری

ارائه‌کننده: دیتریخ شولر^{۹۶}

در نوشته‌ی پیش‌روی بر آنیم تا به‌اختصار به بیان مخاطراتی بپردازیم که مستندات بر اثر بلایا در معرض آن قرار می‌گیرند. در این مطلب تمرکز ویژه نیز بر مستندات دیداری شنیداری است. مستندات دیداری شنیداری مبتنی بر حامل‌های متعارف در مقایسه با مستندات متنی سنتی در مقابل تأثیرات مکانیکی، فیزیکی و شیمیایی آسیب‌پذیرترند (برای کسب اطلاعات بیشتر درباره‌ی نحوه‌ی برخورد و مخزن این مستندات به کتابچه‌ی شماره‌ی ۵ انجمن بین‌المللی آرشیوهای صوتی و دیداری شنیداری^{۹۷} مراجعه کنید).^{۹۸} افزون بر این، این اسناد، به استثنای عکس‌های کلاسیک، مستندانی قابل خواندن با ماشین‌اند و همین امر سبب می‌شود بُعد دیگری از مشکلات حفاظتی رخ عیان کند. به‌منظور پوشش دادن همه‌ی مستندات دیداری شنیداری باید این نکته را به‌خاطر داشت که بخش فزاینده و پرشماری از این مستندات اکنون به‌شکل دیجیتال موجود است و از این رو بخشی از دنیای فناوری اطلاعات به شمار می‌رود.

در بحث حاضر، برای ترسیم کامل‌تر چهره‌ی مشکلات، علاوه بر بلایای شناخته‌شده‌ی متعارف و راه‌های جلوگیری از وقوع خزنه، پنهان و زیان‌بار آن‌ها، که عموماً ابعاد کیفی را در بر نمی‌گیرند، باید به بلایایی نیز پرداخت که برای مستندات آسیب‌دیده، به همان اندازه‌ی بلایای متعارف، مضرند؛ به‌ویژه با عنایت به این نکته که آن‌ها غالباً به‌گونه‌ای رخ می‌دهند که متوجه نمی‌شویم.

حریق

بی‌تردید حریق یکی از بلایایی است که به‌علت دفعات وقوع و تأثیرات ویرانگرش بر همه‌ی بخش‌های تمدن سبب ایجاد بالاترین سطح هوشیاری شده است. تدابیر متعددی برای جلوگیری از وقوع حریق در طول قرن‌ها توسعه یافته است، از جمله قوانین عمومی و تدابیر خاص برای پاسداری از آثار فرهنگی موجود در کتابخانه‌ها، آرشیوها و موزه‌ها. تدابیر مربوط به محافظت از حامل‌های دیداری شنیداری عمدتاً بر اساس ویژگی‌های فیزیکی، قابلیت اشتعال و میزان تحمل گرما در آن‌ها مشخص می‌شود. تحمل گرما در این حامل‌ها عموماً کمتر از مستندات کاغذی است. باید از قرار دادن این حامل‌ها در دمای بالای سی و پنج درجه‌ی سانتی‌گراد به مدت طولانی خودداری کرد؛ زیرا این وضعیت به تغییر شکل انواع حامل‌ها منجر می‌شود و در نتیجه بازتولید صدا و تصویر ذخیره‌شده در این حامل‌ها را به خطر می‌اندازد. از این رو، مخازن این حامل‌ها باید به‌خوبی عایق‌بندی شود تا، در صورت وقوع حریق در مجاورتشان، به اندازه‌ی کافی از آن‌ها محافظت شود. علاوه بر این، عایق‌بندی دقیق عامل پشتیبان برای شرایط اقلیمی سخت خواهد بود که این امر از نظر ثبات شیمیایی به نفع حامل‌ها خواهد بود و در نتیجه طول عمر اکثر آن‌ها را افزایش می‌دهد.

96. Dietrich Schüller

97. International Association of Sound and Audiovisual Archives

98. IASA-TC 05

اکثر حامل‌های دیداری شنیداری برخلاف اسناد کاغذی، هنگام سوختن، گازهای بسیار سمی تولید می‌کنند. همین مسئله یکی از علل مطرح برای اتخاذ اقدامات موثر به منظور جلوگیری از وقوع ناگهانی حریق است. این اقدامات باید شامل نصب سامانه‌ی تشخیص حریق باشد که نه تنها ناحیه‌ی مخزن، بلکه باید کل ساختمان را پایش کند. مطلوب‌ترین وضعیت این است که یک سامانه‌ی خودکار اطفای حریق مخصوص مخزن‌ها در نظر گرفته شود. در استودیوها و آزمایشگاه‌ها باید از کپسول‌های اطفای حریق دستی استفاده شود که با گاز یا دی‌اکسید کربن کار می‌کنند و نه با پودر؛ زیرا پودر را پس از استفاده به راحتی نمی‌توان از حامل‌ها زدود. یکی از دغدغه‌های خاص در این زمینه انبار کردن فیلم‌های پایه نیترات سلولز (سلولوئیدی)^{۹۹} است که تا اواسط دهه‌ی ۱۹۵۰ تولید می‌شد. فیلم‌های پایه نیترات سلولزی که کهنه می‌شدند، نقطه‌ی احتراق بسیار پایینی داشتند و همین مسئله سبب می‌شد خودبه‌خود دچار احتراق شوند. چنین آتش‌سوزی‌هایی را نمی‌توان خاموش کرد. در صورت وقوع انفجار در مخزن چنین فیلم‌هایی، سازه‌ی مخزن باید به صورت خاصی باشد تا از فرو ریختن ساختمان هنگام چنین انفجاری جلوگیری شود. به علت وجود همین مخاطرات غیر عادی، مخازن فیلم‌های پایه نیترات سلولز عموماً مشمول مقررات قوانین ملی‌اند.

سیل

سیل یکی دیگر از مخاطرات پرتکراری است که هنگام انتخاب محل مخزن مجموعه‌ی دیداری شنیداری باید مد نظر داشت. با آنکه اکثر حامل‌های دیداری شنیداری مدت کوتاه و کنترل‌شده‌ای در معرض آب قرارگیری را تحمل می‌کنند — به طوری که ضبط‌های مکانیکی را عموماً با آب تقطیرشده تمیز می‌کنند — زیر آب رفتن این مجموعه‌ها وضعیتی به وجود می‌آورد که باید بلافاصله مدیریت شود. سیلاب غالباً کثیف است و باید آن را در فاصله‌ی چند روز از سطح آثار زدود تا از رشد قارچ جلوگیری شود. نُت‌ها، جلد کاغذی صفحه‌ها و دیسک‌ها باید از هم جدا شوند. نوارهای مغناطیسی باید بلافاصله تمیز و خشک شوند. البته این کارها معمولاً فراتر از ظرفیت لجستیکی نهاد درگیر است، حتی اگر «فقط» چند صد حامل این آثار تحت تأثیر قرار گرفته باشند. به علت همین ملاحظات، باید از انبار کردن این آثار در مخازن زیرزمینی جلوگیری شود. این کار هزینه‌ی تهویه‌ی هوا را نیز می‌کاهد؛ زیرا حامل‌های دیداری شنیداری باید در سطوح رطوبتی پایین‌تر از کاغذ نگهداری شوند. مخازن این آثار هر جا واقع باشند باید از لوله‌های آب و شبکه‌ی آب گرم مرکزی دور باشند و به شبکه‌ی فاضلاب نیز نباید هیچ‌گونه ارتباطی داشته باشند.

هنگام ترسیم چهره‌ای کامل از آسیب‌پذیری مستندات دیداری شنیداری در مقابل بلایای خاص باید این نکته را نیز مد نظر داشت که حامل‌های دیداری شنیداری یادشده، و به اصطلاح کلاسیک، در مجموعه‌ی میراث مستندات دیداری شنیداری سهمی دارند که با سرعت هرچه بیشتر در حال کوچک شدن است. همه‌ی حامل‌ها در نهایت به گونه‌ای که بازایی ناپذیر باشند از بین می‌روند. تجهیزات استفاده از این حامل‌ها نیز بر اثر توسعه‌ی مستمر فناوری ضبط داده‌ها منسوخ می‌شوند. در نتیجه، پایبندی به رهیافت کلاسیک حفاظت در موزه‌ها و

99. nitrate cellulose (celluloid) films

آرشیوها به منظور حفاظت از آثار قرارداده شده در این مکان‌ها نهایتاً کاری عبث خواهد بود. در بلندمدت، فقط با منتقل کردن محتوای مستندات دیداری شنیداری از یک بستر حفاظتی به بستری دیگر می‌توان از آن‌ها پاسداری کرد. چنین مهاجرتی باید بدون از دست رفتن این آثار باشد و در نتیجه باید در حوزه‌ی دیجیتال صورت گیرد (برای کسب اطلاعات بیشتر به کتابچه‌ی شماره‌ی ۳ انجمن بین‌المللی آرشیوهای صوتی و دیداری شنیداری^{۱۰۰} مراجعه کنید).

اقدامات پیشگامانه در زمینه‌ی حفاظت دیجیتال بیش از سی سال پیش شروع شد و بسیاری از مجموعه‌های دیداری شنیداری تاکنون دیجیتالی شده‌اند. تولیدات دیداری شنیداری در دهه‌ی ۱۹۸۰ دیجیتالی شدند و متخصصان در سال‌های اخیر، حتی در حفاظت و تولید فیلم‌های سینمایی نیز، از این روند مربوط به حوزه‌ی دیجیتال دنباله‌روی کرده‌اند. نتیجتاً، شمار فزاینده‌ای از مستندات دیداری شنیداری و همچنین تولید، ذخیره‌سازی و انتشار این مستندات نیز بخشی از دنیای فناوری اطلاعات شده است. سیل و حریق، که پیش‌تر از آن‌ها یاد کردیم و در زمره‌ی بلایای شناخته‌شده یا به اصطلاح کلاسیک قرار می‌گیرند، بی‌تردید در مورد گنجینه‌های دیجیتال نیز موضوعیت دارند. با وجود این، حفاظت دیجیتال دارای سناریوهای خاص بیشتری در زمینه‌ی بلایاست که نیازمند بحث است.

دغدغه‌ی اصلی در حفاظت دیجیتال امنیت اطلاعات است. به بیان دیگر، ضروری است از نابودی کنترل‌نشده‌ی داده‌های دیجیتالی جلوگیری کرد. ممکن است اطلاعات دیجیتال بنا به دلایل مختلفی از دست بروند، به‌ویژه با توجه به اینکه چگالی داده‌ها (حجم اطلاعات انباشته) در چند دهه‌ی اخیر افزایش معتنابهی داشته است. روند فزاینده‌ی کوچک شدن فیزیکی اندازه‌ی وسایل ابتدایی اطلاعات دیجیتال، که با مشکلات مربوط به ثبات و بازیابی این اطلاعات عجین شده است، با مجموعه‌ای از اقدامات، قابل مدیریت است. با اقداماتی فنی و راهبردی می‌توان این اطلاعات را فشرده و خلاصه کرد تا خطر از دست رفتن تصادفی آن‌ها به حداقل برسد. یک اصل اولیه در حفاظت دیجیتال این است که «وجود فقط یک نسخه از اثر به معنای آن است که هیچ نسخه‌ای از آن موجود نیست» (نباید فقط یک نسخه از یک اثر داشت). اقدامات متعددی در نظر گرفته شده است تا امنیت داده‌ها از طریق تهیه‌ی «نسخه‌های چندگانه از یک اثر» تقویت شود. توصیه‌ای متعارف این است که دست‌کم سه نسخه از یک اثر دیجیتال در دو مکان متفاوت با استفاده از دو فناوری متفاوت ذخیره‌سازی ذخیره شود.

علاوه بر حریق و سیل، قطع برق از دیگر مخاطرات کلان است که مخصوصاً گنجینه‌های دیجیتال را تحت تأثیر قرار می‌دهد. در مجموع، تدابیری اعمال می‌شود که از طریق آن منابع تأمین‌کننده‌ی برق به‌صورت کنترل‌شده و امن و با برنامه‌ریزی قطع شوند. این روبه‌های معمول برای قطع برق در دوره‌های زمانی کوتاه استاندارد است؛ اما اخیراً نگرانی‌های فزاینده به مشکلاتی معطوف شده که ناشی از قطع برق در سطح ملی یا ناحیه‌ای آن‌هم به مدتی طولانی‌تر است که در قالب بخشی از محافظت‌های نظامی و غیر نظامی انجام می‌پذیرد. توصیه‌هایی که در نتیجه‌ی این اقدامات به دست می‌آید می‌تواند به سود حفاظت مستندات باشد.

برای تکمیل تصویر جلوگیری از خطر بلایا با هدف حفاظت مستندات، معقول نیست که نگاهمان به بلایا را فقط به نگاه سنتی محدود کنیم. حفاظت از مستندات دیداری شنیداری کاری بسیار پیچیده و مستلزم پایش شدید رویه‌های روزمره است. عملکرد شلخته و بی‌نظم به بروز مشکلاتی منجر می‌شود که ممکن است بلافاصله مشهود نباشند. این وضعیت‌ها به شکل‌گیری آهسته و بی‌سروصدای وضعیت‌هایی می‌انجامد که اگر روی هم انباشته شوند، باید آن‌ها را بلایای مخفی و خزنده‌ی زیان‌بار نامید. از این رو، آموزش مستمر و فشرده‌ی نیروها، به‌منظور وا داشتن آن‌ها به رعایت دقیق رویه‌های کاری روزمره، برای جلوگیری از غفلت‌گیری‌های ناخوشایند و شاید حتی فاجعه‌بار، امری ضروری است. کنترل دائمی بر رعایت شدید دستورالعمل‌ها و قوانین وضع شده جزئی جدایی‌ناپذیر از تدابیر مدیریتی به‌منظور کاهش مخاطرات و دستیابی به موفقیت حرفه‌ای است.

علاوه بر این، بازنگری نقادانه و توسعه‌ی هرچه بیشتر رویه‌های حفاظتی نیز ضروری است. در ارزیابی مخاطرات بالقوه و جلوگیری از تبدیل شدن وضعیت‌های باورنکردنی به واقعیتی عینی، نباید مانع بیان سناریوهای خیال‌پردازانه و «دشمن‌پندارانه» شد. استاندارد ایزو دی‌آی‌اس ۲۱۱۱۰ درباره‌ی «اطلاعات و مستندسازی، آمادگی برای بحران و اقدام»^{۱۰۱} می‌تواند دستورالعملی در جایگاه ساختاری برای برنامه‌ریزی و اصلاح آمادگی در مقابل بلایا کمک‌کننده باشد. این استاندارد را کمیته‌ی فرعی اطلاعات و حفاظت از زیرمجموعه‌های کمیته‌ی فنی ۱۰۲۴ سازمان بین‌المللی استاندارد آماده کرد که حاوی الزاماتی در خصوص ذخیره‌ی اسناد و شرایط حفاظت است. یوناس پام^{۱۰۳} رئیس کمیته‌ی فرعی اطلاعات و حفاظت و از اعضای کمیته‌ی فنی ۴۶ است.

گروه حافظه در کمیته‌ی فرعی جهانی فناوری^{۱۰۴} از تشکیل مجمع سیاست‌گذاری جهانی با تمرکز بر کاهش مخاطرات استقبال می‌کند. پس از ارائه‌ی این مقاله در نخستین مجمع سیاست‌گذاری جهانی در پاریس، حافظه‌ی مربوط به کمیته‌ی فرعی جهانی فناوری با طرح ابتکاری موسوم به پرسپست^{۱۰۵} ترکیب شده و عنوان آن به کمیته‌ی فرعی حفاظت^{۱۰۶} تبدیل شده است. استاندارد مذکور مخاطراتی را به ما یادآوری می‌کند که کمتر دیده می‌شوند و در نتیجه هنگام پرداختن به مشکلات روزمره‌ی حفاظت از اسناد از نظر دور می‌مانند. کمیته‌ی فرعی فناوری به‌صورت خاص از افزایش آگاهی و آمادگی حامیان مالی و دبیرخانه‌ی این کمیته به‌منظور مواجهه با این چالش‌های جدید استقبال می‌کند. این کمیته برای پشتیبانی و همکاری در زمینه‌ی اقدامات بیشتر در خصوص مدیریت و کاهش مخاطرات آمادگی دارد و حاضر است راهبردها و نتایج مجمع سیاست‌گذاری جهانی را در فعالیت‌های آموزشی و ظرفیت‌سازی خود بگنجاند.

منابع

101. ISO DIS 21110

102. Technical Committee ISO/TC 46

103. Jonas Palm

104. World Sub-Committee on Technology (SCoT)

105. PERSIST (Platform to Enhance the Sustainability of the Information Society Transglobally)

«بستر یونسکو برای تقویت پایدارسازی جامعه‌ی اطلاعاتی در سراسر جهان»: طرحی که یونسکو برای پایدارسازی میراث

دیجیتال تهیه کرده است.

106. Preservation Sub-Committee (PSC)

IASA Technical Committee (2017). *The Safeguarding of the Audiovisual Heritage: Ethics, Principles and Preservation Strategy*, Co-Edited by Will Prentice and Lars Gaustad. Version 4, 2017 (= Standards, Recommended Practices and Strategies, IASA-TC 03). International Association of Sound and Audiovisual Archives. www.iasa-web.org/tc03/ethics-principles-preservation-strategy

IASA Technical Committee (2014): *Handling and Storage of Audio and Video Carriers*, edited by Dietrich Schüller and Albrecht Häfner. (= Standards, Recommended Practices and Strategies, IASA-TC 05). www.iasa-web.org/tc05/handling-storage-audio-video-carriers

ISO 21110:2019 *Information and documentation — Emergency preparedness and response*

معرفی ارائه‌کننده:

دیتریخ شولر مدیر سابق آرشیو صوتی وین و مشاور بین‌المللی است. او در تدوین رویه‌های حفاظت از مستندات دیداری‌شنیداری طی چندین دهه فعالیت کرده و در ادوار مختلف عضو و رئیس کارگروه بین‌المللی فنی بوده که فعالیت آن بر حفاظت از آثار دیداری‌شنیداری متمرکز است. شولر از زمان شروع فعالیت برنامه‌ی حافظه‌ی جهانی در این طرح مشارکت داشته و اکنون از اعضای کمیته‌ی بین‌المللی مشورتی^{۱۰۷} است. او چندین کتاب درباره‌ی حفاظت دیداری‌شنیداری به‌تنهایی یا در قالب کار مشترک نوشته یا ویراستاری کرده است و نویسندگی سه استاندارد تدوین‌شده در انجمن بین‌المللی آرشیوهای صوتی و دیداری‌شنیداری درباره‌ی حفاظت دیداری‌شنیداری است. دیتریخ شولر در اروپا و مناطق دیگر سمینارهای آموزشی نیز برگزار می‌کند.

نشست ۵. به سمت تدوین سیاست‌ها و راهبردها در زمینه‌ی کاهش مخاطرات بلایا برای نهادهای حوزه‌ی حافظه‌ی میراث و میراث مستند

الف. عنوان مقاله: چالش‌ها و وضعیت کنونی در منطقه‌ی آسیا - اقیانوسیه

ارائه‌کننده: کی‌بی‌ای کیم^{۱۰۸}

مقدمه

شصت درصد از جمعیت هفت‌میلیاردنفری جهان در منطقه‌ی آسیا - اقیانوسیه ساکن‌اند؛ یعنی همان منطقه‌ای که مهد میراث فرهنگی متنوع و عظیمی شامل سنت‌های شفاهی، هنرهای نمایشی، جشنواره‌ها، پوشاک، صنایع دستی و فرهنگ غذایی است. این منطقه با مردمانی از هفتاد قومیت و دویست و شصت زبان، مهد بسیاری از تمدن‌های باستانی است و طیف گسترده‌ای از انواع میراث مستند را در خود نگاه داشته که در طول توسعه‌ی سنت‌ها و فرهنگ‌های متنوع آن شکل گرفته است.

چندین چالش برای میراث مستند در منطقه‌ی آسیا - اقیانوسیه مطرح است. بسیاری از کشورهای واقع در این منطقه، به‌علت نداشتن بودجه و توانمندی در زمینه‌ی فناوری، با دشواری‌هایی در زمینه‌ی حفظ میراث خود مواجه‌اند. دشواری‌های مالی و فناوری کار را برای بسیاری از کشورهای واقع در این منطقه به‌منظور دسترسی به مجموعه‌هایشان دشوار کرده است؛ زیرا دیجیتالی کردن میراث مستند و بهره‌گیری از فناوری‌های جدید پرهزینه و مستلزم تجهیزات و آموزش‌های گسترده است. شرایط اقلیمی استوایی در بخش اعظم این منطقه سبب بدتر شدن وضعیت شده است؛ زیرا این شرایط اقلیمی چالش‌های حفاظتی برای انواع متعدد میراث مستند به‌ویژه مستندات دیداری‌شنیداری این منطقه به وجود آورده است. منطقه‌ی آسیا - اقیانوسیه به‌علت موقعیت جغرافیایی خود مقابل انواع بلایای طبیعی، از جمله طوفان‌های دریایی، زمین‌لرزه، و سونامی، آسیب‌پذیر است. افزون بر این، تغییرات اقلیمی نیز تهدیدی جدی برای جزایر کوچک واقع در منطقه‌ی اقیانوسیه است.

از این رو، تدوین برنامه‌ی نظام‌مند و ملی مدیریت بحران با قید فوریت نیاز است تا به کشورهای این منطقه امکان پاسخگویی مؤثر به تهدیدهای جدید را بدهد. این طرح باید شامل پیشگیری، کاهش، آمادگی، مواجهه و بازایی و توسعه باشد و باید، در آن، عوامل اصلی در زمینه‌ی حفاظت از میراث مستند را نیز مد نظر قرار دهند. توصیه‌های یونسکو درباره‌ی میراث مستند و برنامه‌ی حافظه‌ی جهانی می‌تواند در ایجاد چنین چارچوبی نقشی حیاتی ایفا کند، به‌ویژه به‌منظور تسهیل همکاری‌های ملی و منطقه‌ای.

نشست‌های مشورتی کشورهای حوزه‌ی اقیانوسیه و گروه موسوم به آسه‌آن+۳^{۱۰۹}

در ماه می ۲۰۱۷ نشست مشورتی گروه موسوم به آسه‌آن+۳^{۱۱۰} در شهر کوالالمپور، پایتخت مالزی، برگزار شد. رایزنی‌های این نشست به تدوین برنامه‌ی اقدام پنج‌ماده‌ای مشترک بین یونسکو و کشورهای عضو اتحادیه‌ی منطقه‌ی آسه‌آن منجر شد. در این نشست، شرکت‌کنندگان موضوع کاهش خطر بلایا را به‌عنوان مسئله‌ای اصلی مطرح کردند. یکی از چالش‌های خاصی که در این نشست شناسایی شد پاسداری از میراث مستند واقع در مناطقی بود که در معرض بلایا و منازعات‌اند. در این نشست توصیه شد دولت‌ها برای انتقال امن و انبارسازی میراث مستند در مخازن جایگزین، در صورت متأثر شدن مجموعه‌ها از بلایا و مناقشه‌ها، تدابیری بیندیشند و در صورت لزوم به فکر گزینه‌ی ایجاد پناهگاه‌های امن موقت برای میراث مستند در مواقع مخاطرات فوری باشند. در عین حال، شرکت‌کنندگان پیشنهاد کردند نهادهای فعال در حوزه‌ی حافظه‌ی میراثی مجموعه‌های آسیب‌دیده از این بلایا و مناقشه‌ها را شناسایی کنند و اقدامات مناسب را برای حفاظت و جابجایی مناسب این مجموعه‌های متأثرشده صورت دهند. نهایتاً شرکت‌کنندگان در این نشست توصیه کردند یونسکو، کمیته‌ی جهانی حافظه‌ی منطقه‌ی آسیا و اقیانوسیه موسوم به موکپ^{۱۱۱} و سازمان‌های دیگر به ترویج اقدامات کمیته‌ی بین‌المللی سپر آبی^{۱۱۲} و بایگانی‌های مخاطرات زیر نظر فدراسیون بین‌المللی نهادها و انجمن‌های کتابخانه‌ای جهان موسوم به ایفلا^{۱۱۳} پردازند. شرکت‌کنندگان توصیه کردند یونسکو، انجمن‌های حرفه‌ای و سازمان‌های بین‌المللی تخصص‌های لازم را برای ارزیابی خسارت‌های وارد بر مجموعه‌های آسیب‌دیده و پاسداری از آن‌ها ارائه کنند.

سپتامبر ۲۰۱۷ کارگاهی منطقه‌ای در کنار اجلاس دوسالانه‌ی شعبه‌ی اقیانوسیه‌ی شورای بین‌المللی آرشیوها^{۱۱۴} در فیجی برگزار شد که نتیجه‌ی آن تدوین برنامه‌ی اقدام کشورهای عضو حوزه‌ی اقیانوسیه برای اجرای توصیه‌های یونسکو در زمینه‌ی میراث مستند بود. هیئت‌هایی از استرالیا، میکرونزی، فیجی، کریباتی، نیوزلند، گینه‌ی پاپوآ، جزایر سلیمان، تونگا^{۱۱۵}، تووالو^{۱۱۶} و وانواتو^{۱۱۷} در این کارگاه شرکت کردند و به تدوین این برنامه‌ی اقدام یاری رسانند. یکی از مسائل اصلی که هیئت‌های مذکور در این کارگاه مطرح کردند آسیب‌پذیری منطقه‌ی اقیانوسیه در مقابل بلایای طبیعی از قبیل زلزله، بالا آمدن سطح آب دریا، سیل و سونامی بود. شرکت‌کنندگان توصیه کردند دولت‌های منطقه، نهادهای دولتی را به تدوین برنامه‌های آمادگی در مقابل

۱۰۹. ASEAN+3. متشکل از اتحادیه‌ی همکاری‌های کشورهای جنوب شرق آسیا (آسه‌آن) به‌علاوه‌ی سه کشور چین، ژاپن و کره جنوبی.

110. ASEAN+3 Consultation Meeting

111. MOWCAP: Memory of the World Committee for Asia and the Pacific

112. International Committee of the Blue Shield

سازمانی بین‌المللی است که به‌منظور محافظت از میراث فرهنگی جهان از بلایای طبیعی و منازعات مسلحانه شکل گرفته است.

113. International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA)

114. International Council of Archives

115. Tonga

116. Tuvalu

117. Vanuatu

بلايا ملزم کنند و نهادهای فعال در زمینه‌ی حافظه‌ی مستند باید از ابزارهای موجود از قبیل بسته‌ی پودمانی راهنمای ثبت در شعبه‌ی اقیانوسیه‌ی شورای بین‌المللی آرشیوها (موسوم به پاریکا)^{۱۱۸} در خصوص آمادگی برای مواجهه با بلايا استفاده کنند و یونسکو و کمیته‌ی حافظه‌ی جهانی برای آسیا - اقیانوسیه نیز باید از این نهادها در پیاده‌سازی پودمان مذکور درباره‌ی آمادگی برای مقابله با بلايا پشتیبانی کنند.

برنامه‌ی حافظه‌ی جهانی در منطقه‌ی آسیا - اقیانوسیه

منطقه‌ی آسیا - اقیانوسیه با برنامه‌ی حافظه‌ی جهانی یونسکو همکاری فشرده‌ای داشته است؛ به‌طوری که شمار زیادی از میراث مستند این منطقه در فهرست‌های ثبت ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی مربوط به برنامه‌ی حافظه‌ی جهانی ثبت شده است. از مجموع چهارصد و بیست و شش اثر ثبت‌شده در فهرست ثبت بین‌المللی این برنامه نود و نه اثر از منطقه‌ی آسیا - اقیانوسیه است. در حال حاضر، پنجاه و شش اثر ثبت‌شده در فهرست ثبت منطقه‌ای متعلق به کمیته‌ی حافظه‌ی جهانی برای آسیا - اقیانوسیه (موکپ) وجود دارد. با آنکه رقم دقیقی وجود ندارد، می‌شود گفت بیش از دویست فهرست ثبت ملی نیز در این منطقه وجود دارد (با استناد به سخنرانی ری ادموندسون^{۱۱۹} با عنوان «ویژگی‌های میراث مستند در منطقه‌ی آسیا - اقیانوسیه: حفاظت و کاربرد» که به مناسبت گشایش دفتر موکپ و سمینار آن در ۷ سپتامبر ۲۰۱۶ ایراد شد).

با همه‌ی این اوصاف و با وجود دستاوردهای فوق، از چهل و پنج کشور منطقه‌ی آسیا - اقیانوسیه، فقط بیست و چهار کشور میراث مستند ثبت‌شده در فهرست ثبت منطقه‌ای دارند. این وضعیت به معنای آن است که حدود نیمی از کشورهای این منطقه نتوانسته‌اند میراث مستند خود را ثبت کنند. این واقعیت گواه آن است که علاوه بر وضعیت نامتوازن مناطق مختلف، در زمینه‌ی اجرای برنامه‌ی حافظه‌ی جهانی، باید وضعیت نامتوازن کشورهای این منطقه در مقایسه با هم نیز لحاظ شود.

دستاوردهای اخیر و نتیجه‌گیری:

همکاری بین‌المللی در منطقه‌ی آسیا - اقیانوسیه از طریق اقدامات کمیته‌ی حافظه‌ی جهانی برای آسیا - اقیانوسیه (موکپ) تقویت شده است. این کمیته که سال ۱۹۹۸ در شهر پکن، پایتخت چین، تأسیس شد اکنون در چهل و پنج کشور منطقه‌ی آسیا - اقیانوسیه فعالیت دارد. فعالیت‌های اصلی این کمیته شامل تسهیل به‌کارگیری رویه‌های ثبت میراث در فهرست ثبت‌های بین‌المللی و منطقه‌ای مربوط به حافظه‌ی جهانی، مشورت دادن به کشورهای فاقد کمیته‌ی ملی حافظه‌ی جهانی و حمایت از تشکیل کمیته‌های ملی حافظه‌ی جهانی است. در عین حال، کمیته‌ی مذکور مروج برنامه‌های همکاری بین کشورهای عضو است، آموزش می‌دهد و برنامه‌های آموزشی برای حفاظت از میراث و بهره‌برداری از آن ترتیب می‌دهد و مروج اهمیت میراث مستند از طریق پروژه‌های افزایش آگاهی عمومی است.

118. Pacific Regional Branch of the International Council on Archives (PARBICA)

119. Ray Edmondson

کمیته‌ی حافظه‌ی جهانی برای آسیا - اقیانوسیه (موکپ) پروژه‌های مبتکرانه و مشارکت‌هایی را نیز به‌منظور پشتیبانی از اعضای خود در منطقه برای حفظ میراث مستند این منطقه تدوین کرده است. برای نمونه، کمیته‌ی مذکور یک توافق‌نامه‌ی همکاری با مرکز فرهنگی آسیا^{۱۲۰} در جمهوری کره (کره‌ی جنوبی) منعقد کرده که به تأسیس دفتر کمیته‌ی حافظه‌ی جهانی برای آسیا - اقیانوسیه در مرکز فرهنگی آسیا در سال ۲۰۱۵ منجر شد. جدیدترین پروژه‌ی این کمیته برنامه‌ی اعطای کمک‌های مالی کوچک برای حفاظت از میراث مستند در منطقه و فراهم آوردن امکان دسترسی به آن بود. این کمیته سال ۲۰۱۸ از اجرای هشت پروژه در قالب برنامه‌ی کمک‌های مالی‌اش حمایت کرد و قصد دارد سال ۲۰۱۹ نیز به توسعه‌ی این برنامه مبادرت کند (زمان سخنرانی قبل از این تاریخ بوده است). یکی از مصادیق کارهایی که با کمک‌های نقدی کمیته‌ی مذکور انجام شده مشارکت این کمیته در تأسیس کمیته‌ی جهانی حافظه‌ی ملی تووالو بوده است که جزیره‌ای کوچک و در معرض خطر تغییرات اقلیمی در اقیانوس آرام است. این کمیته از برگزاری کارگاه‌های آموزشی در این کشور پشتیبانی کرد و منابع مالی برای حضور هیئتی از تووالو را در نشست مجمع عمومی کمیته‌ی حافظه‌ی جهانی برای آسیا - اقیانوسیه تأمین کرد. سال ۲۰۱۸ بنیاد مستندات تووالو در فهرست ثبت حافظه‌ی جهانی منطقه‌ای ثبت شد که دستاوردی عظیم برای این کشور به شمار می‌رفت.

نمونه‌ای دیگر از پیشرفت‌های حاصل‌شده تأسیس مرکز میراث مستند جهانی یونسکو ذیل مراکز نوع ۲ یونسکو در کره‌ی جنوبی است. این مرکز نخستین مرکز از این نوع در زمینه‌ی میراث مستند است که به ایجاد نظام‌مند پایگاه داده‌های فهرست ثبت حافظه‌ی جهانی و دیجیتالی کردن آن کمک می‌کند. این مرکز از طریق تحقیقات دربار‌های خط‌مشی‌های مدیریتی و محتوای توسعه، انتشار کتاب‌های منبع و برگزاری همایش‌های بین‌المللی نتایج پژوهش‌ها را با کشورهای عضو به اشتراک می‌گذارد. پیش‌بینی می‌کنند، با راه‌اندازی کامل این مرکز در سال ۲۰۲۰، به حفاظت از میراث مستند در منطقه‌ی آسیا - اقیانوسیه کمک شایانی شود.

معرفی ارائه‌کننده:

آقای کیم کی‌بای رئیس کمیته‌ی حافظه‌ی جهانی برای آسیا - اقیانوسیه (موکپ) است و کارشناس حوزه‌ی میراث فرهنگی و به‌ویژه میراث مستند است. او بیش از بیست سال مروج فعالیت‌های مربوط به حافظه‌ی جهانی بوده و در عین حال با کمیسیون ملی یونسکو در کره‌ی جنوبی همکاری داشته است. آقای کیم استاد مدعو دانشگاه سونگ کیون کووان^{۱۲۱} است.

120. Asia Culture Center

121. Sungkyunkwan

ب. عنوان مقاله: رویکردهای منطقه‌ای به حفاظت میراث و احیا پس از بلایا در منطقه‌ی

کارائیب^{۱۲۲}

ارائه‌کننده: ریتا تجین فوه^{۱۲۳}

شعبه‌ی کارائیب شورای بین‌المللی آرشیوها (موسوم به کاریکا^{۱۲۴}) مسئول اجرای سیاست‌ها و برنامه‌های شورای بین‌المللی آرشیوها در حوزه‌ی کارائیب و در مواقعی است که این برنامه‌ها به کاریکا مربوط باشد. اهداف اصلی شعبه‌ی کارائیب شورای بین‌المللی آرشیوها عبارت است از ترویج دسترسی به آرشیوها در منطقه، افزایش آمادگی در مقابل بحران، ارتقای ظرفیت‌بازایی از مخاطرات بزرگ، حفاظت بلندمدت از آرشیوها و پاسخ به این چالش‌ها با نگاه پایدار بودن این اقدامات.

سپتامبر ۲۰۱۷ طوفان‌های دریایی موسوم به ایرما، خوزه و ماریا^{۱۲۵} خسارت‌های انبوهی در حوزه‌ی دریای کارائیب به بار آوردند. طوفان‌های دریایی ایرما و ماریا، که از نظر درجه‌بندی شدت طوفان‌ها در درجه‌ی پنج (بالاترین درجه) قرار داشتند، به‌ویژه به سن مارتین متعلق به فرانسه^{۱۲۶}، جزیره‌ی سن مارتین متعلق به هلند^{۱۲۷}، جمهوری دومینیکن و جزایر ویرجین بریتانیا^{۱۲۸}، خسارت‌های شدیدی وارد کردند که نه‌تنها از نظر تلفات جانی و مادی جدی بود، بلکه به میراث مستند هم آسیب زد.

۱۲۲. بخشی از این مقاله قبلاً در شماره‌ی ۳۶ (سپتامبر ۲۰۱۸) و شماره‌ی ۳۷ (ژانویه ۲۰۱۹) خبرنامه‌ی فلش وابسته به شورای بین‌المللی آرشیوها چاپ شده است.

123. Rita Tjien Fooh

124. Caribbean Branch of the International Council on Archives (CARBICA)

125. Irma, Jose and Maria

126. St. Martin

127. St. Maarten

128. British Virgin Islands (BVI) مجمع الجزایری واقع در دریای کارائیب

مرکز موقت مدیریت آثار وابسته به دولت محلی در جزایر ویرجین بریتانیا. (عکس: کریستوفر وارلاک)

مسئولان شعبه‌ی کارائیب شورای بین‌المللی آرشیوها (کاربیکا) با توجه به تأثیرات این طوفان‌های دریایی به این نتیجه رسیدند که سیاست «اوضاع عادی است» دیگر پاسخگو نیست و در نتیجه برای جمع‌آوری اخبار به همکاران خود متوسل شدند. مسئولان مرکز با استفاده از پیام‌رسان‌های اجتماعی و ایمیل تلاش‌های گسترده‌ای صورت دادند تا اطلاعاتی درباره‌ی سلامت اعضای خود جمع آورند و مشخص کنند بهترین شیوه‌ی حمایت کاربیکا از بازیابی منطقه پس از طوفان چیست. اخبار را همکاران مرکز از سن مارتین متعلق به فرانسه و سن مارتین متعلق به هلند، جمهوری دومینیکن، جزایر ویرجین بریتانیا، آنتیگوآ و باربودا^{۱۲۹} و آنگویلا^{۱۳۰} به مرکز رساندند. چندین مرکز آرشیوی در این جزایر در میان خرابه‌های ناشی از طوفان باقی مانده بود.

129. Antigua and Barbuda

130. Anguilla

Dominica

سازمان ثبت املاک دولت جمهوری دومینیکن (عکس: وی مارتینز - مونیر)

تا پایان روز ۳۰ سپتامبر، پرسش‌نامه‌ای برای ارزیابی خسارت‌های وارد بر آرشیوها میان سازمان‌های آرشیوی متأثر از طوفان منتشر و مقرر شد هریک از گنجینه‌های دارای آثار آرشیوی که از طوفان ایرما و/یا ماریا آسیب دیده باشند واجد شرایط درخواست کمک‌هزینه‌ای اندک برای بازایی مستقیم آثار آرشیوی در معرض خطرند. مواردی که با این کمک‌هزینه قابل پوشش بود شامل هزینه‌ی خدماتی از قبیل خشک کردن در سرما، انبار، انتقال آثار و هزینه‌ی تأسیسات اجاره‌ای، تهیه‌ی اقلامی شامل پوشه‌ها و کارتن‌های عاری از اسید، کارتن‌های انباری، مواد نظافت، جعبه‌های پلاستیکی شیر و تجهیزات محافظتی و همچنین پرداخت هزینه‌ی نیروها و کارگرانی بود که به کار بازایی کمک می‌کردند.

شعبه‌ی کارائیب شورای بین‌المللی آرشیوها (کاربیکا) با رایزنی با دبیرخانه‌ی شورای بین‌المللی آرشیوها یک صندوق امدادی کمک‌های اولیه تأسیس کرد. این کار با هدایت منابع مالی پروژه‌های موجود ذیل برنامه‌ی آرشیوهای در معرض خطر به پروژه‌ی تأسیس صندوق امدادی کمک‌های اولیه‌ی بازایی انجام شد تا به گنجینه‌هایی کمک شود که مستقیماً تحت تأثیر طوفان‌های ایرما و ماریا قرار گرفته بودند. از چهار درخواست مطرح‌شده برای دریافت کمک‌هزینه‌های مستقیم سه درخواست پذیرفته شد. کاربیکا در اوایل سال ۲۰۱۶ به اجرای برنامه‌ای سه‌ساله موسوم به آرشیوهای در معرض خطر مبادرت کرده بود که در گرینادا شروع شد.^{۱۳۱} پس از ارزیابی خسارت‌ها و اعطای کمک‌های اولیه‌ی امدادی به اعضای خسارت‌دیده‌ی شعبه‌ی کارائیب شورای بین‌المللی آرشیوها (کاربیکا)، مسئولان این مرکز (در آوریل ۲۰۱۸) تصمیم گرفتند با منابع مالی باقی‌مانده، کمیته‌ای حقیقت‌یاب را به جمهوری دومینیکن و جزایر ویرجین بریتانیا اعزام کنند. هدایت این گروه را یک

۱۳۱. شورای بین‌المللی آرشیوها منابع مالی این پروژه را تأمین کرده بود و می‌شود آن را راهبردی برای تحقق یافتن اهداف شعبه‌ی کارائیب شورای بین‌المللی آرشیوها از طریق ظرفیت‌سازی، پشتیبانی و اعلام همبستگی حرفه‌ای با اعضای خودش قلمداد کرد.

متخصص حفاظت از آرشیو ملی کوراسائو^{۱۳۲} بر عهده داشت که قبل از آن نیز در مأموریت حقیقت‌یابی مشابهی (در اکتبر ۲۰۱۷) در سن مارتین مشارکت داشت^{۱۳۳}.

در همین اثنا، در هیئت‌مدیره‌ی شعبه‌ی کارائیب شورای بین‌المللی آرشیوها (کاربیکا) بحث‌هایی جدی درگرفت درباره‌ی برنامه‌ریزی بلندمدت و مشخص کردن بهترین راه تجهیز اعضا برای مواجهه با چالش‌های ناشی از بلایای طبیعی. مسئولان کاربیکا تصمیم گرفتند اولویت‌های خود را تغییر دهند؛ زیرا متوجه شده بودند میراث مستند در حوزه‌ی کارائیب بر اثر بلایای طبیعی و بی‌توجهی دولت‌ها به شدت آسیب دیده است. در واقع، بلایای طبیعی سپتامبر ۲۰۱۷، که به آثار فرهنگی در سراسر منطقه‌ی شمال کارائیب آسیب رساند، نوعی زنگ بیدارباش فوری در گوش هیئت‌مدیره‌ی شعبه‌ی کارائیب شورای بین‌المللی آرشیوها بود تا متوجه شود بهترین راه نیل به ارتقای وضعیت ارتباط با دیگر افراد حرفه‌ای/نهادهای فعال در حوزه‌ی میراث و گروه‌های اقدام در مقابله با بحران در منطقه است و نه فعالیت‌های منفرد و جدا از دیگران؛ زیرا نهادهای حوزه‌ی میراث از قبیل آرشیوها و موزه‌ها می‌توانند در این قالب همکاری منابع محدود خود را به اشتراک بگذارند.

شعبه‌ی کارائیب شورای بین‌المللی آرشیوها مدت‌ها درباره‌ی مشارکت با دیگر نهادها و شبکه‌های حرفه‌ای بین‌المللی که حامیان حفاظت از میراث فرهنگی‌اند بحث کرد. کمیته‌ی اجرایی جدید کاربیکا، در نخستین جلسه‌ی خود در سال ۲۰۱۴، پیشنهاد پیوستن به شورای بین‌المللی سپر آبی^{۱۳۴} را از طریق کمیته‌های ملی (کشورهای عضو) مطرح کرد. این پیشنهاد را آرشیو ملی کوراسائو مطرح کرد که با همکاری کتابخانه‌ها و موزه‌های خودش توانسته بود کمیته‌ی ملی سپر آبی خودش را تشکیل دهد. بر این اساس، کاربیکا متوجه شد کارهای زیادی است که باید انجام شود؛ زیرا احتمال دارد کشورهای جزیره‌ای کوچک حوزه‌ی کارائیب در آینده نیز در شرایط آب‌وهوایی بسیار سخت منطقه همچنان آسیب‌پذیر باشند. کاربیکا در قالب پروژه‌ی آرشیوهای در معرض خطر، در فاصله‌ی ۲۸ ژوئیه تا ۲ اوت ۲۰۱۸، کنفرانسی کاری با عنوان «رویکردهای منطقه‌ای به بازیابی پس از بلایا و حفاظت میراث» در سن مارتین هلند برگزار کرد. هدف این کنفرانس عبارت بود از تقویت ارتباط بین مسئولان دولتی در حوزه‌ی پاسخ به بحران و بازیابی پس از آن از سویی و نهادهای فرهنگی مسئول حفاظت از میراث ملموس و ناملموس از سوی دیگر.

دیگر اهداف بزرگ و کوچک این کنفرانس (و دوره‌های بعدی این کنفرانس در سال‌های بعد) عبارت بود از:

- کنار هم نهادن نمایندگان بخش دولتی و نمایندگان میراث فرهنگی برای گفت‌وگو و رایزنی در خصوص حمایت از برنامه‌ی احیای منطقه‌ای که شامل مؤلفه‌های میراثی نیز باشد
- تشکیل یک گروه حفاظت منطقه‌ای برای پشتیبانی از اقدامات محلی در صورت وقوع بلایای آتی
- تدوین برنامه‌ی پاسخ و آمادگی منطقه‌ای در مقابل بحران و تشکیل واحد بازیابی منطقه‌ای

۱۳۲. Curacao؛ جزیره‌ای متعلق به هلند در دریای کارائیب

۱۳۳. برای مشاهده‌ی گزارش‌های کمیته‌ی حقیقت‌یاب درباره‌ی مناطق کوراسائو، جمهوری دومینیکن و جزایر ویرجین بریتانیا، به این لینک را رجوع کنید:

<https://www.carbica.org/Resources/2017-Hurricanes.aspx>

134. International Council of the Blue Shield

▪ آموزش دادن به اعضا/شرکت‌کنندگان که باید برنامه‌های بازیابی و آمادگی نهادی را در مقابل بلایا تدوین کنند

مسئولان شعبه‌ی کارائیب شورای بین‌المللی آرشیوها (کاربیکا) موفق شدند از شورای بین‌المللی آرشیوها، دفتر منطقه‌ای یونسکو در کینگستون/جامائیکا، وزارت آموزش، فرهنگ و علوم جزایر متعلق به هلند در حوزه‌ی کارائیب، بنیاد پژوهشی گردا هنگل استیفتانگ^{۱۳۵} در آلمان و دولت سن مارتین منابع مالی جذب کنند تا کنفرانس کاری دیگری در ژوئیه‌ی ۲۰۱۸ برگزار کنند. نمایندگان از بخش میراث و سازمانی حوزه‌ی مدیریت بحران از آروبا^{۱۳۶}، بونا^{۱۳۷}، سابا^{۱۳۸}، جزایر سن مارتین (متعلق به فرانسه)، جزایر سن مارتین (متعلق به هلند)، کوراسائو، دومینیکن، سن کیتیس و نویس^{۱۳۹}، سن لوسیا^{۱۴۰}، آنتیگوا و باربودا، جامائیکا، باربادوس، گرینادا، ترینیداد و توباگو، سورینام، گوادلوپ، مارتینیک^{۱۴۱}، نیکاراگوئه و فرانسه شرکت داشتند.

کنفرانس با سخنرانی خانم ریتا تیجن فوه، رئیس شعبه‌ی کارائیب شورای بین‌المللی آرشیوها (کاربیکا)، خانم آنتیا سیلس^{۱۴۲} دبیرکل شورای بین‌المللی آرشیوها (از طریق ارتباط ویدئوکنفرانسی)، آقای یوری پیشکو^{۱۴۳} متخصص برنامه‌ی فرهنگ در دفتر منطقه‌ی یونسکو در حوزه‌ی کارائیب و خانم لیونا رومئو مارلین^{۱۴۴}، نخست‌وزیر سن مارتین شروع شد. جلسات نشست اصلی با سخنرانی نمایندگان سازمان همکاری منطقه‌ای آغاز شد که متشکل بودند از سازمان مدیریت بلایا و بحران در حوزه‌ی کارائیب^{۱۴۵} و دفتر ملی سپر آبی کوراسائو و سازمان‌های فرهنگی یعنی یونسکو و کمیته‌ی بین‌المللی موزه‌ها^{۱۴۶}. نمایندگان چندین کشور حوزه‌ی کارائیب چالش‌ها و اقدامات خود را در زمان طوفان‌های دریایی و پس از آن با شرکت‌کنندگان به اشتراک گذاشتند. در این بخش کریستوفر وارلاک^{۱۴۷} به ارائه‌ی مطالعه‌ی موردی درباره‌ی جزایر ویرجین بریتانیا پرداخت و در ادامه کارمن مارلا لوپز^{۱۴۸} از پورتو ریکو، آلفونسه بلیجن^{۱۴۹} از سن مارتین، استفانی دارگوآد^{۱۵۰} از سن مارتین و ورناندا ریموند^{۱۵۱} از جمهوری دومینیکن سخنرانی کردند. در پایان نشست اصلی، کاربیکا درباره‌ی مطالعه‌ی موردی

135. Gerda Henkel Stiftung

136. Aruba

137. Bonaire

138. Saba

139. St. Kitts & Nevis

140. St. Lucia

141. Martinique

142. Anthea Seles

143. Yuri Peshko

144. Leona Romeo-Marlin

145. CDEMA, Caribbean Disaster Emergency Management Agency

146. ICOM

147. Christopher Varlack

148. Carmen Marla Lopez

149. Alfonso Blijden

150. Stephanie Dargaud

151. Vernanda Raymond

حفاظت گزارش داد که آوریل ۲۰۱۸ و در قالب برنامه‌ی کمک‌های اولیه‌ی کاربیکا در سن مارتین، جزایر ویرجین بریتانیا و دومینیکن انجام شده بود.

دکتر امیلی جی لوماس^{۱۵۲}، رئیس گروه کارشناسی آمادگی بحران و مدیریت مواقع اضطراری در شورای بین‌المللی آرشیوها، و خانم مارگارت کراکت^{۱۵۳}، کارشناس بخش آموزش در شورای بین‌المللی آرشیوها، هدایت بخش کارگاهی این کنفرانس را بر عهده داشتند. آن‌ها نسخه‌ی اولیه‌ی کتابی را در اختیار شرکت‌کنندگان گذاشتند که با عنوان کتاب تمرین آمادگی بحران و مدیریت مواقع اضطراری تهیه کرده بودند. تعاریف، رهنمودها، فهرست کارها و منابعی در نسخه‌ی ابتدایی این کتاب تمرین ارائه شده بود که شرکت‌کنندگان می‌توانستند، پس از کنفرانس، از منبع مذکور در سازمان‌های خودشان استفاده کنند. آریالای ساموئل فرانکو آرکه^{۱۵۴} (از ایکوم نیکاراگوئه) هدایت جلسه‌ی عملی و تمرینی را بر عهده داشت. موضوع جلسه عبارت بود از «کمک‌های اولیه‌ی پس از بحران به متولیان میراث فرهنگی: اقداماتی برای کاهش بحران و تثبیت».

برخی از چالش‌های اصلی که شرکت‌کنندگان به آن پرداختند عبارت بود از فقدان گنجینه‌ها، فضای ناکافی مخزن‌ها، کنترل محدود بر فضای اقلیمی، تجهیزات نامناسب مخزن‌ها، اولویت پایین آرشیوها در نزد مسئولان و مدیران، رهنمودهای بسیار اندک در زمینه‌ی سیاست‌گذاری در خصوص میراث و مدیریت مخاطرات بحران و این واقعیت که شمار بسیار کمی از مراکز فرهنگی و میراثی طرح‌های بحران دارند. پس از بحث‌های تعاملی، توصیه‌هایی مطرح شد مبنی بر لزوم تلاش برای ایجاد راهنمایی/رهبری متعهد، یکپارچه‌سازی مؤلفه‌های مخاطرات بحران با دوره‌های آموزشی کنونی میراث، توسعه‌ی مشارکت بخش خصوصی دولتی، یکپارچه‌سازی بخش‌های میراثی، شبکه‌سازی، همکاری به‌منظور مدیریت مخاطرات و ایجاد امکانات مالی، توسعه‌ی ارتباطات فرهنگی در همه‌ی مواقع و آزمودن راه‌های ارتباطاتی (از قبیل رادیو).

152. Emelie G. Leumas

153. Margaret Crockett

154. Samuel Franco Arce

جلسه‌ی تیم‌سازی: شرکت‌کنندگان قبل از شروع بحث با موضوع «رویکرد منطقه‌ای درباره‌ی حفاظت میراث و بازیابی پس از بحران» دستانشان را در هم گره زدند (اوت ۲۰۱۸).

شرکت‌کنندگان به این جمع‌بندی رسیدند که به رویکردی ساختاری به‌منظور پرداختن به چالش‌های بلایای (طبیعی) و محافظت میراث نیاز است و از این رو ایجاد شبکه‌ی میراث ضروری است. آن‌ها طرح ابتکاری شعبه‌ی کارائیب شورای بین‌المللی آرشیوها (کاربیکا) را ستودند که عبارت بود از گرد هم آوردن افراد حرفه‌ای حوزه‌ی میراث از زمینه‌های مختلف میراث فرهنگی در منطقه و شروع بحث درباره‌ی رویکرد هماهنگ. این کنفرانس کاری با تصویب قطعنامه‌ای درباره‌ی رویکردهای منطقه‌ای در خصوص حفاظت میراث و بازیابی پس از بحران به پایان رسید. در این قطعنامه بر شکل‌گیری شبکه‌ی حفاظت میراث در حوزه‌ی کارائیب تأکید شده بود.^{۱۵۵} به نظر می‌رسید نیاز شدید به ایجاد شبکه‌ای دائمی‌تر از افراد حرفه‌ای وجود دارد که بتوانند به مناطق آسیب دیده کمک کنند. این شبکه‌ی افراد حرفه‌ای باید بتواند آموزش‌های مربوط به آمادگی بحران را به جزایر این منطقه ارائه کند. به همین منظور، شعبه‌ی کارائیب شورای بین‌المللی آرشیوها (کاربیکا) طرحی ابتکاری برای ایجاد شبکه‌ی اضطراری میراث در حوزه‌ی کارائیب^{۱۵۶} مطرح کرد. این شبکه تحت مسئولیت کاربیکا فعالیت می‌کند و متشکل است از پایگاه اطلاعات افرادی حرفه‌ای که تمایل دارند آموزش بدهند و مأموریت‌های پاسخ در مواقع بحران را در مناطق آسیب‌دیده اجرا کنند. بر اساس همین نگرش، رئیس کاربیکا کارگروهی با نمایندگان هریک از حوزه‌های میراث فرهنگی به‌منظور آماده شدن زمینه‌ی شروع کار شبکه‌ی اضطراری میراث در حوزه‌ی کارائیب تشکیل داد تا کارهای مقدماتی برای آغاز فعالیت این شبکه عملاً انجام شود. از آن زمان، کارگروه مذکور کارهای مقدماتی را برای شروع به کار شبکه‌ی اضطراری میراث در حوزه‌ی کارائیب در مارس ۲۰۱۹ و هم‌زمان

۱۵۵. این قطعنامه ۲ اوت ۲۰۱۸ در سن مارتین تصویب شد.

156. Caribbean Heritage Emergency Network (CHEN)

با برگزاری یازدهمین نشست مجمع عمومی کاربیکا^{۱۵۷} انجام داد. کارگروه شبکه‌ی اضطراری میراث در حوزه‌ی کارائیب پیش‌نویس آئین‌نامه‌ها، توافق‌نامه‌ی کمک‌های متقابل برای اعضای متعهد به این ساختار و همچنین برنامه‌ی اطلاع‌رسانی درباره‌ی شبکه‌ی اضطراری میراث در حوزه‌ی کارائیب را تدوین کرد. توافق‌نامه‌ی کمک‌های متقابل به‌مثابه چارچوبی برای به‌اشتراک‌گذاری تخصص، تجارب و تلاش‌ها در زمینه‌ی کمک‌های متقابل است که هدف از آن نیز کاهش خسارت‌هایی است که ممکن است در صورت بروز بحران حادث شود و بتوان با توافق‌نامه‌ی مذکور از این طریق بر اقدامات طرف‌های امضاکننده‌ی توافق‌نامه یا یک طرف خاص در حوزه‌ی کارائیب تأثیر گذاشت.

پیش‌نویس بیانیه‌ی مأموریت شبکه‌ی اضطراری میراث در حوزه‌ی کارائیب چنین است:

شبکه‌ی اضطراری میراث در حوزه‌ی کارائیب سازمانی کارشناسی در حوزه‌ی کارائیب برای پاسداری از میراث فرهنگی در صورت وقوع بلایای طبیعی است. کارشناسان این شبکه در زمینه‌ی آمادگی، پاسخ، بازیابی و کاهش آثار بلایا در حوزه‌ی کارائیب آموزش‌هایی خواهند داد. هزینه‌های لازم برای فعالیت آن‌ها را کشور درخواست‌کننده تأمین خواهد کرد یا اینکه آن‌ها به یافتن سازمان‌های تأمین‌کننده‌ی مالی کمک خواهند کرد. مأموریت همه‌ی افراد درگیر در شبکه‌ی اضطراری میراث در حوزه‌ی کارائیب عبارت است از همکاری به‌منظور محافظت از میراث فرهنگی در منطقه‌ی کارائیب.

اهداف شبکه‌ی اضطراری میراث در حوزه‌ی کارائیب که در نسخه‌ی پیش‌نویس سند آمده است عبارت‌اند از:

- تسهیل پاسخ‌های منطقه‌ای و بین‌المللی به رویدادهای اضطراری تهدیدکننده‌ی آثار فرهنگی
- ترویج پاسداری از آثار فرهنگی و احترام به آن‌ها، به‌ویژه از طریق ترویج آمادگی برای مواجهه با مخاطرات، بازیابی، پاسخ و اقدامات کاهش بلایا
- آموزش دادن به کارشناسان در سطح ملی و منطقه‌ای به‌منظور جلوگیری از وقوع بلایا، پاسخ و بازیابی پس از بلایا

- نقش‌آفرینی در جایگاه ساختاری مشورتی برای محافظت از میراث به‌خطراتده
- مشورت دادن و همکاری کردن با نهادهای دیگر از قبیل یونسکو، مرکز بین‌المللی تحقیقات درباره‌ی حفاظت و مرمت آثار فرهنگی (ایکروم)^{۱۵۸}، ایکوم، ابتکار نجات فرهنگی اسمیتسونیان^{۱۵۹}، برنامه‌ی پاسخ به مواقع اضطراری فرهنگی بنیاد شاهزاده کلاوس^{۱۶۰} و شورای بین‌المللی آرشیوها

با جمع‌آوری و به‌اشتراک‌گذاری اطلاعات درباره‌ی تهدیدهای متوجه اموال فرهنگی در منطقه، ترویج استانداردهای خوب درباره‌ی مدیریت مخاطرات بین افراد مسئول در حوزه‌ی میراث فرهنگی در همه‌ی سطوح از نهادها گرفته تا دولت‌های ملی، ترویج و افزایش آگاهی تصمیم‌گیران و کارکنان حرفه‌ای درباره‌ی تدوین

157. CARBICA XI

158. International Centre for the Study of the Preservation and Restoration of Cultural Property

159. Smithsonian Cultural Rescue Initiative

160. Prince Claus Fund Cultural Emergency Response Program

سازوکارهای آمادگی، بازیابی، پاسخ و کاهش خطر بلایا، ارائه‌ی تخصص‌های حرفه‌ای به‌منظور کمک به مواجهه با موارد اضطراری، ایجاد پایگاه داده‌ها شامل اسامی کارشناسان در منطقه، تدوین برنامه‌ی ارتباطات، ایجاد آزمایشگاه سیار حفاظت در منطقه، شناسایی منابع برای جلوگیری از بحران و مداخله‌ی سریع در مواقع اضطراری، اهداف شبکه‌ی اضطراری میراث در حوزه‌ی کارائیب محقق خواهد شد.

نتیجه‌گیری

پس از گذشت دو سال از نخستین مجمع سیاست‌گذاری جهانی با عنوان «به سمت تدوین سیاست‌ها و راهبردها در زمینه‌ی کاهش مخاطرات بلایا برای نهادهای حوزه‌ی حافظه‌ی میراث و میراث مستند»، شبکه‌ی اضطراری میراث در حوزه‌ی کارائیب در مارس ۲۰۱۹ در سورینام تشکیل شد. اعضای هیئت‌مدیره‌ی شبکه‌ی مذکور برای مدت دو سال منصوب شده‌اند و شامل نمایندگان از موزه‌ها، کتابخانه‌ها، آرشیوها و بخش میراث ناملموس‌اند. پس از گذشت دو سال، انتخابات برگزار می‌شود تا اعضای جدید هیئت‌مدیره‌ی شبکه‌ی اضطراری میراث در حوزه‌ی کارائیب انتخاب شوند. شبکه‌ی اضطراری میراث در حوزه‌ی کارائیب تا کنون یک پایگاه اطلاعات درباره‌ی افراد حرفه‌ای منطقه تأسیس کرده است که تمایل دارند آموزش بدهند و مأموریت‌های پاسخ به هنگام بحران را در مناطق آسیب‌دیده از بلایای طبیعی و بشرساخت انجام دهند. این شبکه همکاری‌های بیشتر را با دفتر منطقه‌ای یونسکو در جامائیکا و سازمان مدیریت اضطرار و بحران حوزه‌ی کارائیب^{۱۶۱} و سازمان‌های میراث در منطقه توسعه داده است. برنامه‌های شبکه‌ی اضطراری میراث در حوزه‌ی کارائیب، برای برگزاری دوره‌های آموزشی مخصوص افراد حرفه‌ای حوزه‌ی میراث در منطقه، از مارس ۲۰۲۰ به‌علت شیوع بیماری همه‌گیر کووید-۱۹ به تعویق افتاده است.

مسئولان شبکه‌ی اضطراری میراث در حوزه‌ی کارائیب برای اینکه فعالیت شبکه در منطقه مشهودتر باشد سخت می‌کوشند منابع مالی راه‌اندازی تارنمای^{۱۶۲} شبکه را تأمین کنند تا از طریق این وبگاه بتوانند اطلاعات مربوط به کاهش مخاطرات بلایا، آمادگی در مقابل بلایا و فرصت‌های حضور در کارگاه و دوره‌های آموزشی و مدیریت را به اشتراک بگذارند. پایگاه اطلاعات افراد حرفه‌ای منطقه نیز از طریق این تارنما قابل دسترس خواهد بود. با توجه به اینکه میراث مستند مستمراً در معرض خطر است، شعبه‌ی کارائیب شورای بین‌المللی آرشیوها (کاربیکا) و شبکه‌ی اضطراری میراث در حوزه‌ی کارائیب ارزشمندترین مستندات منطقه‌ی کارائیب را فهرست خواهند کرد و فهرست سیاهه‌ی فراهم‌شده را با اعضای خود به اشتراک خواهند گذاشت. هدف غایی در شبکه‌ی اضطراری میراث در حوزه‌ی کارائیب تدوین برنامه‌ی مدیریت و آمادگی بحران در منطقه در خصوص میراث مستند حوزه‌ی کارائیب است.

معرفی ارائه‌کننده:

161. Caribbean Disaster Emergency Management Agency (CDEMA)

162. website

ریتا تجین فوه^{۱۶۳} عضو کمیته‌ی بین‌المللی مشورتی برای برنامه‌ی حافظه‌ی جهانی یونسکو و یکی از رؤسای شبکه‌ی اضطراری میراث در حوزه‌ی کارائیب^{۱۶۴}، رئیس آرشیو ملی سورینام، استاد پاره‌وقت در گروه تاریخ دانشگاه آنتون دو کوم سورینام^{۱۶۵}، رئیس سابق شعبه‌ی کارائیب شورای بین‌المللی آرشیوها و رئیس سابق کمیته‌ی منطقه‌ای حافظه‌ی جهانی یونسکو برای حوزه‌ی کارائیب و امریکای لاتین^{۱۶۶} است.

163. Rita Tjien Foooh

164. Caribbean Heritage Emergency Network (CHEN)

165. Anton de Kom University of Suriname

166. Memory of the World for the Latin American and Caribbean Region (MOWLAC)

ج. عنوان مقاله: ابتکارهایی درباره‌ی کاهش خطر بلایا برای کتابخانه‌ها

ارائه‌کننده: سولداد آبارکا^{۱۶۷}

در مقاله‌ی پیش‌روی به بررسی تصویری کلی از کاهش مخاطرات بلایا می‌پردازیم که عمدتاً دربردارنده‌ی منطقه‌ی امریکای لاتین است و نشان‌دهنده‌ی آن دست طرح‌های ابتکاری که مرکز حفظ و حفاظت فدراسیون بین‌المللی نهادها و انجمن‌های کتابخانه‌ای جهان^{۱۶۸} طی دهه‌ی اخیر به‌منظور محافظت از اقدامات پیشگیرانه و تقویت آن‌ها تدوین کرده است و هدف آن کاستن از مخاطرات خسارت‌ها و نابودی میراث مستند (مجموعه‌های عکسی و دیداری‌شنیداری) در سراسر جهان است.

درطول تاریخ، بسیاری از کشورهای امریکای لاتین بلایای طبیعی مهم و مستمری از قبیل زلزله، سونامی، سیل، فوران آتشفشانی و طوفان دریایی و بلایای بزرگ ناشی از عوامل دیگر را از قبیل حریق تجربه و تحمل کرده‌اند.

مخزن کتابخانه‌ی ملی شیلی پس از زلزله‌ی ۲۰۱۰. (عکس: آرشیو کتابخانه‌ی ملی)

آتش‌سوزی سال ۲۰۱۸ در شهر ریو دو ژانیرو دامنگیر موزه‌ی ملی برزیل شد و درصد چشمگیری از مستندات، کتاب‌ها، آثار و اشیای ارزشمند و جایگزین‌ناپذیر این موزه را نابود کرد. این واقعه بار دیگر شکننده بودن این

167. Soledad Abarca

168. IFLA PAC

میراث را به جامعه‌ی بین‌المللی گوشزد کرد. هنوز هم جامعه‌ی جهانی عزا دار نابودی آثار مذکور در این موزه است.

این رویدادهای فاجعه‌بار وجوهی مشترک دارند: غیر منتظره‌اند، خسارت‌های بزرگی به میراث فرهنگی وارد می‌کنند و به‌کرات تکرار می‌شوند. تغییرات اقلیمی ممکن است مشکلات جدیدی را برای حفاظت به وجود آورد. در نتیجه ضروری است برای جبران فقدان منابع به‌منظور ایجاد توان مالی برای اقدامات پیشگیرانه مناسب، تأمین تجهیزات تخصصی و تعمیرات کلی بناها و تأسیسات چاره‌اندیشی کرد.

بر اساس مطالعات اخیر سازمان خواربار و کشاورزی سازمان ملل (فائو^{۱۶۹})، یک‌سوم مردم امریکای لاتین و حوزه‌ی کارائیب در مناطقی زندگی می‌کنند که خطر وقوع بلایای طبیعی در آنجا بالاست. هر سال حدود هفتاد اتفاق آب‌وهوایی ناگوار در این منطقه رخ می‌دهد و هفتاد درصد همه‌ی رویدادهای اضرائی در این منطقه به مسائل اقلیمی مربوط است.

مسئولان کتابخانه‌ها در نقش نگهبانان میراث مستند باید در بحث‌های سیاست‌گذاری‌های مرتبط حضور داشته باشند. در اکثر مواقع به میراث مستند به چشم مقوله‌ای کم‌اهمیت‌تر از بناها، آثار تاریخی و آثار هنری نگریسته می‌شود. ماریو عمر فرناندز^{۱۷۰} (استاد دانشگاه کلمبیا) در یکی از آثار خود^{۱۷۱} گفته است: «خسارت‌هایی که میراث مستند در امریکای لاتین متحمل شده‌اند عموماً ناشناخته است؛ زیرا پس از وقوع بحران‌ها، اولویت با جان‌باختگان و زخمی‌هاست و دیگر منابع و زمان کافی برای رسیدگی به تأثیرات این فاجعه‌ها بر میراث مستند باقی نمی‌ماند. باید توجه داشت که شمار زیادی از شهرها در امریکای لاتین در معرض این تهدید وحشتناک قرار دارند که مخاطره‌ای است قابل توجه برای میراث تاریخی این منطقه.»

از این منظر، برنامه‌ها و اقدامات پیشگیرانه به‌منظور آماده‌سازی نهادها برای مواجهه با رویدادهای جدیدی از بلایا به‌شدت موضوعیت دارند.

برنامه‌ی راهبردی درباره‌ی محافظت و حفاظت^{۱۷۲}

برنامه‌ی راهبردی حفظ و حفاظت فدراسیون بین‌المللی نهادها و انجمن‌های کتابخانه‌ای جهان^{۱۷۳} هدفی اصلی دارد که عبارت است از حصول اطمینان از این مسئله که آثار موجود در کتابخانه‌ها و آرشیوها، اعم از منتشرشده و منتشرنشده، در همه‌ی شکل‌ها، به‌گونه‌ای قابل دسترسی در طولانی‌ترین مدت ممکن، بر اساس اصول ذیل حفظ خواهند شد:

- محافظت برای بقا و توسعه‌ی فرهنگ و کارهای اندیشه‌ای ضروری است.
- همکاری بین‌المللی اصلی کلیدی است.

169. Food and Agriculture Organization

170. Mario Omar Fernández

171. M. Fernández, "Los Riesgos de deterioro del patrimonio documental en América Latina", In Biblioteca, vol. XXVI, No. 2. Enero-Junio 2008. <https://www.revistas.una.ac.cr/index.php/bibliotecas/article/view/406>

172. Preservation and Conservation (PAC)

173. <https://www.ifla.org/pac>

▪ همه‌ی کشورها باید مسئولیتِ حفاظت از آثار خود را بپذیرند

فدراسیون بین‌المللی نهادها و انجمن‌های کتابخانه‌ای جهان پروژه‌های مختلفی را برای پشتیبانی از کتابخانه‌ها در حفظ و حفاظت از میراث فرهنگی هماهنگ می‌کند. واحد هدایت راهبردی فدراسیون بین‌المللی نهادها و انجمن‌های کتابخانه‌ای جهان در حوزه‌ی میراث فرهنگی از بخش خدمات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌ای پشتیبانی می‌کند و با شبکه‌ی شرکای میراث فرهنگی به‌منظور پاسداری از میراث فرهنگی در اشکال متنوع آن از جمله میراث سنتی، تاریخی، بومی و معاصر همکاری فشرده‌ای دارد تا اینکه همکاری بهینه برای فعالیت‌های حوزه‌ی میراث فرهنگی این فدراسیون شکل بگیرد.

یکی از طرح‌های ابتکاری کلیدی «پاسداری از میراث فرهنگی مستند» از طریق کاهش مخاطرات بلایاست که دفتر ثبت فدراسیون بین‌المللی نهادها و انجمن‌های کتابخانه‌ای جهان در سال ۲۰۱۵ به‌منظور شناسایی مجموعه‌های میراث مستند در معرض خطر نابودی به‌علت بلایای طبیعی یا بلایای دست‌ساز بشر ایجاد کرد. در این دفتر ثبت، فهرستی از مجموعه‌های آثار یا میراث مستند را در همه‌ی مناطق/همه‌ی کشورهای جهان تهیه می‌کنند. نهادها، سازمان‌ها و اشخاص می‌توانند به‌صورت برخط (آنلاین) اطلاعات مد نظرشان را در این سامانه^{۱۷۴} ثبت کنند.

کمیت‌های مستقل اطلاعات واردشده در سامانه را ارزیابی می‌کند. این اطلاعات در دسترس عموم مردم نیست و با آن‌ها به اشتراک گذاشته نمی‌شود. ممکن است یونسکو و کمیت‌های بین‌المللی سپر آبی^{۱۷۵}، در صورت نیاز، از این اطلاعات استفاده کنند.

فدراسیون بین‌المللی نهادها و انجمن‌های کتابخانه‌ای جهان با همکاری اعضا و شرکایش، از جمله یونسکو و کمیت‌های بین‌المللی سپر آبی، در حال تدوین بایگانی مخاطرات به‌منظور مستند کردن مجموعه‌های مستند در معرض خطر یا مخاطرات بالقوه در مقابل بلایای طبیعی یا بشرساخت، جنگ یا بحران است. فدراسیون بین‌المللی نهادها و انجمن‌های کتابخانه‌ای جهان فعالانه در حال ارتقای آگاهی اعضا و شرکایش درباره‌ی برنامه‌ریزی بحران و کاهش خطر آن برای میراث فرهنگی مستند است و این کار به‌ویژه از طریق ترویج اهمیت گنجاندن هدف ۱۱،۴ سازمان ملل متحد به‌منظور «متحول کردن دنیایمان: دستورکار ۲۰۳۰ برای توسعه‌ی پایدار»^{۱۷۶}، در برنامه‌های توسعه و قانون‌گذاری‌های ملی انجام می‌شود. هدف ۱۱،۴ عبارت است از تقویت تلاش‌ها برای محافظت و پاسداری از میراث طبیعی و فرهنگی جهان.

راهبرد مهم دیگر شبکه‌ای متشکل از مراکز حفظ و حفاظت فدراسیون بین‌المللی نهادها و انجمن‌های کتابخانه‌ای جهان است که با مراکز تخصصی حفظ و حفاظت در مناطق مختلف به‌منظور برآوردن نیازها و الزامات زبانی و فرهنگی خاص همکاری می‌کند. چهارده مرکز حفظ و حفاظت در سراسر جهان در زمینه‌ی پاسخ به بلایا، حفظ و حفاظت دیجیتال و امثال آن به‌صورت تخصصی فعالیت دارند.

174. <http://risk-register.ifla.org/node/add/heritage-collections>

175. ICBS

176. Transforming our World: the 2030 Agenda for Sustainable Development

در امریکای لاتین و حوزه‌ی کارائیب، چهار مرکز حفظ و حفاظت وجود دارد که در کتابخانه‌های ملی کشورهای شیلی، ترینیداد و توباگو، برزیل و ونزوئلا فعالیت دارند. شیلی به‌علت تاریخچه‌ی شناخته‌شده‌اش در زمینه‌ی زلزله و مصیبت‌های دیگر، در حال توسعه‌ی تخصص خود درباره‌ی آمادگی و پاسخ به بحران و راه‌حل‌های کم‌هزینه‌ی مسکن است.

هدف مرکز تخصصی حفظ و حفاظت شیلی گسترش فرصت‌های آموزشی در کشورهای اسپانیایی‌زبان و به اشتراک گذاشتن ابزارها و شیوه‌ها برای جلوگیری از خسارت‌ها و نابودی مجموعه‌ها در صورت وقوع بلایای طبیعی و بشرساخت و همچنین بازیابی آثار در مقابل آتش، آب یا عوامل دیگر است.

در آخر گفتنی است یک حوزه‌ی کاری مرتبط دیگر عبارت است از میراث مستند دیجیتال که منبعی برای محافظت و خلق محتوا و نشر آن است و از طریق پروژه‌ی موسوم به «بستر یونسکو برای تقویت پایدارسازی جامعه‌ی اطلاعاتی در سراسر جهان»^{۱۷۷} سامان می‌یابد. این پروژه ابتکاری است بر اساس همکاری در چارچوب برنامه‌ی حافظه‌ی جهانی که مبتنی است بر توصیه‌های یونسکو (مصوب نوامبر ۲۰۱۵) در خصوص محافظت از میراث مستند در شکل‌های مختلف از جمله شکل دیجیتال و فراهم آوردن امکان دسترسی به آن.

«بستر یونسکو برای تقویت پایدارسازی جامعه‌ی اطلاعاتی در سراسر جهان» چارچوبی است مبتنی بر همکاری نهادهای فعال در حوزه‌ی حافظه‌ی جهانی که در آن چالش‌های حفاظت دیجیتال بلندمدت و مخاطرات از دست رفتن دسترسی به بخشی از میراث دیجیتال جهان بررسی شده است. بستر مذکور شامل ابعاد مختلفی است از جمله برنامه‌های آموزشی در سطح ملی و منطقه‌ای، منابع و ابزارهای مفید برای به‌اشتراک‌گذاری و توسعه به‌منظور تقویت پایدارسازی جامعه‌ی اطلاعاتی از طریق ایجاد استمرار در حفاظت و دسترسی به اطلاعات. در حال حاضر، سه کارگروه در قالب این طرح فعالیت می‌کنند که عبارت‌اند از کارگروه‌های فناوری و پژوهش، سیاست‌گذاری، محتوا و تجارب موفق. برای کسب اطلاعات بیشتر به این لینک مراجعه کنید:

<https://unescopersist.org/about/>

معرفی ارائه‌کننده:

سولداد آبارکا کارشناس حفاظت از عکس است. او از سال ۲۰۰۸ در کتابخانه‌ی ملی شیلی در سمت رئیس بخش مجموعه‌های دیداری‌شنیداری و عکس‌ها مشغول به کار است و هدایت پروژه‌های مختلف و برگزاری چند نمایشگاه و انتشار آثاری درباره‌ی عکاسی شیلی را در کارنامه‌ی خود دارد. آبارکا از سال ۲۰۱۰ عضو کمیته‌ی ملی حافظه‌ی جهانی شیلی است و از سال ۲۰۱۷ در سمت هماهنگ‌کننده‌ی مرکز حفظ و حفاظت فدراسیون بین‌المللی نهادها و انجمن‌های کتابخانه‌ای جهان^{۱۷۸} در شیلی فعالیت می‌کند.

177. Platform to Enhance the Sustainability of the Information Society Transglobally (PERSIST)

178. IFLA PAC Centre